

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARFLAR
(TANIM, MUKAYESE, TASNİF, TEKLİFLER)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep USTA

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Selçuk Kırbaç

MAYIS – 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARFLAR
(TANIM, MUKAYESE, TASNİF, TEKLİFLER)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Recep USTA

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Bu tez 11/05/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yard.Doç.Dr. Selçuk KIRBAÇ Prof.Dr. M. Mehdi ERGÜZEL Doç.Dr. Engin YILMAZ

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Recep USTA

11.05.2010

ÖNSÖZ

Türkçenin sınırları henüz çizilememiş gramer alanı olan zarflar, her yönüyle üstünde durulması gereken önemli bir sahadır. Daha önceden bu alanla ilgili yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı üzere bu sahayla ilgili ileri sürülen fikirlerde pek bir birliktelik sağlanamamıştır. Zarfın fonksiyonu hakkında akademik anlamda ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Zarflar bazen ayrı bir sözcük türü, bazen sıfat, bazen de ismin bir kullanım özelliğidir görüşü vardır. Ve zarflar etrafında cereyan eden tartışmalar bu iki noktalarda sürüp gitmektedir.. Özel öğretim kurumları kaynaklarında bir diğer ifadeyle öğretimlik kaynaklarda sınav odaklı sistem gereği zarfların arındırılmış tanımına değinilmekte ve ayrıntılara girilmemekte ve zarflar en düz biçimiyle tanımlanmaktadır. biçiminde tanımlanmaktadır. Bu tanım doğrultusunda zarfların fonksiyonlarının daraltılmış olduğu, en azından zarfların diğer işlek fonksiyonlarına değinilmediğini söyleyebiliriz.

Bu büyük sahada farklı fikirlerin bulunması çalışmamızı daha da zorlaştırmış bizi kaynaklarımızı sınırlandırma yoluna itmiştir. Çalışmama önce kullanacağımız kaynakları akademik kaynaklar ve özel öğretim kurumları(dershaneler, özel okullar, devlet okulları) kaynakları olarak sınırlandırıp, sınıflandırarak başladım. Özel öğretim kurumları ifadesinin yerine bazen öğretimlik kaynaklar ifadesini de kullandım. Çünkü Özel öğretim kurumları kaynakları ifadesinin amacımızı açıklamakta yetersiz olduğu kanaatine vardım. Öğretimlik kaynaklar (özel öğretim kurumları kaynakları) adı altında tasnif ettiğim kaynaklara, resmi devlet okullarında kullanılan ders kitaplarını da dahil ettim. Her alanı farklı bir başlık altında toplayıp, kaynakların incelenmesinde önceliği akademik kaynaklara vererek işe başladım. Zarfın tanımı, zarfın türleri, zarfın türlerinin açıklanması konularında ilk olarak akademik kaynaklardaki görüşleri irdeleyip, her kaynakla ilgili edindiğim izlenimlerimi o alıntının altına belirttim. İkinci olarak akademik kaynakların incelenmesinden sonra özel öğretim kurumları kaynaklarına geçtim. Özel öğretim kurumları kaynaklarından yaptığım alıntıları art arda sıralayıp bu alandaki alıntılarımın en sonuna bu kaynaklarla ilgili edindiklerimi belirttim. Çünkü öğretimlik kaynaklar birbirine benzer hatta pek çok örnek de aynı olmak üzere yazıldığı için tekrara düşmekten kurtulmak için hepsini bir değerlendirdim. Üçüncü olarak bu farklı iki alanın kaynakları arasında bir mukayese yaptım. Her bölümün sonuna

kaynaklardaki farklı görüşleri yansıtan tablolar oluşturdum. Sonuç ve değerlendirme bölümünde her iki alanda incelediğim kaynakların birbirlerinden farklı yönlerini ya da aynı alandaki kaynakların birbirleriyle olan çelişkilerini belirttim.

Yaptığım bu çalışma, çok geniş bir saha ve oldukça sıkı bir çalışma disiplini gerektiren bir çalışma oldu. Bu disiplini bana aşıl原因ayan, bilimsel sabrını ve engin hoşgörüsünü benden hiç esirgemeyen çok kıymetli hocam Yard. Doç. Dr. Selçuk Kırbaç'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışmam sırasında beni destekleyen sevgili arkadaşım Enver Ural'a da teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
SUMMARY.....	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARFIN TANIMI.....	3
1. Türkiye Türkçesinde Zarfın Tanımı	3
1.1 Akademik Kaynaklara Göre Tanım	3
1.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Tanım.....	5
1.3 Kaynaklara Göre Tanım Mukayese Tablosu.....	8
1.4 Değerlendirmeler.....	9
BÖLÜM 2: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARF TÜRLERİ	12
2.1 Türkiye Türkçesinde Zarf Türleri.....	12
2.2 Zaman Zarfları.....	12
2.2.1 Akademik Kaynaklara Göre Zaman Zarfları.....	12
2.2.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Zaman Zarfları	20
2.2.3 Değerlendirmeler	23
2.3 Hal (Durum) Zarfları	24
2.3.1 Akademik Kaynaklara Göre Hal (Durum) Zarfları	24
2.3.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Hal Zarfları	31
2.3.3 Değerlendirmeler.....	36
2.4 Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları	37
2.4.1 Akademik Kaynaklara Göre Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları	37
2.4.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Miktar(Azlık-Çokluk) Zarfları.....	42
2.4.3 Değerlendirmeler.....	47
2.5 Yer-yön Zarfları.....	48
2.5.1 Akademik Kaynaklara Göre Yer-Yön Zarfları	48
2.5.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Yer-Yön Zarfları.....	52
2.5.3 Değerlendirmeler.....	56

2.6 Soru Zarfları	57
2.6.1 Akademik Kaynaklara Göre Soru Zarfları.....	57
2.6.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Soru Zarfları	60
2.6.3 Değerlendirmeler	62
2.6.4 Zarf Türleri Mukayesesi.....	63
2.6.5 Zarf Türleri Mukayese Tablosu	64
BÖLÜM 3: YAPISINA GÖRE (BİÇİMİNE GÖRE) ZARFLAR	68
3.1 Akademik Kaynaklara Göre Zarfların Yapısı	68
3.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Zarfların Yapısı	76
3.3 Değerlendirmeler	78
3.4 Kaynaklara Göre Zarfların Yapısı Bakımından Mukayese Tablosu	79
BÖLÜM 4: DEĞERLENDİRME	82
4.1 Zarflar Konusunda Kaynaklar Arası Farklılıklar	82
4.2 Akademik Kaynaklara Göre Farklılıklar.....	82
4.3 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Farklılıklar.....	84
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ	89

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
YGS	: Yükseköğretime Geçiş Sınavı
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
OSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kaynaklara Tanım Göre Mukayese Tablosu	8
Tablo 2: Zarf Türleri Mukayese Tablosu	64
Tablo 3: Kaynaklara Göre Yapı Bakımından Mukayese Tablosu.....	79
Tablo 4: Tahsin Banguoglu “Zamirsi Zarflar”ın Eski Biçimleri Tablosu	83
Tablo 5: Tahsin Banguoglu “Zamirsi Zarflar”ın Yeni Biçimleri Tablosu	84
Tablo 6: Nazmi Şentürk, Zarf Türleri Örnek Tablosu.....	85

Tezin Başlığı: Türkiye Türkçesinde Zarflar (Tanım, Mukayese, Tasnif, Teklifler)	
Tezin Yazarı: Recep Usta	Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ
Kabul Tarihi: 11.05.2010	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 95 (metin)
Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilim Dalı: Yeni Türk Dili
<p>Türkiye Türkçesinin özellikle dilbilgisinin öğretiminde her konuda bir ayrılık, ikilik mevcuttur. Akademisyenlere göre, ÖSYM'ye göre, MEB'e göre, özel öğretime göre ayrı ayrı gramer anlayışı doğmuştur.Bu ikilik dilimizin öğrenilmesini , genç kuşaklara aktarımını en önemlisi dilimizin sevdirmesini engelleyen çok önemli bir faktördür. Tezimin amacı bu ikiliğe dikkat çekmektir.</p> <p>Bu çalışmamda Türkiye Türkçesindeki zarfların akademik düzeyde ve özel öğretim kaynaklarıyla birlikte milli eğitim kaynaklarında nasıl işlendiğini; aralarındaki farkların ne olduğunu; bu bilgilerin sınıflandırılmasını ve tekliflerimizi sunmayı amaçladık. Akademik kaynakları incelerken zarfların çok ayrıntılı anlatıldığını, açıklamalara verilen örneklerin edebiyat çevrelerinde tanınan sanatçıların eserlerinden seçildiğini, örneklerin bilimsellik özelliklerinin ön planda olduğunu; özel öğretim kaynaklarındaysa konunun çok kısa, yalın hatta kuru bir anlatımla anlatıldığını, örneklerin sıradan olduğunu gördüm. Özel öğretim kaynaklarındaki bu eksikliklerin sebebiyse bu kaynaklar bir sınava hazırlık için yazılmış kaynaklardır.Sorulacak sorulara göre düzenlenmiş konu anlatımları, zamanı iyi kullanma kaygısı, pratiğe yatkınlık, doğru cevaba en hızlı ulaştırma kaygısıyla yazıldıkları için bilimsellikten uzak, günlük kullanıma uygun bir tarzı olduğunu keşfettim. Sonuçta akademik kaynaklar ve özel öğretim kaynakları arasında çok ciddi bir farklılık olduğu görülmektedir.</p> <p>Çalışmamda önce önceden belirlediğimiz akademik kaynakları inceledim bu kaynakların seçimini dilbilim çevresinde genel kabul görmüş eserlerden yaptık. Özel öğretim kaynaklarını da piyasada az bilinen kaynaklardan ve bunun yanında en çok kabul gören kaynaklardan bazılarını seçtik.Kaynaklarımdaki verileri önce kullanıp sonra bu verilerle ilgili değerlendirmelerimi belirttim. bölüm sonlarına da birer tablo ekledim.Umarım beklediğim dikkati çekerim.</p>	
Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Zarflar, Araştırma, Çalışmalar	

Title of the Thesis: Turkey Turkish The Envelopes (Description, Comparison, Classification, Bids)	
Author: Recep USTA	Supervisor: Asist. Prof.. Dr. Selçuk KIRBAÇ
Date: 11.05.2010	Nu.of pages:: vi(pre text)+95(mainbody)
Department : Turkish Language and Litareture	Subfield: New Turkish Language
<p>There has always been a controversy on the teaching of the subjects in Turkish language and especially in the grammar of Turkish language. There have been different perceptions in respect of academicians, of MEB, of private education respectively. This discrepancy is an important factor which prevents our language to be understood better and to be passed on to younger generation and far the most important to make it loved by people.The aim of this study is to draw attention on this conflict.....</p> <p>I aimed to submit the way Turkish adverbs are used in academic levels, in private schools and also in National education resources; the differences between them; the classification of this information and our suggestions. My studies on academic resources showed that adverbs are dealt with in details, the exemplifications are chosen from the works of the authors who are well-known in literary canon, the scientific features of the examples are given importance. However, I saw that the subject was dealt with shortly and presented vainly and the examples were very short in private education resources. The cause of this defect in private education is that these resources are written as a source for an exam. The definitions of subjects are according to the questions that will be asked, there is a concern over the proper use of time, an aptitude to practice, and a will to make the students find the correct answers in the shortest time. Because of these approaches, I found them far from being scientific, but more appropriate for daily use. As a result, it seems that there is a critical difference between academic resources and private education resources.</p> <p>In this study, I examined the academic resources that we had determined before, and I chose these resources among the ones which have a general acceptance in linguistics area. I chose the resources of private education among the ones which are less known as well as the ones which have a wider acception. I first used the data in my resources, then I expressed my evaluation. I also added charts to the end of the sections. I hope I will draw the attention I want.</p>	
Key Words : Turkey Turkish, Adverbs, Research, Studys	

GİRİŞ

Bu tezin konusu olan zarflar çok tartışılan ve çok geniş alt dallara sahip olan, her bir dalından ayrı birer tez konusu çıkabilecek kadar büyük bir çalışma sahasıdır. Bu sebeple kaynaklarımızı sınırlandırdığımızdan bahsetmiştik. İnceleyeceğimiz kaynaklarda zarfın tanımları arasındaki farklılıkları tespit etmek için önce Türkçe sözlükteki zarf tanımlarından başlayacağız. Türkçe sözlükte zarfın dilimizdeki genel kullanımından bir gramer terimi olarak kullanılmasına kadar tanımı yapılmış. Biz bu tanımlardan konumuzla ilgili olan dört numaralı tanımı buraya alıyoruz. Zarflar günümüz Türkçesinde genel olarak tanım ,görev ve tür bakımından şöyle ele alınmaktadır:

zarf : isim, eskimiş Arapça ...4 . dil bilgisi. Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime, zaman zarfı:

"Dil bilgisinden zarfları anlatırken öğretmen birden bağırmaya başladı."- M. İzgü

(TDK, Türkçe sözlük, 1998:2499).

Türkçe sözlükte klasik bir dille zarfın tanımlandığını görüyoruz. Buna genel tanıma göre zarfları var eden kelimeler, fiil-sıfat-zarf olarak veriliyor. Ayrıca zarflar ayrı bir kelime türü olarak ele alınmış. Herhangi bir öğretimlik kaynakta da zarfın tanımı bu şekilde yapılmaktadır. Zarfların görevleri(fonksiyonları) olarak da fiili, sıfatı, zarfı; durum, zaman, yer, ölçü, soru, miktar yönlerinden nitelemesi olarak veriliyor. Yine zarfların görevleri hakkında yazılan kaynakları incelediğimizde genel olarak

a. Zarflar sıfatları açıklar: Her yıl Girne'yi pek çok turist ziyaret eder.

b. Zarflar anlamca kendi sınıfından kelime ve kelime gruplarını yani diğer zarfları açıklar:

Müge işe hayli erken başladı.

c. Zarflar cümlede esas olarak fiilleri açıklar: Zeynep derse geç geldi.

d. Zarflar fiilimsileri açıklar: Mastarları açıklar: çocuğun o kadar gülmesi herkesi şaşırttı. Sıfat-fiilleri açıklar: Futbolu iyi oynadığımızı söyleyebilirim. Zarf-fiilleri açıklar: Böyle

gezinerek bir yere varmazsın. Bağ-fiilleri açıklar: Aniden vurup kaçtı.

e. Cümleleri açıklar: Bağımsız cümle: Galiba Ahmet ders çalışıyor. Bağımlı cümle: Çocuk topa öyle bir vurdu ki mutlaka camları indirdi sandık (Turan ,1998:301).

bu sınıflandırmanın yapıldığını görüyoruz. Zarfın görevleri zarfın türlerini ortaya çıkarmıştır. Genel olarak zarfın türleri şöyledir: ” durum zarfları, zaman zarfları,

miktar(ölçü) zarfları,yer-yön zarfları,soru zarfları”dır. İnceleyeceğimiz kaynaklara geçmeden önce zarfların tarihi seyrine değinmek gereği doğuyor.

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan *igen - iñen* «çok», *köp* «çok», *katı* «pek, çok», *key* «çok», *yavlak* «çok», *artuk* «çok, fazla» zarfları bugün unutulmuştur. *sulayın, deñizleyin, bunçılaysın, bencileyin, sençileyin, ançılaysın, bizçileyin* hal zarflarını ve , *kancaru* «nasıl» kelimesi de Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bir zarf idi. Bugünkü bile edatı da Eski Anadolu da «birlikte» mânâsına zarf olarak kullanılmıştır. *ilerü, girü, aşığa, yukaru, içerü, dışaru (tışaru) , berü* şeklinde görürüz. Bunlardan başka bir iki yerde alt, yan, karşı (Eski Anadolu Türkçesinde karşıt) isimleri de zarf olarak kullanılır: *alt et-, yan gel-, karşı gel-, karşı dur-*, Eski Anadolu Türkçesindeki *karşu yat-* «karşıda yat-» misallerinde olduğu gibi. Sonra, öte ismi de eskiden zarf olarak kullanılırdı: öte geç- misalinde olduğu gibi. Bunlara Eski Anadolu Türkçesinde *taşra (çık-), anaru* «öte» (*git-*) yer zarflarını da eklemeliyiz. bura, şura, ora gibi yer isimleri de Azeri sahasında zarf olarak kullanılabilirler : *bura gel, ora git* misallerinde olduğu gibi. Fakat Osmanlı sahasında bu yer isimleri zarf olarak kullanılmamaktadırlar. (Ergin,1999:262)

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan kaçan «ne zaman» zarfı bugün unutulmuştur. Eski Anadolu Türkçesinde *ilerü* «önce, evvel», *öñ* «önce» *son* «sonra» kelimelerinin de zaman zarfı gibi kullanıldıkları görülebilir. *imdi* «şimdi» zaman zarfı da Eski Anadolu Türkçesinde çok kullanılmıştır. Eski Türkçeden klişeleşerek gelmiş olan *öndin* «önceden» kelimesi de Eski Anadolu Türkçesinde dikkati çeken bir zaman zarfidir, *dahi* «daha» zaman zarfı da Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmıştır. Türkçeye Arapça ve Farsçadan geçmiş olan ve çok kullanılan şu zaman zarflarını da kaydetmeliyiz: *evvelâ, daima, hep, henüz, hâlâ, hemen, derhal, bâzı* «ara sıra», *bazen, nihayet, âhir, ekseriya, hâlen, mütemadiyen*. Bunlardan daha az kullanılmakla beraber Türkçeye sokulmuş daha bir çok Arapça, Farsça zaman zarfı vardır

(Ergin,1999:261).

Zarflar, Türkçenin ilk metinlerinden itibaren sıklıkla kullanılmış sözcüklerdir. Türkçe olan ilk şekillerin yerini Türklerin İslamlaşması sonrasında yaşadığı kültür ve dil değişmesi sebebiyle özellikle Arapça –Farsça sözcükler almıştır.Bu tarihi seyir içinde en dikkat çeken özellik, Osmanlı sahasında yer isimlerinin zarf olarak kullanılmamasıdır. Zarfların tarihi seyrinde günümüzle en çok farklılık Eski Anadolu Türkçesinde görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde görülen pek çok zarf bugün kullanılmamaktadır.

BÖLÜM 1: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARFIN TANIMI

1.1.Akademik Kaynaklara Göre Tanım

Zarflar hakkında yazılmış kaynaklarımızdan bazıları zarfları sıfat olarak kabul etmiş, bazıları isim olarak kabul etmiş, bazıları da ayrı bir sözcük türü olarak ele almış. İncelediğimiz kaynaklardan en farklı tanım ve sınıflandırma Muharrem Ergin'e aittir. Hatta Muharrem Ergin(1999:258): “ zarflar zaman, yer, hal ve miktar isimleridir.” şeklinde tanımlayarak zarfların isim olduğunu bu isimleri de görevlerinin var ettiğini belirtmiştir. Adı geçen eser dışında incelediğimiz eserlerde zarfların fiil,fiilimsi,zarf ya da sıfatları niteleyen müstakil sözcükler olduğundan bahsetmektedir. Zarfları müstakil bir sözcük türü olarak ele alan kaynaklarda da zarfları sıfatlardan ya da isimlerden ayırmanın pek mümkün olmadığı, bu durumu zarfların isim hal eklerini alınca isim olarak kullanılması, ya da bir ismin ancak bir fiili nitelediğinde zarf olması gibi kaideler etrafında desteklemekten de geri durmamışlardır.

Biz de bu çalışmamızda zarfların nasıl bir sözcük olduğunu kaynaklarımızın ışığında tespit etmeye çalışacağız.

Tek başına sıfat olmadığı gibi tek başına zarf da yoktur. Sıfatlar gibi zarflar da tek başlarına isimden başka bir şey değildirler. Sıfat da, zarf da ismin kelime gruplarındaki fonksiyonlarına göre aldığı addır. Kelime gruplarında başka bir ismi vasıflandıran veya belirten isimlere sıfat denildiğini gördük. Zarf ise kelime gruplarında sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın mânâsını değiştiren isimlere verdiğimiz addır. Fakat her isim sıfat olarak kullanılmadığı gibi, zarf olarak da kullanılmaya elverişli değildir (Ergin ,1999:258).

Muharrem Ergin, bu tanımında zarfların ayrı bir sözcük türü olmadığını isim olduğunu kelime gruplarında kullanılan zarfların fonksiyonlarına dayandırmaktadır.

Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş, veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf (adverbe) deriz: Zarflar sıfatlardan daha az müstakil kavramlar ve bir kılışı veya bir vasfı değiştirme ve açıklama işleyişinde kelimeler olduklarından söz içinde çoğu zaman bu iki tür kelime birlikte görülürler. Zarflar, bu sıfat ve fiil hükmünde zarf öbeklerine de gelip anlamlarında değişiklik yaptıkları gibi zarfı daha yakından belirtirler (Banguoğlu, 2000:371).

Bu tanıma göreyse, zarfların varlığı onların fiil ve sıfatların önünde bulunarak bu kelimeleri açıklamasına bağlanmaktadır. Her ne kadar zarfların başka bir zarfları da nitelediği fikri varsa da ağırlık zarfların fiil ve sıfatların yardımcı kelimeleri olduğu fikrindedir. Ayrıca bu tanımda zarfların tür olarak isim mi ya da başka bir tür mü olduğu sorusuna cevap verilmemiştir.

Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlere dir: Dün geldi, yarın gidecek; daha göndermedi; yıllarca çalıştı; yukarı çıktı; pek sevimli; çok etkili; önceden bildirdi; doğru söyledi; şimdiden başlayalım; görerek öğrendi; ileride konuşacağım; ne iş yapacak? neden gelmiş? gibi.

Zarflar, yukarıda verilen örneklerde görüldüğü üzere, sıfatlardan ve kendi türlerindeki zarflardan önce de gelmekle birlikte, asıl buldukları yer fiillerin önüdür.

Bir adın zarf sayılabilmesi için, biraz önce zarfın tanımında verdiğimiz nitelikte bir ad olması gerekir. Bu da demektir ki, ancak zaman, yer, yön gösteren adlar ile durum, azlık-çokluk, pekiştirme, sorma gibi nitelikler taşıyan adlar zarf olabilirler (Korkmaz,2009: 451).

Zeynep Korkmaz, zarfın müstakil bir sözcük türü değil, zarfların bir isim olduğunu belirtmekte fakat her ismin zarf olamayacağını, isimlerin zarf olabilmesi için zaman, yer, yön, azlık-çokluk, pekiştirme, sorma niteliklerini taşımaları gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle Muharrem Ergin'e yakın durmakta fakat Banguoğlu'ndan ayrılmaktadır. Şöyle ki: Banguoğlu zarfların fiil ya da sıfatların önünde bulunduğunu belirtirken Zeynep Korkmaz ondan ayrı olmak üzere zarfların asıl yerinin fiilin önü olduğunu ifade etmektedir.

Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da kısip sınırlandıran kelimelere zarf denir: Dün (gel-) - yarın (git-) – aşağı (in-) - yukarı (çık-) - açık (konuş-) - ağır (yürü-) - çok (çalış-) – fazla (oku-) - pek fazla (yorul-) - pek fazla terbiyeli (çocuk) - pek az çalışkan (işçi) - nasıl (çalış-)... vb. İsim-fiilleri ve isimleşmiş sıfatları belirleyen ya da sınırlandıran kelimelere de zarf demek gerekir: «Atın hızlı koşması» «Ailenin en büyüğü»... vb (Ediskun, 2007:273).

Bu tanım da diğer tanımlarımızdan ayrı olarak zarfların nitelediği kelimelere isim-fiiller ve isimleşmiş sıfatlar da eklenmiş. Buradan hareketle şunu söylememiz gerekir ki zarflar; fiil, fiilimsi, sıfat, zarf, isimleşmiş sıfatları niteleyebilmektedir. İncelediğimiz akademik kaynakların diğerleri zarfların tanımları noktasında birbirleriyle aynı yolu takip etmişlerdir.

Sıfatların, fiillerin ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısip sınırlandıran sözcüklere zaman zarfı(zarf) denir (Gencan, 2007:460).

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını etkileyen, kimi kez güçlendirip kimi zaman kısıtlayan sözcüklere zaman zarfı denir (Atabay, ve diğ., 2003:83).

Bu kaynağımızda farklı bir nokta vardır ki, burada (Atabay, ve diğ., 2003:84).

“sıfatlar, yüklemi fiil olan cümlelerde yüklemi etkilediklerinde zarf olur” fikri önemlidir. Bu bakış açısına göre tüm sıfatları da zarf olarak değerlendirebiliriz. Burada zarfın ayrıldığı yer, zarfın asli görevi olan fiili nitelemektir.

hızlı yürümek / güzel görmek / yalnız söylemek / uzun düşünmek (zarf)
hızlı bir şoför / güzel kazak / yalnız kadın / uzun saç (sıfat)

Akademik kaynaklardaki zarf tanımlarına baktığımızda zarfların gerek tanım gerekse görevleri noktasında birbirlerinden farklı yaklaşımlar mevcuttur. Kaynaklarımızı Muharrem Ergin ve diğerlerinin kaynakları diye tasnif edebiliriz. Zarfları isim olarak değerlendiren, onları ayrı bir sözcük türü olarak görmeyen kişi, Muharrem Ergin'dir. Diğer kaynaklarımızda zarflar, en azından görevleri itibariyle farklı bir sözcük türü olarak kabul edilmektedir. Zarfların tanımını netleştirmek adına zarfların cümledeki görevlerinin yanı sıra kullanıldığı cümlede kazandığı anlamlara da değinmek gerekir. Bir sözcüğün kullanılıştan dolayı kazandığı anlam onun yerini belirler. Zarflar da diğer sözcükler gibi kullanıldığı cümleye değişik anlamlar katar:

Zaman: Yazın geleceğim. Geldiğin zaman beni bulamayabilirsin. Şart: Çalışırsan kazanırsın.

Yer ve yön: Yukarı çıktı, aşağı indi. Bana doğru gel. Tarz ve benzerlik: Öyle yapma. *Dürüst* çalış. *Ali gibi* yap. Sebep: Çalışmadığım için bu sınavdan pek ümitli değilim. Sonuç: Çalışmadım. *bu yüzden* sınıfta kaldım. Amaç: *Okula gidebilmek için* bütün yaz para biriktirdim.

Derece, azlık-çokluk: *Çok* çalıştım, *hiç* başaramadım. Cevap; ret veya tasvip: *Evet*, geldi. Hayır, böyle olmadı (Turan, 1998:303).

1.2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Tanım

Akademik kaynaklar bilim çevrelerinde –üniversitelerde- kullanılırken; ilköğretim ve ortaöğretim ve aynı zamanda bunların özel öğretim kurumlarında kullanılan kaynakları da dikkate almamız gerekiyor. Bizim özel öğretim kurumları kaynakları ya da öğretimlik kaynaklar diye adlandırdığımız bu kaynaklarla eğitim gören milyonlarca öğrencimiz, bu kaynaklardan ders anlatan binlerce öğretmenimiz var. Aslında günümüz Türkiye Türkçesinin asli unsuru günlük hayatta yaşayan biçimidir. Ve bu alanla ilgili bir çalışmada bu alanı dikkate almamak olmazdı.

Bu geniş alana ait tarayacağımız kaynakları mecburen sınırlandırdık. Bu kaynaklarımızı şu şekilde tasnif ettik; Özel öğretim kurumları arasında herkesçe tanınan kurumların yayınlar, özel öğretim kurumları(dershaneler) arasında çok tanınmayan yayınlar ya da kişisel yayınlar (ilk iki yayın), bir de Milli Eğitim tavsiyeli kaynaklar... Bu kaynaklarımızda esas amaç, belli sınavlara öğrenciyi hazırlamaktır. Yapılan bu sınavların süreyle sınırlandırılması, önemli olanın sınavda sorulacak soruların cevaplarını doğru bilmek olması da kaynakların çoğunun eksik, yanlış bilgiler içermesine ve bilgilerin yüzeysel kalmasına yol açmaktadır. Bu durum sadece zarflar

konusunda değil tüm Türkiye Türkçesi grameri hakkında böyledir. Buradan itibaren öğretimlik kaynaklarımızın birbirlerinin kopyası olduğunu dolayısıyla bu yanlışlıkların nesillerce sürdüğünü ve böyle giderse daha da sürüp gideceğini üzülenek belirtmek isterim. Bu durumu somut hale getirmek için kaynaklardaki zarf tanımlarını alt alta alıntılararak verip, görüş ve tespitlerimi sonuna bırakıyorum.

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların veya zarfların anlamını etkileyen sözcüklere zarf denir

(Yıldız , 2002:238).

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ve zarfların önüne gelerek onların anlamını yer, durum, zaman, miktar ve soru bakımından belirten sözcüklere zarf denir.Zarflar daha çok fiillerin önüne gelir ve onları nitelendirir. Bundan dolayı zarfları "fiillerin sıfatı" olarak tanımlayanlar da vardır. Fakat bu tanım fiilimsileri, sıfatları ve zarfları nitelendiren zarfları içermediği için eksik olur

(Tansel, 2004:106).

Sıfatlardan, fiillerden, fiilimsilerden ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerden önce gelerek bunların anlamlarını zaman, yer, durum, azlık-çokluk gibi yönlerden etkileyen sözcüklere zarf denir (Şentürk, 1999:188).

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendilerine benzeyen sözcüklerin (başka zarfların) anlamlarını kimi kez güçlendirerek kimi kez sınırlayarak belirten sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Budak, 2003:175).

...Fiilin zamanını, sebebini, durumunu, yönünü belirten; zarfları ve sıfatları derecelendiren sözcüklere zarf diyoruz (Med,2008:133).

Zarflar; Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını etkileyen, kimi kez güçlendirip kimi kez kısıtlayan sözcüklerdir.

Zarflar; sıfatların da anlamlarını kısmak, güçlendirmek, sınırlamakla birlikte, zarfların asıl kullanım alanı fiillerin yanındır (Aydın, 1992:98).

... Nasıl ki varlıkların belli nitelikleri varsa, fiillerin de belli nitelikleri vardır. İsmi niteliğini bildiren sözcüklere sıfat demiştik. Fiillerin niteliğini bildiren sözcüklere de zarf diyoruz (Güvender, 1999:12).

Fiilleri zaman, durum, miktar, yer - yön, soru bakımından niteleyen sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Kültür, 2009:61).

Fiilin anlamını durum, zaman, miktar, yön, soru bakımından etkileyen sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Zirve, 2007:68).

...Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da bir başka zarfın anlamını hâl, yön, zaman, azlık-çokluk, soru bakımından etkileyen sözcüklere zarf denir (MEB, 2003:51).

Fiillerin, fiilimsilerin sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını; zaman, ölçü, yer, yön, durum veya soru yoluyla kısan veya kuvvetlendiren sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Taşel, ve diğ.,2001:112).

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da zarfların anlamlarını etkileyen; kimi kez güçlendiren ; kimi kez sınırlayan sözcüklere zarf denir (Çözüm, 2004: 4).

Alt alta sıralayarak alıntıladığım bu zarf tanımlarının aynı olduğu görülmektedir. Maalesef birbirlerini aynısı olan bu kaynaklarımız farkına varmadan eksik, yanlış bilgi aktarıyorlar. Akademik kaynaklarla özel eğitim kurumları kaynakları arasında ciddi farklılıklar hemen göze çarpıyor. Bunun sebebi şu olmalıdır: Akademik kaynaklar bilimsel kaygıyı ve bilimsel bakış açısını birlikte yansıttığı için konular daha derinlemesine hatta eserin sahibinin bilgi ve birikimine göre daha da farklı boyutlarda incelenmiştir. Özel öğretim kurumları kaynaklarında daha özet , tek tip bir tanım vardır. Akademik kaynaklarda konu tüm ayrıntılarıyla birlikte verilmiş. Öğretimsel kaynaklarda en sade,basit haliyle verilmiştir. Bununla birlikte akademik kaynaklar arasında görülen farklılıklar bu kaynaklarda yoktur. Bu kaynaklardaki zarf tanımları birbirleriyle aşağı yukarı aynıdır. Hemen şunu da belirteyim, bu kaynaklardaki tanımlardan özellikle MEB'e ait olan kaynakta görüldüğü üzere resmi nitelik taşıyan yayımlar, yaptıkları tanımları somutlaştırmak ihtiyacı hissetmişler ve edebi şahsiyetlerin ya da önemli kişilerin eserlerinden alıntılar yaparak örneklerini sıralamışlardır. Diğer kaynaklar ise daha çok kitabı yazanın bilgisi kadar açıklamalar yapmış eser bireysel bir çabanın ürünü olarak doğmuştur. Herhangi bir eser ya da kaynaktan yararlanılmamıştır (MEB kaynakları hariç). Yararlanıldıysa bile kaynak gösterilmemiştir. Yine bu kaynaklarda konunun anlaşılması için verilen örnekler yazarın kendi örnekleri olup resmi metinlerden farklılık arz etmektedir.

1.3. Kaynaklara Göre Mukayese Tablosu

Gerek akademik kaynaklar gerekse özel öğretim kurumu kaynaklarında zarfların tanımlarıyla alakalı farklılıkları göz önüne sermek için aşağıdaki tabloyu oluşturdum. Tablodan da anlaşılacağı üzere özel öğretim kurumu kaynakları zarfların tanımını en basit en yüzeysel haliyle vermiştir. Ayrıca bu kaynaklar birbirlerinin tanımlarını ya olduğu gibi kullanmışlar ya da birbirine benzeterek bir tanım yapmışlardır.

Tablo 1

AKADEMİK KAYNAKLARA GÖRE TANIM	ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI KAYNAKLARI-ÖĞRETİMLİK, KAYNAKLARA GÖRE TANIM
<p>1-... Sıfatlar gibi zarflar da tek başlarına isimden başka bir şey değildirler...Zarf ise kelime gruplarında sıfatın, fiilin veya başka bir zarfın mânâsını değiştiren isimlere verdiğimiz addır (Ergin ,1999:258).</p> <p>2-Fiillerin ve sıfatların önüne gelerek anlattıkları kılış, oluş, veya vasıfları açıklayan, ya da değiştiren kelimelere zarf (adverbe) deriz: ... Zarflar, bu sıfat ve fiil hükmünde zarf öbeklerine de gelip anlamlarında değişiklik yaptıkları gibi zarfı daha yakından,belirtirler (Banguoğlu, 2000:371).</p> <p>3-Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir(Korkmaz,2009: 451).</p> <p>4-Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını zaman,</p>	<p>1-Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların veya zarfların anlamını etkileyen sözcüklere zarf denir (Yıldız, 2002:238).</p> <p>2-Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ve zarfların önüne gelerek onların anlamını yer, durum, zaman, miktar ve soru bakımından belirten sözcüklere zarf denir (Tansel, 2004:106).</p> <p>2-Sıfatlardan,fiillerden,fiilimsilerden ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerden önce gelerek bunların anlamlarını zaman, yer, durum, azlık-çokluk gibi yönlerden etkileyen sözcüklere zarf denir (Şentürk, 1999:188).</p> <p>3-Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendilerine benzeyen sözcüklerin (başka zarfların) anlamlarını kimi kez güçlendirerek kimi kez sınırlayarak belirten sözcüklere zarf (zaman zarfı)denir.(Budak,2003:175).</p> <p>4-Zarflar; Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını etkileyen, kimi kez güçlendirip kimi kez kısıtlayan sözcüklerdir (Med,2008:133).</p>

Tablo 1'in devamıdır.

<p>yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da kısip sınırlayan kelimelere zarf denir: (Ediskun, 2007:273).</p> <p>5-Sıfatların, fiillerin ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısip sınırlayan sözcüklere zaman zarfı(zarf) denir (Gencan, 2007:460).</p> <p>6-Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını etkileyen, kimi kez güçlendirip kimi zaman kısıtlayan sözcüklere zaman zarfı denir (Atabay, ve diğ., 2003:83).</p>	<p>5-Fiilleri zaman, durum,miktar, yer – yön, soru bakımından niteleyen bu tür sözcüklere zarf denir (Aydın, 1992:98).</p> <p>6-Fiillerin niteliğini bildiren sözcüklere zarf denir.(Güvender, 1999:12).</p> <p>7-Fiilleri zaman, durum, miktar, yer - yön, soru bakımından niteleyen sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Kültür, 2009:61).</p> <p>8-Fiilin anlamını durum, zaman, miktar, yön, soru bakımından etkileyen sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Zirve, 2007:68).</p> <p>9-...Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da bir başka zarfın anlamını hâl, yön, zaman, azlık-çokluk, soru bakımından etkileyen sözcüklere zarf denir (MEB, 2003:51).</p> <p>10-Fiillerin, fiilimsilerin sıfatların ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını; zaman, ölçü, yer, yön, durum veya soru yoluyla kısip veya kuvvetlendiren sözcüklere zarf (zaman zarfı) denir (Taşel, ve diğ.,2001:112).</p> <p>11-Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da zarfların anlamlarını etkileyen; kimi kez güçlendiren ; kimi kez sınırlayan sözcüklere zarf denir. (Çözüm, 2004: 4).</p>
--	---

1.4. Değerlendirmeler

Buraya kadar gerek akademik kaynakları gerekse diğer kaynakları zarfları tanımlamaları bakımından inceledik. Akademik kaynaklar kendi aralarında ortak tanımlar ya da ortak görüşler etrafında birleşememişler, her eser kendi yazarının görüşüne göre şekillenmiştir. Aslında bu sorun Türkiye Türkçesinin en önemli sorunudur. Akademik kaynaklar birbirlerinden alıntıyı birbirlerinin zıddını ispat için

yapmış. Ortaya konulan her fikrin muhakkak bir eksiği ortaya çıkarılmış ve bu yüzden karşı çıkışlar yapılmıştır. Akademik kaynaklarda zarfın tanımıyla ilgili yaptığımız tespitler şunlardır.

1- Zarflar tanımlanırken bu tanımı güçlendirecek diğer sözcük türlerine de atıf yapılmış özellikle sıfat zarf benzerliği üzerinde durulmuştur.

2- Muharrem Ergin, zarfların müstakil bir sözcük türü olmadığını, zarfların bir isim olduğunu; ancak görevi sebebiyle isimlerden ayrıldığını vurgulamaktadır.

3- Bazı kaynaklar zarfların müstakil bir sözcük türü olduğunu, zarfların özellikle görevi sebebiyle isimlerden ayrıldığını vurgulamaktadır.

4- Türkiye Türkçesinde zarfların sayısı sayılabilecek kadar azdır.

5- Zarfların asli görevi fiilleri nitelemektir.

6- Zarfların cümledeki yeri fiilin önüdür.

Özel öğretim kurumları kaynaklarındaki tespitlerim şunlardır:

1- Zarf; fiil, fiilimsi, sıfat veya başka bir zarfı niteler.

2- Zarfı tanımlarken zarf olan sözcüklerin anlamlarına değinilmemiş.

3- Zarfın görevlerinin belirtildiği tanımlarda öne çıkan görevlerse “durum, zaman, miktar, yön, soru, ölçü, yer” bildirme görevi olmuş.

4- Zarflar niteledikleri sözcüklerin bazen anlamlarını kısıtlamış, bazen de güçlendirmiştir. Bu iki niteliğe sahip örnekleri farklı bir zarf türü “derecelendirme” zarfları olarak adlandırılmış.

5- Zarflar öncelikle bir fiili niteler. Daha sonra bir fiilimsiyi niteler. Derecelendirme göreviyle kullanıldığında bir sıfatı ya da başka bir zarfı niteler.

6- Bu kaynaklarımızda zarflar fiil ve isim gibi ayrı bir sözcük türü olarak ele alınmaktadır.

Günümüzde kullanılan Türkiye Türkçesi kaynaklarında çoğu konuda bir birlik yoktur. Bu sebeple özel öğretim kurumlarında başka bir bilgi, okulda başka bir bilgi, akademik kaynaklarımızda başka bir bilgi olduğu görülmektedir. Bu çelişkiyi ortadan kaldırmak

için bizce: “ Hem akademik temsilcilerin , hem özel eğitim kurumlarından temsilcilerin, hem Milli Eğitim’den temsilcilerin bulunduğu bir komisyon kurulmalıdır. Bu komisyon eldeki tüm kaynakları tarayıp bir Türkiye Türkçesi arşivi hazırlamalı sonra her tarafın görüşleri doğrultusunda ortak bir Türkiye Türkçesi grameri hazırlanmalıdır. Hazırlanan bu gramer tüm eğitim kurumlarında okutulmalı, ÖSYM başta olmak üzere tüm sınav yapan kuruluşlar bu gramer kitabını esas almalıdır.

Böyle bir çalışmada zarflar konusuna gelince, akademisyenlerin bilimsellik kaygıları, özel öğretimin zaman ve test mantığı kaygısı; Milli Eğitim’in müfredat kaygısı vb. hususlar dikkate alınarak bir zarf tanımı yapılmalıdır.

Zarfların tanımına bizce bir teklif yapmamız gerekirse, ” zarf: bir fiili, fiilimsiyi, sıfatı, isimleşmiş sıfatı, kendisi gibi bir zarfı; durum, zaman, miktar, yer,yön, derece, soru nitelikleri bakımından belirten sözcüklerdir.” olmalıdır. Ayrıca zarflar yer olarak mutlaka fiilin önünde bulunur değil; nitelediği sözcükten önce gelir olmalıdır. Zarflar, bize göre de müstakil bir sözcük türü değil, fonksiyonları bakımından farklılaşmış isimlerdir olmalıdır.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ZARF TÜRLERİ

2.1 Türkiye Türkçesinde Zarfın Türleri

Türkiye Türkçesinde zarfın türleri verilirken genel olarak iki yol kullanılmaktadır. Ya zarfların cümlede kazandıkları anlamlarına göre (durum, miktar vb.); ya da zarfların cümledeki fonksiyonlarına göre (derecelendirme, soru vb.). Akademik kaynakların zarflar konusunda birbirlerinden en çok ayrıldıkları bölüm burasıdır. Her bir kaynak kendi tasnifini oluşturmuştur. Banguoğlu (2000:371) “ 1. Gerçekleme zarfları, 2. Miktar zarfları, 3. Nitelik zarflan, 4. Yer yön zarfları, 5. Zaman zarfları, 6. Tarz zarfları derken”; Ediskun,(2007:273) “1) Zaman zarfları, 2) Yer ve yön zarfları, 3) Durum zarfları, 4) Nicelik zarfları, 5) Soru zarfları gibi bir tasnifi tercih eder.

Özel öğretim kurumu kaynaklarıysa hemen hemen aynı biçimi kullanarak akademik kaynaklardan ayrılmaktadır. Bu kaynaklarda zarflar türleri 1) Durum(hal) zarfları, 2) Zaman zarfları, 3) Miktar (azlık-çokluk) zarfları, 4) Yer-Yön zarfları, 5) Soru zarfları. gibi klişeleşmiş tasnifiyle kullanılmaktadır.

2.2. Zaman Zarfları

Bir fiil ya da fiilimsiyi zaman anlamı bakımından niteleyen, ne zaman sorusuna cevap olabilen sözcüklere zaman zarfı denir.

2.2.1. Akademik Kaynaklara Göre Zaman Zarfları

Bir filli, fiilimsiyi zaman yönünden tamamlayan, belirten zarflardır. Zarf türleri içerisinde zarf türü olarak kullanılan en işlek sınıftır. Çoğunlukla tek başlarına zaman anlamı taşıyan kelimelerden oluşmaktadır. Bu türün öğretilmesinde, tanımlanmasında, diğer zarf türlerinden ayrılmasında “ ne zaman?” sorusu kullanılır. “ Ne zaman sorusuna cevap olan sözcük veya söz öbekleri zaman zarfıdır.” tanımı da sıklıkla kullanılır. Zaman zarfları, Zarfların en geniş ve ihtilafsız türüdür. Akademik kaynaklar arasındaki farklılıklara rağmen bu türün açıklanmasında birbirlerine yakın durmaktadırlar.

Zaman zarfları, zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir. Başlıcaları şunlardır: *dün, yarın, şimdi, şimdicek, gece, gündüz, demin, demincek, er, geç, erken, daha, gene, yine, akşam, sabah, sabahleyin, geceleyin, akşamleyin, şimdilik, artık, sonra, öğleleyin, öğleyin.* Bunlardan şimdi uş - imdi 'den, erken er - iken 'den, akşam ak + sam 'dan gelir, sabah yabancı asıllıdır. daha aynı zamanda azlık-çokluk zarfı olup daha gelmedi gibi misallerde zaman zarfı durumunda bulunur.

yazın, kışın, gündüzün, güzün, ilkin gibi instrumental şekilleri ile önce gibi eşitlik şekilleri de zaman zarfı olarak kullanılırlar. sabahları, akşamları, geceleri, önceleri, sonraları gibi çokluk

iyelik şekillerinin de zaman zarfı olarak kullanıldığını görüyoruz. Bunlarda iyelik mânâsı yoktur ve iyelik eki belirtme fonksiyonu ile iş görür, önceden, sonradan, eskiden, çoktan gibi ablatif şekillerinde de ablatif ekinin klişeleşerek asıl fonksiyonunu kaybettiğini ve zaman zarfları yaptığını görüyoruz (Ergin , 1999:260).

Muharrem Ergin, zaman zarflarını zaman zarfı olarak kullanılan sözcükler üzerinde açıklamış; bu sözcükleri de kullanıldığı cümlelerdeki anlamlarına göre sınıflandırmıştır.

Bir oluş ve kılışın zaman içinde yerini göstermeye yarayan zarflara zaman zarfları (adverbe de temps) diyoruz. Bunlar ise — Ne zaman ? — Ne vakit ? gibi soruları karşılırlar :

Dün işittim, bugün, yarın, er ge,ç şimdi, demin, önce, sonra, geçende, yazın, kışın, akşama, haftaya gibi. Bunlar da zarf olarak fiillere gelirler ve sıfatfiillerle görülürler :

Sonra bitirirsin. *Geçende uğramışlardı, öğleyn görüştük, erken kalkan , geç kalmış, bugün gelecek, yazın çoğalır* gibi (Banguoğlu, 2000:374).

Tahsin Banguoğlu, zaman zarflarını “ Ne zaman? ” sorusuna cevap oluşlarına göre ayırmıştır. Banguoğlu’na göre zaman zarfları filer ve sıfat-fiillerle birlikte kullanıldıklarında bu özelliği kazanırlar.

Zaman zarfları bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildiren, daha açık bir anlatımla fiillerin, sıfat-fiillerin ve zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyen, sınırlandıran veya kesinleştiren sözlerdir. Bu zarflar ne zaman? ne vakit? sorularına karşılık oluşturur. Zaman kavramı başı sonu belli olmayan soyut ve göreceli bir süreci içine aldığından, dil bu sınırsız süreci birtakım parçalara bölerek adlandırmıştır: geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman gibi. Ayrıca, her bir zaman kesitini daha dar kapsamlı, sınırlayıcı, belirleyici anlamlara bağlayan ve dolayısıyla zaman kavramını çok değişik nitelik ve özellikleriyle anlatan sözler vardır. Bu nedenle zaman gösteren zarflar da taşıdıkları belirtme, sınırlandırma ve kesinleştirme özelliklerine göre hayli çeşitlenmiştir: *akşam, akşama, akşamları, akşama doğru, akşamleyin, akşam üstü, akşam vakti, artık, ara sıra, baştan, bazen, bıldır, birdenbire, birazdan, bu ay, bu gece, bu gün, bu yıl, bu sefer, çoktan, demin, dün, dün gece, dünden beri, düne kadar, erken, erkenden, gece, geceleri, geçen ay, geçenlerde, geçen yıl, gelecek ay, gelecek yıl, haftaya, hâlâ, ikinci vakti, ilkin, ilk önce, kesin, öğleye, öğleye doğru, öğleyn, önce, önceden, saatlerce, sabahleyin, sonra, sonradan, sonraları, şimdi, şimdiye kadar, şimdilik, şu anda, yaza doğru, yazın, yıllardır, yıllar yılı* vb (Korkmaz, 2009:495).

Çokluk ve üçüncü şahıs iyelik eki birleşmesinden oluşan +IARl eki ile -Diri -DUr bildirme ve +IAyIn ekleri zaman gösteren adlara eklendiklerinde kurallı olarak zaman zarfları türetirler: *akşamları, sabahları, geceleri, gündüzleri, yazları, kışları; üç aydır, beş gündür, yıllardır* gibi.

Fiil kök ve gövdelerine, bazı ad-çekimi ekleri almış sıfat-fiil eklerinin getirilmesiyle oluşturulan -Ali, -AndA, -DIktA I -DUktA, -DIkçA I -DUkçA, -Ir... -IrmAz, -IncA I -UncA, -iken I -ken vb. ekli zarf-fiiller de zaman zarfı görevindedirler (Korkmaz, 2009:497).

Zeynep Korkmaz, zaman zarflarını, zaman kavramı üzerinde açıklamıştır. Zaman kavramı soyut ve sınırsız anlamlı olduğu için, dilin kullanımı sırasında zaman kavramının sınırlandırılması zorunluluk olmuştur. Zamanın sınırlandırılması işlevini de zaman zarfları yapar. Zaman zarfları fiil, sıfat-fiil, ve zarf-fiilin anlamlarını zaman

bakımından sınırlandırmaktadır. Zaman zarfları, bu fonksiyonları gereği de çok çeşitlilik kazanmıştır.

Zaman zarfları, fiillerin ya da fiilimsilerin anlamlarını zaman bakımından belirleyip sınırlayan zarflardır: *Dün gelip bugün gitti. Henüz yazamadım, şimdi yazıp hemen postaya atacağım. Sabahleyin gidip akşamleyin dönüyor. Ara sıra (= bazı bazı) geliyor. Çabucak okudu. Erken gelsin, geç gitsin. Yine (gene) gelmelisin. Bize hiç (hiçbir zaman) gelmedi.*

Zaman zarflarının yapıları.

Yapılarına göre zaman zarflarını üçe ayırabiliriz:

A-Kök zaman zarfları:

Anlam ve yapısı bozulmadan parçalanama-yan bir ya da birkaç heceli zarflardır. Bunlardan bildir, demin, dün, daha, geç, hemen, henüz, sonra, şimdi, yarın... gibi birtakımı asıl zaman zarflarıdır. Akşam, sabah, gece, gündüz, öğle... gibi birtakımı da zaman isimleridir ki, *akşam (git-) - sabah (gel-) - gece (uyu-) - gündüz (çalış-)* sözlerinde olduğu gibi, zarf olarak kullanılabilirler (Ediskun, 2007:273).

B-Türemiş zaman zarfları

Asıl zarfların kimilerine ya da zaman bildiren isimlerin kök ya da gövdelerine yapım ekleri ulanarak yapılan zarflardır:

a)-in yapım ekiyle türeyen zaman zarfları: *Bildir-in (gel-) - ikindi-(y) in (git-) - yaz-in (gel-) - gündüz-ün (çalış-) - kış-m (dinlen-)-dönüş-ün (görüş-) - ansız-m (vur-)... vb.*

-in yapım eki, ulandığı kelimeye ... vaktinde, ... zamanında, ... mevsiminde anlamlarını kazandırır.

b)-leyin yapım ekiyle türeyen zaman zarfları: *Sabah-leyin (git-) -akşam-leyin (dön-) - gece-leyin (çalış-)... vb.* -leyin yapım eki de ulandığı kelimeye ... vaktinde, ... zamanında anlamlarını kazandırır.-leyin eki zaman isimlerinin dışındaki kelimelere ulandığı zaman durum zarfı türetilmiş olur: ... *topraklayın yüzer oldum*

c)-dir yapılı zaman zarfları, Zaman bildiren sıfat takımlarından ya da başka kelimelerden türerler ve geçmiş bir zamandan başlayıp sözün söylendiği ana kadar süren bir süreyi belirtir: *Üç gündür yok. Epey zamandır görünmüyorsun. Hanidir onu görmedim. Seni üçtür arıyorum.*

ç) -leri yapılı zaman zarfları, Zaman isimlerine aşırılık eki olan -ler ile iyelik eki olan -i ulanarak yapılırlar. Bu zarflar, fiillerin yinelenme zamanlarını belirtirler: *Akşamları (çalış-) - öğleleri (dinlen-)- yazları (gez-)...*

d)- -lerde yapılı zarflar, asıl zaman zarflarına ya da zaman isimlerine aşırılık eki olan -ler ile -de durum eki ulanarak yapılırlar. Bu zarflar, fiilin zamanını belirsiz bir biçimde gösterirler: *Şimdilerde (gel-) - geçenlerde (git-) - bayramlarda ve kandillerde (elöp-)... vb.* Bu zarflara, istenirse, -ler çoğul eki ulanmayabilir: *Bayramda ve kandilde (elöp-) - ilkbaharda (git-)...*

e)- -den yapılı zarflar, Çoğu kez, fiilin başlangıç zamanını gösterirler: *Erkenden (gel-) - deminden (git-) - önceden (haber ver-) -sabahtan (git-) - sonradan (pişman ol-) - akşamdan (hazırlan-)... -den yapılı zaman zarflarına kimi kez, beri, önce, sonra edatları da ulanabilir: *Dünden beri (konuşma-) - yarından önce (geleme-) -akşamdan sonra (gez-)... vb.**

f)-e yapılı zarflar, Çoğu kez, fiilin zamanda son sınırını gösterirler: *Akşama (gel-) - haftaya (git-) - yaza (gel-) - sabaha (kal-,) bayrama (git-) (Ediskun, 2007:274).*

-e yapılı zaman isimlerine kimi kez, kadar (dek, değin) edatı da ulanarak süre bildiren zaman zarfları yapılı: *Düne kadar ya da değin, dek (çalış-)* - *kışa kadar ya da dek, değin (gelme-)*vb.

Yine -e yapılı zaman zarflarına doğru, karşı edatları ulanarak sonuca yakın bir zamanı bildiren zaman zarfları yapılı: *Sabaha doğru (karşı) (-git-)* - *kırkma doğru (evlen-)*

g)-de yapılı zarflar, Fiilin zamanını belirsiz olarak gösterirler: *Yakında (gel-)* - *geçende (gezmeye git-)*Nere kelimesinin -de yapılı biçimine -se eki ulanır: *Neredeyse fırtına çıkacak...*

ğ) -ce, -cik yapılı zarflar, Fiilin yapılmasıyla ilgili yakın bir zaman gösterirler: *Erişence (gel-)* - *şimdilik (yap-)* - *çabucak ya da çabucacık (dön-)* - *demincek (oku-)*

h)-lik yapılı zarflar, Fiilin yapılarındaki uygun zamanı ya da süreyi anlatırlar: *Şimdilik (otur-)* - *on günlük (çalışma)*.

ı) Zaman bildiren ulaçlar: *Gelince (git-)* - *okudukça (öğren-)*...

C- Zaman zarfi öbekleri

İki ya da daha çok kelimeden oluşan zarflardır

a)- İsim takımı biçimindeki zaman zarfi öbekleri: *akşamüstü (dön-)* - *bayram ertesi (git-)* - *yemek üstü (çalışma-)* - *yatsı vakti (uyu-)* - *hasat zamanı (git-)*.

b)- Sıfat takımı biçimindeki zaman zarfi öbekleri: *bugün (git-)* - *bu akşam (gelmek)* - *her yıl (gez-)* - *geçen gün (gör-)* - *gelecek ay (yaz-)* - *öbür gün (git-)* - *önümüzdeki yıl (mezun ol-)* - *bütün gece (uyu-)* - *çok kere (çalışma-)*, *ne zaman (git-)*.

c)- Üstünlük ilgisiyle kurulmuş zaman zarfi öbekleri: *daha sonra (gel-)* - *daha çabuk (oku-)* - *daha erken (gel-)*.

ç) en üstünlük ilgisiyle kurulmuş zaman zarfi öbekleri: *en sonra (gel-)* - *en çabuk (koş-)* - *en geç (git-)*.

d)Aşırılık ilgisiyle kurulmuş zaman zarfi öbekleri: *çok erken (kalk-)* - *az sonra (gel-)* - *son derece erken (yat-)*.

e)Yineleme ile yapılan zaman zarfi öbekleri:

e. 1. Pekiştirme amacıyla kurulmuş zaman zarfi öbekleri:

Güpegündüz (dolandırıl-) - *akşam akşam (can sık-)* - *erken erken (yat-)* - *sabah sabah*

(kafa şişir-).

e.2 Birincisi iyelik eki, ikincisi hem iyelik hem de -e durum eki almış zaman isimlerinin yinelenmesiyle:

Günü gününe (çalış-) - *dakikası dakikasına (yetiştir-)* - *saati saatine (bitir-)*.

e.3 Birincisi -den, ikincisi -e durum ekini almış zaman isimlerinin yinelenmeleriyle:

Yıldan yıla (eksil-) - *aydan aya (gel-)* - *haftadan haftaya (öde-)*.(Ediskun, 2007:275)

e.4 Birincisi aşırılık eki olan -ler, ikincisi ise iyelik ekini almış zaman isimlerinin yinelenmesiyle: *Yıllar yılı (uğraş-)* - *günler günü (bekle-)*.*Yıl-be-yıl (çoğal-)* *gün-be-gün (zayıfla-)* gibi zarflar, *saat-be-saat (haber al-)* - *an-be-an (haber bekle-)* zarflarına benzetilerek yapılmış bizim dilbilgisi kurallarımıza aykırı yapıda zarflardır. Bunların yerine, her yıl, yıldan yıla, her gün, günden güne zarflarını kullanmak en doğru tutumdur.

e.5 Çeşitli durumlardaki zıt anlamlı zaman isimlerinin yinelenmesiyle kurulmuş zaman zarfı öbekleri: *akşam sabah* (çalış-) - *gece gündüz* (gez-) - *yaz kış* (soğuk duş yap-) - *akşama sabaha* (gel-) - *sabah-tan akşama kadar* (otur-).

f) Zaman ulaçlarıyla: *Kaptığı gibi* (kaç?) - *okuduktan sonra* (düşün-) - *geleli beri* (çalış-).

Ç- Deyimleşmiş zaman zarfları: *Yarıdan tezi yok* (git-) - *günlerden bir gün* (çıkagel-) - *ikide bir* (de) (konuş-) - *arada bir* (gel-) - *günübirlik* (gezmeye git-) - *arasıra* (= bazı bazı) (gez-) - *ayda, yılda bir* (gör-) - *bir ayak önce* (mezun ol-) - *bir aralık* (dur-) - *bir çırpıda* (çöz-) - *bir eyyam* (git-) - *bir koşu* (git-) - *kırk yılda bir* (çalış-) - *o gün bugün* (yemek yeme-)... (Ediskun, 2007:276).

Haydar Ediskun, zaman zarflarını işlevleri bakımından fiil ya da fiilimsilerin anlamlarını sınırlandırmak olarak belirtirken; zaman zarflarını, bu zarfların yapılarına göre sınıflandırmıştır. Yapıları gereği bu zarfların en işlek kullanılan biçiminiyse türemiş zarflar oluşturmaktadır.

Zaman, başlangıcı ve sonu olmayan; hatta başlangıcı ve sonu düşünilemeyen bir akıştır. ...bu zaman zarf-fiillerin görevleri, fiillerin sonsuz zamanlarını sınırlamaktır (Gencan, 2007:463).

a)Dün: Geçmiş zamanlı fiilleri ve fiilimsileri -bir gün önce yapıldıklarını göstermekle sınırlar:

Dün gördüm. / Dün gelmiş. / Dün okuyacaktık. / Dün aldığı kitabı satacak.

b)Yarın: Geçmiş zamanlı olmayan bütün fiillerle fiilimsileri bir gün sonra yapılacaklarını belirtmekle sınırlar:

Yarın gelecek / yarın gider / gitmeli / giderse / gidiniz / gideyim.

c)Bugün: Bütün kiplerin ve fiilimsilerin, içinde bulunduğumuz yirmi dört saatte yapıldığını ya da yapılacağını belirtmeye yarar:

Bugün geldi / gelmişler / çalışıyoruz / okuyacağım / söylersin / görmeliyim / anlatalım / gitse / çalışırız / gülüyordu / gülecekmiş...

Bugün çalışan yarın rahat eder. / Bugün kazandığımızı yarın harcarız...

Yazılışı: Anlam ayırtısıyla iki türlü yazılır:

1-Bugün: İçinde bulunduğumuz gün:

Bugün hava güzeldir. / Bugün git, yarın gel...

2-Bu gün: Bir sıfat takımıdır. Birinci sözcük ikincisini belirtiyor. Bunları ayırt etmek kolaydır: "bu" sözcüğünün yerinde "o, şu" im sıfatlarından birisi kullanılabilirse ayrı yazılır:

Yeryüzü çok acı günler geçirdi. Tarih bu günleri, bu günlerin acılarını kim bilir nasıl yazacak?..

ç)Şimdi: zamanı en çok kısan zaman zarftır. Fiillerin, anlatışa en yakın zamanda yapıldıklarını ya da yapılacaklarını belirtmek için kullanılır:

Şimdi geldi / şimdi gidecek / şimdi yazar / şimdi yatıyor / şimdi çalışan / şimdi anlattığım

(Gencan, 2007:464).

d)Şimdilik: Küçültme ekiyle yakınlık anlamı biraz daha belirgin olmuştur:

Şimdilik oturur yazarım. / Şimdilik kalkar gideriz. / Şimdilik söylediniz...

e)Şimdilik:Fiile (yapıldığı, yapılacağı sıralarda) ayırtısını katar. Bu da bir sınırlamadır:

f)Hemen: Zamanı kısıfta şimdi ile görevdeş gibidir; fiile (hiç vakit geçirmeden...) ayırtısını katar:*Onları duyunca hemen yola çıktı. / Hemen gideceğim. / Hemen başlamalıyız. Gider, hemen dönersiniz. /Hemen anlatınız...*

Hemen hemen biçiminde yinelenince "az çok" ayırtılı yaklaşma zarfı olur:

... hemen hemen size benzer. - İşlerinizi bitirdiniz mi?

f.1. - Hemen hemen. Bu "aşağı yukarı" ayırtılı yaklaştırma görevi, tek kullanışlarda da görülür:

Hemen gün aşırı giderim. / Hemen her saat uğradım. Hemen hepinizi tanır.

g)Hemen şimdi öbeği, Yukarıdaki zaman zarflarından daha kısıcıdır.

Uçak hemen şimdi kalkacak. / Orhan hemen şimdi gidiyor. / Hemen şimdi geldim. / Hemen şimdi söyleyiniz:

ğ) Demin, demincek:Fiilin az önce yapıldığını bildirmeye yarar:

Çok sigara içiyorsun. Daha demincek söndürmüştün.

Demin söyledim. / Orhan demin buralardaydı.

h)Çabuk, çabucak, çarçabuk, derhal sözcükleri de fiilin zamanını tezlik ayırtısıyla kısip berkitmeye yarar:

O, eve gelince her şey çarçabuk eski tas, eski hamam olacaktı.

ı) Ansızın, apansız sözcükleri, Fiilin birdenbire yapıldığını göstermeye yarar:

Mucip ne hakarete apansız Tarihi yazan benim, yapan siz (Gencan, 2007:465).

i)Biraz sözcüğü "sonra, önce..." zaman zarflarıyla öbikleşerek fiillerdeki ve fiilimsilerdeki zaman anlamım -azlık ayırtısıyla- kısip berkitir. Öbikleşmeden de zamanı kısıtı olur:

Biraz sonra gel. / Biraz önce gitti. / Biraz bekleyiniz. / Biraz oturacağım...

j) Sonra: Fiilin, belirtilmeyen bir gelecekte yapılacağı ya da düşünüldüğünü anlatmak için kullanılır:*Sonra söylerim. / Sonra anlarız. / Biz gidiyoruz; o, sonra gelecek.*Sonra ile zaman adları öbikleşince belirtisizlik ayırtısı kalkıyor.*Bir hafta sonra Ankara'ya gideceğim. / Bu fidanlar üç yıl sonra meyve verecek. / Bir saat sonra düşünürüz...*

k) Önce, önceleri, ilkönce sözcükleri, fiilin belirtisiz bir geçmişte yapıldığını ya da düşünüldüğünü göstermeye yarar:

Önce söyledi, sonra vazgeçti. / İlkönce bu işi yapalım... Bir hafta önce yazdım...

-den takılı sözcüklerden sonra gelince öbikleşmiş bir ilgeç oluyor

Eski biçimi öğdün'dür:

Ol menden öğdün bardı = O benden önce gitti.

İlkönce bileşik sözcüğü "hemen, derhal" gibi zamanı kısarken anlatıma "her şeyden önce" ayırtısını da katar.

l) -leyin ekiyle türemiş sözcükler fiilin zamanını gösterir:

Sabahleyin yola çıkacağım. / Akşamleyin Orhan'ı gördüm...

Türeyişi:

-leyin eki, büyük ünlü uyumuna aykırı olan birkaç ekten ve takıdan biridir (bkz. no. 43).

Eski biçimi:

Eski yazında bu ekin de büyük ünlü uyumuna aykırı olmadığı ve sözcüklerin son hecelerine uyarak kalınlaştığı görülür...(Gencan, 2007:466).

m) "gibi" anlamında -cileyin de kullanılmıştır, kullanılıyor:

Bencileyin gören kişi...

n) -in yapıları zaman zarfları:

Birkaç sözcük -leyin yerine -in eki alır :

Karınca eğlenir: - Beyim, ne var? Yazın çalan kışın oynar. ... içinde gündüzün kandil yanan dar, uzun, tek pencereci oda... Kışın havalar soğur. / Ekinler yazın biçilir. / Öğleyin işten dönüyordum. Güzün yapraklar sararır. / İlkin size rastladım (Gencan, 2007:467).

o) Sabah, akşam, gece, gündüz, hafta, ay, yaz, kış, bıldıır (geçen yıl)... gibi zaman adları da tek ya da öbekleşmiş olarak zaman zarfı görevinde bulunurlar:

Sabah hava açıldı. / Bu gece ay tutulacak. / Bu yıl ekinler iyi imiş. Sabah akşam işe geliyor. / Gece gündüz çalışıyor...Okullar bu hafta açılacak. / Geçen kış görüşmüştük,

ö) Erken, geç sözcükleri de zaman belirtmek için kullanılır:

Erken gel, geç kalma. / Geç yatıp erken kalkan rahatsız olur.

p) Er geç deyimini de "nasıl olsa bir gün" anlamıyla zaman zarfı görevinde kullanılır:

Kadını er geç hastaneden taburcu edecekler.

r) Henüz, hâlâ, daha (henüz ve hâlâ anlamında) sözcükleri, fiilin konuşulan ana dek sürdüğünü bildiren birer zaman zarfıdır:

Henüz geldim; derslerimi yapacağım. /Daha bitiremediniz mi?

Henüz zarfı: a)Olumlu tümcelere "az önce; hemen şimdi" anlamım katar: *Henüz uyandım; daha giyinmedim...*

b)Olumsuz tümcelerde fiilin -umduğu, beklendiği halde- daha olmadığını anlatır:

Güz geldi; ama yağmurlar henüz başlamadı.

c)-den takısı almış sözcüklerin beri, sonra, önce ile öbekleşmesinden doğan zaman zarfları fiillerin başlangıçlarını göstermek için kullanılır:

Akşamdan beri bekliyordum. / Dün geceden beri başlayan kar hâlâ kesilmedi. / İstanbul beş yüz yıldan beri Türk elindedir. / Çoktan beri uğramadınız. / Öteden beri tanışırız.

s) -e takısı almış sözcüklerin kadar sözcüğüyle öbekleşmesinden doğan zaman zarfları fiilin bitimini göstermek için kullanılır

Akşama kadar bekledik. / Gece yaralarına kadar çalışır. / Bugüne kadar uğraştım.

Eve kadar gitmiş. / Ankara'ya kadar gitmek zorunda kaldı. / Buraya kadar... (Gencan, 2007:468).

-e kadar'la öbekselen yer anlamlı sözcükler de fiilin nerede bittiğini gösterirler...

t) -de takısı almış zamanla ilgili sözcükler, bir'le öbekselen fiilin belirtilen zamanlarda yinlendiğini göstermeye yarar:

Haftada bir sinemaya gidermiş. / Yılda bir uğramak...

İkide bir, arada bir deyimleri de bu anlamda zaman zarfı olur.

u) Zamanla ilgili sözcüklerden kimileri çoğullandıktan sonra iyelik takısı -i'yi alarak yineleme ayırtılı zaman zarfı olur:

Akşamları hava serinliyor, geceleri soğuk oluyor... / Sabahları işe gider. Önceleri yemeğe gelirdi, sonraları gelmez oldu.

ü) Bir zamanlar, bir vakitler, her vakit, her zaman... bu gibi söz öbekleri de fiillerin, belirtilen zamanlarda yapıldıklarını, yinlendiklerini göstermeye yarayan zaman zarfı görevli deyimlerdir (Gencan, 2007:469).

T. Nejat Gencan, zaman zarflarını anlamlarına göre sınıflandırmış. Fiillerin, fiilimsilerin zaman anlamları sonsuzdur. Bu durumda zaman zarflarının ayrı bir tür olması, bu zarfların kazandığı anlamlara bağlıdır. Yine zaman zarfları fiilin zaman anlamını niteler.

Zaman zarfları , etkiledikleri fiilleri zaman açısından belirten sözcüklerdir. Zaman açısından sınırlama geçmişe, şimdiye ya da geleceğe değin olabilir: *eskiden, dün, demin, demincek, şimdi, şimdilik, sonra, sonradan, sonunda, biraz sonra, neden sonra* gibi.

Bunların dışında, fiilleri yine zaman açısından etkileyen pek çok sözcük, zaman zarfı olarak kullanılır: *hemen, hemen şimdi, ansızın, apansız, apansızın, birdenbire, önce, geç, henüz, hâlâ, daima, ilkin, ilkönce, önceden, önceleri, baştan, yeni baştan, ivedilikle, bu kez, çoğu kez, çoğunlukla, günlerce, aylarca, yıllarca, sabahleyin, akşamleyin, geceleyin, akşamları, sabahları, kışın, yazın, güzün* gibi ...

cümle içindeki öğelerin zaman zarfı olup olmadıkları, Ne zaman! Ne zamana kadar/dek/değini Ne zamandan beri sorularıyla saptanabilir; özne ve yüklem bu sorularla bütünlendiğinde sözcüğün zaman zarfı olduğu anlaşılır.

"Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum."

"Sabahları gün doğmadan önce, tanyerleri ışıırken binlerce kuş birden ötmeye başlıyordu (Atabay , ve diğ., 2003: 86).

T. Banguoğlu'na yakın bir görüşle zaman zarflarını işleyen Neşe Atabay ve diğerleri, "ne zaman" sorusuna cevap olanları cümle ögesi olan zarf tümleci olarak belirtmiştir. Banguoğlu ise ne zaman sorusuna cevap verenleri zarf olarak nitelemiştir. Banguoğlu'na göre "ne zaman" sorusunun cevabı zaman zarfıdır.

2.2.2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Zaman Zarfları

Özel öğretim kurumları kaynakları zarfların tanımı konusunda yaptığımız incelemeden de anlaşılacağı gibi birbirinin aynı görüşleri neredeyse aynı cümlelerle ifade etmektedir. Bu durum bu kaynaklarımızın bilimsel bakış açısından uzak tamamen sınav odaklı olmasıyla açıklanabilir. Bu sebeple buradan itibaren kaynaklarımızdan yapacağımız alıntıların değerlendirmesini son kaynaktan sonraya bırakacağız. Eğer, farklı bir görüşü olan kaynak olursa değerlendirmemizi hemen o kaynaktan sonra yapacağız.

Zaman zarfları fiillerin, fiilimsilerin anlamını zaman yönünden sınırlayan zarflardır.

sabah, akşam, şimdi, sonra.sonradan, henüz, demin, eskiden, yazın, kışın vb.

Bugün size çok ihtiyacım var. Burada ağaçlar henüz çiçek açmadı. Bu konuyu sonra görüşelim. Eskiden buralar bağlık, bahçelikti (Yıldız, 2002: 239).

Fiilin anlamını zaman bakımından sınırlayan ve fiilin zamanını daha kesin olarak belirten zarflardır."Eve döndüler." cümlesinde" eve dönme işi"nin geçmiş zamanda yapılmış olduğu bellidir, fakat bir geçmiş zaman kesin olarak belirtilmemiştir. Oysa "Eve akşam döndüler." cümlesinde "eve dönme işi"nin akşam gerçekleştiği kesin olarak belirtilmiştir.Zaman zarflarının en çok kullanılanları şunlardır:*dün, bugün, yarın, şimdi, hemen, demin, çabucak, sonra, erken, geç, birazdan , sabah, akşam...*(Tansel, 2004:106).

Etkiledikleri fiili zaman açısından belirten sözcüklere zaman zarfı denir. Cümle içindeki zaman zarfı, ne zaman? ne zamana kadar? sorularıyla saptanabilir. (Ne zaman?)

Dün seni aradım. Bugün Bursa'ya gideceğim Az önce getirdiler.
Az sonra gelecek. Yarın görüşürüz. Üç yıl sonra evlenecekler.

Fiil ya da fiilimsilerin, yüklem anlamını zaman anlamıyla sınırlayan sözcüklerdir.

Servise yetişmek için akşamdan hazırlanıyor. → Fiilin zamanını belirten zarf

Şimdi çalışmak, sonra üzülmeekten iyidir. → Fiilimsinin zamanını belirten zarf

"*Yazın gölge kovan, kışın karın ovar.*" atasözünde birinci sözcük fiilimsinin, ikinci sözcük fiilin zamanını belirtiyor.

"*Gelecek yıl yine buradayız.*" cümlesinde "gelecek yıl" sıfat tamlaması yüklem zamanını belirten zarftır.

Zaman Zarflarının Kullanım Özellikleri

1. Zaman zarflarını belirlemek için fiile, fiilimsiye, yükleme ne zaman sorusunu sormak gerekir.

"*O adam demin yine sizi sordu.*" →"Ne zaman sordu?" → "demin"

"*Az önce giden adam, eskiden gazeteciymiş.*" →"Ne zaman giden?" → "az önce", "Ne zaman gazeteciymiş?" → "eskiden"

2. "Dün, bugün, yarın, şimdi, sabah, akşam, gece, gündüz, yaz, kış..." sözcükleri "ne zaman" sorusunun yanıtı ise zarf; değilse addır.

"Gece yola çıkarsak sabaha İzmir'deyiz." cümlesinde "gece" ve "sabaha" sözcükleri fiile, yükleme yöneltilecek "ne zaman" sorusunun yanıtı olduğu için zarftır.

"Geceyi burada geçireceğiz." cümlesinde "geceyi" sözcüğü aldığı durum ekiyle

(-i), cümlede "nesne" olmasıyla addır. "Ne zaman" sorusuna da yanıt vermiyor.

"Yaz yalan, kış gerçek." atasözünde de "yaz" ve "kış" sözcükleri addır (Budak, 2003:176).

Fiilleri zaman yönüyle çerçeveler.

Çıkmadan tüm pencereleri kontrol etti. Şimdi şunu al; sonra hesaplaşırız. Sorularına hemen o cevap veriyor. Hep onun şiirlerini okumamızı istiyor. Hâlâ doludur bahçeler en tatlı sesinle. Küçük çocuk, düşünce ağlamaya başladı.

Zaman adları fiilin zamanını bildirdiğinde zarf konumundadır.

Dün uzun uzun dertleştik. / zarf Sabahları ortalık sessiz oluyordu. / zarf

Zaman adları, fiilin zamanını etkilemeksizin kullanıldığında isim konumundadır.

Sabahın şerri, akşamın hayrından iyidir. / isim Perşembenin benim için ayrı bir önemi vardır. / isim (MED, 2008:133).

Med'in burada dikkat çeken fikri: "Zaman isimleri fiilin zamanını etkilemezse isim olur" fikridir. Buna göre bir sözcük zaman anlamı taşısa bile bir fiili nitelemiyorsa zarf değil isim olur. O halde zaman zarfı zaman anlamlı bir ismin bir fiili nitelemesiyle oluşur. Aksi takdirde zaman zarfı olmaz. Fikre göre bu kaynak M. Ergin gibi düşünülerek yazılmış kanaatine varabiliriz.

Zaman zarfları, etkiledikleri fiilleri zaman açısından belirten sözcüklerdir. Örneğin "*İstanbul'a gittik.*" cümlesinde fiilin zamanı sınırsız geçmiş zamandır. Gitme fiili bir gün önce de, bir yıl önce de, on yıl önce de gerçekleşmiş olabilir. Oysa "*Dün İstanbul'a gittik.*" cümlesinde "dün" sözcüğü fiilin anlamını zaman açısından sınırlamakta ve kesinleştirmektedir. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi zaman zarfları fiillerin sonsuz zamanlarını sınırlarlar. Bu sınırlama, geçmişe ait olabileceği gibi şimdiye ya da geleceğe de ait olabilir: *Demin buradaydı, şimdi gitti, az sonra gelecek. Şimdilik bekle, sonra görüşürsün. Sabah gitti, akşam döndü. Güpegündüz dolandırıldı.* Bu örneklerde fiillerin anlamlarını zaman bakımından kesinleştirmişlerdir. Dilimizdeki, zaman zarfı görevinde kullanılan başlıca sözcükler şunlardır: *hemen, hemen şimdi, henüz, daha, hâlâ, daima, akşamleyin (sabahleyin, geceleyin....) kışın, yazın, dün, bugün, yarın, biraz sonra, az önce, önceleri, akşam, sabah, gündüz, gece, gelecek yıl (gelecek hafta, gelecek ay....)....* Zaman zarflarını bulmak için; "Ne zaman?", "Ne zamana kadar?", "Ne zamandan beri?" soruları sorulur (Aydın, 1992:98).

Fiilin ne zaman yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan "ne zaman" sorusuna cevap verir.

"Tatilden dün dönmüşler."

"Akşama bizde toplanıyoruz."

"Artık buradan gitmelisin."

cümlelerinde altı çizili sözcükler fiilin zamanını bildirdiklerinden zarf görevindedirler.

Elbette bu cümlelerde zaman zarfı olarak kullanılan sözcükler, başka cümlelerde başka görevler üstlenebilir.

Örneğin: "dün" sözü;

"*Dün* sabah onunla karşılaştım." cümlesinde "sabah" isminin sıfatı,

"*Dünü* bilmeyen bugünü anlayamaz." cümlesinde isim olarak kullanılmıştır. Çünkü fiilin zamanını bildirmiyor (Güvender, 1999:12).

Dershaneden arkadaşlarla *hafta sonu* pikniğe gideceğiz.

Bu cümlede yer alan "hafta sonu" sözcüğü "gitmek" fiilinin ne zaman gerçekleşeceğini belirtmektedir. Fiillerin ne zaman yapıldığını veya yapılacağını belirten zarflara zaman zarfı denir. Zaman zarfları, fiile sorulan "ne zaman" sorusunun cevabıdır.

Öğretmenimiz bu konuyu haftaya anlatacak. Bu söylediklerini biz iki gün önce duymuştuk.

Ödevlerimizi bitirince televizyon izleyebiliriz (Kültür, 2009:61).

"Babam bizi geziye *yarın* götürecektir."

cümlesindeki "yarın" sözcüğü "götürmek" fiilinin ne zaman yapılacağını belirtmektedir. Bu örnekte olduğu gibi fiilin zamanını bildiren sözcüklere zaman zarfı denir.

Zaman zarfları fiile sorulan "ne zaman" sorusuna cevap verir.

"Öğretmen şimdi gelir."

Öğretmen ne zaman gelir?

Öğretmen şimdi gelir.

Yukarıdaki cümlede "gelmek" fiiline sorduğumuz "ne zaman" sorusuna "şimdi" cevabını alıyoruz. Öyleyse "şimdi" sözcüğü zaman zarfıdır (Zirve, 2007:69).

Fiilin ya da fiilimsinin anlamını zaman olarak etkileyen zarflardır.

Belli başlı zaman zarfları:

O vakte kadar belki de işi unutulurdu.

Bugün dediğini yarın tutmaz.

Zaman zarfları da yön zarfları gibi çekim eklerinden herhangi birini alınca zarf olmaktan çıkarak isimleşirler:

Bugünü hiç unutmayacağım.

belirtili nesne

Düne bir bakalım,

dolaylı tümleş

Zaman bildiren sözcükler, bazen ek alınca da zarf olarak kalabilirler:

Babam *akşama* gelecek

zarf tümleci

Akşam, ismin yaklaşma hâlinde olmasına rağmen cümlede zarf görevinde bulunmaktadır.

Fiilleri zaman bakımından belirten, sınırlayan sözcüklere zaman zarfı denir.

Sabahları, binlerce kuş birden öter.

Göçmen kuşlar kışın giderler.

Bu yıl ekinler iyi imiş.

İşine erken gelir.

Dilimizde bazı sözcükler "-ın, -leyin, -ce" takılarını alarak zaman zarfı görevi üstlenirler; kimi zaman da hiçbir takı almadan zaman zarfı olurlar :

Yazın köye gideriz. Akşamleyin onu göreceğim. Gidince, sana telefon ederim.

Zaman zarflarını bulabilmek için fiile "ne zaman, ne zamana kadar, ne zamandan beri" sorularından biri yöneltilir; bu sorulara alınan cevap zaman zarfıdır.

Geçen yıl, ülkemize çok kar yağdı. (Ne zaman yağdı? - Geçen yıl —»zaman zarfı)

Sabaha kadar uyuyamadım. (Ne zamana kadar uyuyamadım? - Sabaha kadar —» zaman zarfı)

Tamlamalar, deyimler, ikilemeler zaman zarfı görevi üstlenebilir:

Haziran'ın sonunda oraya geleceğim. zarf (isim tam)

Adam, bizden *kıyı bucak* kaçıyordu, zari (deyim)

Seninle er geç görüşeceğiz, zari (ikileme)

Zaman bildiren sözcükler cümlede "ne zaman" sorusuna cevap vermiyorsa addır:

Bu işi gece yapalım, (zarf) *Gece, ruhumu sıkıyor,* (ad) (Taşel ve diğ., Türkçe,2001:112).

Fiillerin veya fiilimsilerin anlamlarını zaman bakımından belirleyen sözcüklerdir.

Dün mü burada idin, bugün mü buraya geldin?

Ara sıra geçiyor çevremden deve kervanı.

Şimdi uzaklardasın, gönül hicranla dolu.

Zaman zarfı, Yükleme "ne zaman" sorusunu sorduğumuzda, aldığımız cevaptır.

Ayrıca, zaman zarfları, cümlede "zarf tümleci" olur.

Akşamüstü onunla tekrar buluştuk.

Zarf Tümleci *Sabahleyin* gökyüzü parlak, ufuk açıldı. Zarf Tümleci (Çözüm, 2004:5).

2.2.3. Değerlendirmeler

Akademik kaynaklardan zaman zarflarıyla ilgili edindiklerim:

1-Akademik kaynaklarda zaman zarfları, sözcüklerin cümlelerdeki fonksiyonlarına göre anlatılmış. Her sözcük için ayrı bir kullanım özelliği verilmiş.

2-Akademik kaynaklarda zaman zarfını cümlede bulmaya yarayan “ne zaman?” sorusuna cevap olacak örnekler verilmiş. Bu kaynaklara göre zaman zarfı: “ ne zaman”

sorusunun cevabıdır. Diğer kaynaklarda zaman zarflarının, cümle içindeki kullanımları örneklendirilmiştir.

3-“Ne zaman?” sorusu zarfları buldurmaya yönelik bir yöntem olarak sayılırken aynı zamanda sadece “ zarf tümlecini ” bulduran bir yöntem olarak da değerlendirilmiştir.

4-Akademik kaynaklarda zaman zarfları yapıları, anlamları, ekleşmeleri vb. gibi alt dallara göre de açıklanmıştır.

Özel öğretim kurumları kaynaklarına göre

1-Bu kaynaklarda zaman zarfları, “fiilin, fiilimsinin anlamını zaman bakımından niteleyen sözcüklerdir.” gibi kalıplaşmış bir tanımla ifade edilmektedir.

2-“Ne zaman?” sorusu bu kaynaklarda zaman zarflarını bulduran en güvenli yöntem olarak sunulmuştur.

3-Zaman zarfları, sadece zarfın bir türüdür, zaman anlamı veren her sözcük zaman zarfıdır, gibi kısa ama genel bir tanımlamayla açıklanmıştır.

Dilbilgisini ya da dilimizi öğrenmek öğrencilerimiz için bir sınav zorunluluğu olduğu için akademik düzeyde öğrenmekte güçlük çekebilirler. Bu sebeple zaman zarflarını

“ ne zaman sorusunun cevabı olan, kullanıldığı cümlelerin anlamını zaman bakımından pekiştiren kısıtlayan cümledeki kullanımı itibariyle yalın, türemiş ve bileşik biçimleriyle kullanılabilen zarflardır” gibi ortak bir tanım yapılabilir. Burada “ne zaman” sorusu anahtar rol oynar, hem zarf tümlecini bulmada bir yöntem hem de zaman zarflarının tespitinde bir yöntem olmalıdır.

2.3. Hal (Durum) Zarfları

Genel olarak bir fiili, bir fiilimsiyi çeşitli anlam özellikleri bakımından niteleyen sözcüklerdir.

2.3.1. Akademik Kaynaklara Göre Hal (Durum) Zarfları

Zarfların sıfatlardan ayırt edilmesi konusunda ihtilaflardan bahsetmiştik. Zarflar ayrı bir sözcük türü müdür?,Zarflar isim midir? Zarflarla sıfatlar arasındaki fark nedir? gibi sorular araştırmamız boyunca bizi yönlendirmeye devam ediyor. Zarflarla sıfatların benzerliğinin en önemli örnekleri durum zarflarında ortaya çıkıyor. Zarflarla hem

fonksiyon (niteleme) hem de sözcüğün kendisi olarak sıfatların en sık birlikte görüldüğü bölüm durum zarflarıdır. Bu sebeptendir ki dilimizde durum zarfları sayılamayacak kadar çoktur. Durum zarflarının kaynaklarımızda nasıl ele alındığına bakalım şimdi:

Bunlar hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabilirdi için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hal ve tavır bildiren isimlerin yanında bir çok isimler de eşitlik ve instrumental eki alarak nasıllık-nicelik zarfı durumuna geçerler. Bu zarfların daha çok kullanılan kısa adı hal zarfları 'dır.Vasıf isimleri oldukları için, vasıf da bir hal ve tavır olduğu için hemen hemen bütün sıfatlar, bilhassa vasıflandırma sıfatları hal zarfları olarak bol bol kullanılırlar : *iyi (yap-), yavaş (git-), doğru (söyle-), güzel (yaz-), bir (söyle-), iki (dinle-)* misallerinde olduğu gibi.

Hal zarfı diyince ilk akla gelen *böyle, şöyle, öyle* kelimeleri de isimlerin önünde sıfattan başka bir şey değildirlir. Bu zarflar bu, şu, o, ve ile 'nin birleşmesinden doğmuşlardır. Eskiden *öyle* yerine *eyle* şekli kullanılmıştır. *kardeşçe, çocukça, sinsice, iyice, güzelce, çabucak* gibi zarflar ise eşitlik ekleri ile yapılmıştır. Bunların isimden yapılanlarında eşitlik eki zarf yapma vazifesi görmekte, sıfattan, dolayısıyla zarftan yapılanlarında ise *iyi, iyice; güzel, güzelce* arasında olduğu gibi bir mânâ değişikliği meydana getirmektedir, *böylece, şöylece, öylece* 'de ise eşitlik eki mânâ değişikliğinden çok belirtme vazifesi yüklenmiş gibidir. Bunların *iyicene, böylecene, öylecene* gibi genişlemiş şekillerinin *iyice, böylece, öylece* 'den bir farkı yoktur. Aynı şekilde zarf olan *domuzcasına, eşekçesine* gibi klişeleşmiş datifli şekiller de mânâ bakımından bunlardan farksızdır. *için (için), durmaksızın, ansızın* gibi hal zarfları ise instrumental şeklindedirler. Bunlardan *-maksızın, -meksizin* 'li misaller oldukça çok kullanılır.(Ergin, 1999:261).

Muharrem Ergin, durum zarflarının aslında niteleme sıfatları olduğunu vurguluyor. Niteleme sıfatları ekleşme yoluyla ya da nitelediği fiil,fiilimsi sayesinde durum zarfı olmaktadırlar. Bu durumda durum zarfıdır diye niteleyebileceğimiz müstakil sözcük yoktur. Hepsisi niteleme sıfatıdır.

Fiilde oluş ve kılışın, sıfatta vasfın bir niteliğini belirtmeye yarayan zarflara nitelik zarfları (adverbe de qualite) deriz. Başka bir deyimle bunlar bir kılışa, veya bir vasma yaraşan sıfatlardır. Nitekim nitelik zarflarının çoğu zarf olarak kullanılan vasıf lama sıfatlarıdır. Bunlar —Nasıl ? — Nice? sorularını karşılarlar (Banguoğlu, 2000:373).

Banguoğlu da Ergin gibi durum zarflarını niteleme sıfatı olarak kabul ediyor. Durum zarflarını ayırmak için de “nasıl” ya da “nice” sorularının kullanılması gerektiğini ifade ediyor.

Durum zarfları, fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır. Bir oluş ve kılışın durumu, kendisine eklenen zarfın anlamı ile bağlantılı olduğundan, bu grupta yer alan zarflar, işlev bakımından hayli çeşitlidir. Durumda benzerlik, beraberlik, dilek, hatırlatma, karşılaştırma, kesinlik, pekiştirme, tahmin, tekrarlama, sebep, sınırlama, süreklilik gösterme, şüphe bildirme, yanıt verme gibi türlü işlevler yüklenmiştir (Korkmaz,2009:502).

1. "Benzerlik, tıpkılık" bildirenler: Bunlar fiildeki oluş ve kılışa benzerlik, gibilik ve yakınlık işlevi katan zarflardır...

(Korkmaz, 2009 :503).

2."Birliktelik" Bildirenler: Beraberlik, birliktelik gösteren birkaç kelimenin oluşturduğu zarflardır...(Korkmaz, 2009 :504).

3."Dilek" bildirenler: Bu gruptaki *Allah aşkına, Allah vere, Allah versin, bari, bin bereket, güle güle, inşallah, keşke* gibi bir dileği bir isteği dile getiren zarflardır...(Korkmaz, 2009 :504).

4. "Görecelik, bakımından, hatırlatma, öyle sayma (farz etme), zıtlık" bildirenler:

Bunlar yalın veya edat grubu niteliğindeki zarflardır...(Korkmaz, 2009 :505).

5. "Karşılaştırma" bildirenler: Bunlar, fiildeki oluş ve kılışın gerçekleşmesini bir karşılaştırmaya bağlayan zarflardır...(Korkmaz, 2009 :516).

6. "Kesinlik" bildirenler:Bunlar fiildeki oluş ve kılışa işlevce kesinlik kazandıran, onları bu açıdan pekiştiren zarflardır: *asla, behemahal, bir türlü (asla), elbet, elbette, doğrudan doğruya, doğruca, gerçekten, er geç, hiç, hiç mi hiç, iyice, kat'iyyen, kesinlikle, mutlaka, ne olursa olsun, ne derlerse desinler, tamamen, tamamıyla, zaten* gibi kelime ve kelime gruplarından oluşmuştur...(Korkmaz, 2009 :507).

7. "Pekiştirme" bildirenler:Bunlar *damla damla, dinlene dinlene, apansız, büsbütün, çepeçevre, dimdik, düpedüz, iyiden iyiye, mosmor* gibi işlev bakımından fiildeki anlamı pekiştiren ve güçlendiren zarflardır...(Korkmaz, 2009 :508).

8. "Olasılık (ihtimal), duraklama (tereddüt), şüphe ve şaşırma" bildirenler: Bunlar, fiildeki oluş ve kılışın gerçekleşme durumunu bir olasılık, *merak, şüphe veya şaşmaya bağlayan acaba, acep, belki, belki de, galiba, ihtimal ki, olsa olsa, ola ki, tatalım ki, tut ki, varsay ki, varsayalım, farz edelim ki* gibi kelime ve gruplardan oluşan zarflardır (Korkmaz, 2009 :509).

9. "Sebeplendirme" bildirenler: Bunlar, fiildeki oluş ve kılışın sebebini açıklayan ve niçin?, neden? Sorularına karşılık oluşturan zarflardır. Daha çok için, dolay, yüzünden gibi edatların oluşturduğu gruplara, diye zarfına veya +DAn çıkma durumu ekiyle kalıplaşmış sözlere dayanır...(Korkmaz, 2009 :510).

10. "Sınırlama" bildirenler: Fiildeki oluş ve kılışın başka türlü olamayacağını veya hemen yapılması gerektiğini gösteren ancak, artık, sadece, yalnız, yalnızca gibi sınırlayıcı zarflardır...(Korkmaz, 2009 :512).

11. "Tekrarlama" bildirenler: Bu gruptakiler, fiildeki oluş ve kılışın tekrarlanarak gerçekleştiğini bildiren, gereğinde oluş ve kılışa pekiştirme ve süreklilik işlevi de katan zarflardır. Başlıca arada *bir, ara sıra, arada sırada, bazı bazı, bazı kere, bir daha, bir defa, bin defa, bir kere, bir kez, bin kez, bin beter, birbiri ardına, birbiri ardınca, bu kez, bu sefer, çok defa, çok kez, ilk kez, kimi kez, gene, sık sık, tekrar, yeni baştan, yine* gibi kelime ve kelime gruplarından oluşmuştur...

(Korkmaz, 2009 :513).

12. "Üleştirme" bildirenler: Bunlar *birer birer, birer ikişer, üçer beşer, teker teker* gibi ikileme niteliğindeki üleştirme sayıları veya fiildeki oluş ve kılışa sayı anlamı katan öteki ikilemelerle oluşturulan zarflardır...(Korkmaz, 2009 :514).

13. "Vasıtalar" bildirenler: Bunlar ile edatı ve bunun ekleşmiş biçimi olan -IA vasıta durumu ekiyle kurulmuş olan zarflardır. Fiildeki oluş ve kılışın ne suretle, hangi vasıtayla yapıldığını gösterirler...(Korkmaz, 2009 :515).

14. "Yaklaşıklık" bildirenler: Fiildeki anlatıma aşağı yukarı, az çok, az kalsın, belli belirsiz, hemen hemen, şöyle böyle gibi yaklaşıklık anlamı katan zarflardır...(Korkmaz, 2009 :516).

Zeynep Korkmaz, durum zarflarının sıfatla olan ilişkisine hiç temas etmiyor. O, durum zarflarını müstakil sözcükler olarak kabul ediyor ki bu sözcükleri anlamlarına göre sınıflandırıyor. Durum zarflarının çeşitliliğini de bu zarfların fiili, fiilimsiyi nitelemesi sırasında nitelemenin anlamcasına bakıyor.

Durum zarfları, bir fiilin ya da fiilimsinin ne yöntemde, nasıl ya da niçin yapıldığını belirleyen zarflardır: *Dik (dur-)* - *temiz (giyin-)* - *açık (konuş-)* - *doğru (söyle-)* - *güle güle (git-)* - *ağır ağır (çık-)* - *ağlayarak (git-)* - *öyle (yap-)* - *gelişigüzel (vur-)* - *hızla (kaç-)* - *yaşamak için (ye-)* - *dinlenmek üzere (otur-)* - *belki (git-)* - *elbet (elbette) (çalış-)* - *mutlak (mutlaka), behemehal (oku-)*... vb. gibi kelimeler, asıl durum zarflarıdır.

Durum zarfları, kimi kez, bir ismi niteleyebilirler. O zaman, görevleri sıfat olmuş olur: *İyi adam* - *ağır çuval* - *böyle bir adam* - *şapkasız adam* - *Türkçe sözcük* - *heyecanlı söz*... vb. Bu bakımdan bir durum zarfını bir sıfattan ayırmak gerekir. Çünkü, durum zarflarının anlam ilgisi fiil ya da fiilimsiyledir. Niteleme sıfatlarının anlam ilgisi ise isimlerdedir.

Yapılarına göre durum zarflarının başlıcaları şunlardır:

I. Kök Durum Zarfları: Bugün durum zarfı olarak kullanılmakta olan bütün kök kelimelere kök durum zarfı deriz: *Dik (otur-)* - *iyi (çalış-)* - *doğru (söyle-)* - *güzel (yaz-)* - *ağır (konuş-)* ... (Ediskun, 2007:278).

II. Türemiş Durum Zarfları: 1) Durum ve yöntemi daha belirli duruma getirmek amacıyla, *iyi, güzel, böyle, şöyle, öyle*... vb. gibi sıfatlara -ce eki ulanarak: *İyice (yık-)* - *güzelce (giyin-)* ...

Bu yapıdaki durum zarflarında -ce ile -ne arasına iyelik eki de girebilir: *delicesine (koş-)* - *küfredencesine (tartış-)* - *canı yanmışcasına (bağır-)*...

-ce yapıları kelimelerin durum zarfı oluşları: İnsanca (davran-) -çocukça (konuş-), hayvanca (şakalaş-) - Arapça (konuş-) - Türkçe (yaz-)...

-li yapıları kelimelerin durum zarfı oluşları: (Maç) hadiseli (geç-) - hızlı (yürü-) - heyecanlı (konuş-)'

-siz yapıları kelimelerin durum zarfı oluşları: Bense (gitme-) - şapkasız (gitme-)....

-den eki ulanmış kimi kelimeler, ... olarak anlamında durum zarfı kurarlar: «... karartı, sessiz sessiz, yavaştan ona kadar geldi»

III. Durum Zarfı Öbekleri:

1- Kelimelerin yinelenmesiyle yapılan durum zarfı öbekleri şunlardır:

Onomatopelerin ya da onomatopeye benzer kelimelerin yinelenmesiyle: *Hor hor ya da horul horul (uyu-)* - *puf puf (pufla-)* - *zonk zonk (zonkla-)* - *bel bel (bak-)* - *küt küt (vur-)* - *cart cart (yirt-)* - *şır şır ya da şırl şırl (ak-)*...

İsim soyundan kelimelerin yinelenmesiyle: *alık alık (bak-)* - *lokma lokma (doğra-)* - *tatlı tatlı (konuş-)* - *güzel güzel (anlat-)* - *dik dik (bak-)*...

Bir zarfın yinelenmesiyle: *bakıp bakıp (gül-)* - *koşup koşup (dur-)* - *kalkıp kalkıp (otur-)* - *yiye yiye (şişmanla-)*... (Ediskun, 2007:279).

Birincisi yalın durumda bulunan, ikincisi ise -e durum ekini almış olan kelimelerin yinelenmesiyle: *baş başa (konuş-)* - *saç saça (dövüş-)* - *burun buruna (gel-)* - *yanak yanağa (ver-)*...

Birincisi -li, ikincisi ise hem iyelik hem de -e durum ekini almış olan kelimelerin yinelenmesiyle: *boyly boyuna (uzan-) - başı başına (çalış-)*...

Birincisi -li, ikincisi ise hem iyelik hem de -ce ekini almış kelimelerin yinelenmesiyle: *boyly boyunca (uzan-) - yerli yerince (konuş-)*...

Birincisi iyelik, ikincisi ise hem iyelik hem de -e durum ekini almış kelimelerin yinelenmesiyle: *ağız ağızına (doldur-) - ucu ucuna (yetiş-) - kılı kılına (paylaş-) - noktası noktasına (benze-) - gücü gücüne (bitir-) ...*

Birincisi -li, ikincisi ise -siz ekini almış kelimelerin yinelenmesiyle: *sıralı sırasız (konuş-) - belli belirsiz ya da belli bellisiz (görün-)*...

2- Edatlarla da durum zarfları kurulabilir: *Su gibi (ezberle-) - danalar gibi (bağır-) - fil gibi (ye-) - arabayla (git-)*...

IV. Deyimleşmiş Durum Zarfları: *Ha bire (çalış-) - şöyle bir (düşün-) - ha babam (atıştır-) - bir başına (savaş-) - bir ağızdan (konuş-) - bir düziye (söyle-) ...* (Ediskun, 2007:280).

Fiilin nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirten sözcüklerdir; çoktur, çeşitlidir. Anlam ayırtılarına göre başlıcaları şunlardır:

Adları niteleyince sıfattır;

Sıfatı, daha çok da fiili niteleyince; yani "nasıl? ne durumda, ne biçimde?.." sorularım yanıtlayınca durum zarfı olur:

Açık sarı çiçekler, koyu kahverengi bir palto...

Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma; Ne varsa doğrudur; doğruluk şaşar sanma.

a)Adları tümleyince niteleme sıfatıdır:

Zannetme ki şöyle böyle bir söz Gel sen dahi söyle böyle bir söz.

b)Fiilleri niteleyince zaman zarfı olur:

c)Pekiştirmeli sıfatlar da bu görevde kullanılır:

Dosdoğru söyleyiniz. / Apaçık anlattı. / Şimdi bambaşka konuşuyor... Bunlara pekiştirmeli zaman zarfı denir.

ç) Küçülme sıfatları da niteleme zarfı olur:

İyice düşündüm. / Kapıyı sertçe çarptığı için güzelce azarlayacağım. / Tren hızlıca gidiyor. / Azıcık bekleyiniz. / Kısaca anlatayım. / Hemencecik anladım...

Yinelenmiş sözcükler de fiili türlü anlam ayırtılarıyla nitelemeye yarar:

a)Sıfatlar yinelenir: *Güzel güzel anlaşmışlardı. / Birden sert sert bakışmaya ve hızlı hızlı konuşmaya başladılar. / Yavaş yavaş yürüyelim.*

b)Fiil tabanlarından -e yapılı sözcükler yinelenir (ikileşir): *Civarda (Bolu ormanlarında) köpüre köpüre boşa akıp giden bir Ömerler maden suyu varmış...*

c)İkincileri -e durum takılı olan yinelenmiş adlar, ikilemeler fiile yaklaşıklık anlamı katmaktadır: *\ Yan yana yürüyorlardı. / Burun buruna geldiler. / Diz dize oturdular. / Yüz yüze konuştuk.*

ç)Yansımalar ve yansımalarından -ir, -il... gibi türlü eklerle gelişmiş tabanlarla yinelenerek, ikileşerek, ikizleşerek fiili niteleyen zaman zarfı olur:

d)-den..., -e durum takılarım art arda alarak öbekteşen deyim değerli ikilemelerle ikizlemeler de birer zaman zarfı olur.Bu zaman zarflar, yerine göre, zaman ve yer anlamlarına da kullanılmaktadır...

e)Yansımalardan türemiş fiillerin kökleri de yinelenir: kalkmamak için *homur homur homurdamyordu*.

f) Yinelenmiş, ikileşmiş dilek-koşul kipleri de "ancak" anlamıyla nicelik ayırtılı durum zarfı olur: ... *Bu gemi alsa alsa saatte yirmi mil yol alır* (Gencan,2007:).

T. Nejat Gencan, durum zarflarını fiil ya da fiilimsiyi niteleyen kelimeler olarak tarif ediyor. Durum zarflarıyla niteleme sıfatlarının fonksiyon olarak benzerliğine değiniyor ancak durum zarfları fiil-fiilimsiyi niteler; niteleme sıfatları isimleri niteler diyerek iki sözcük türü arasındaki ayrımı vurgulamayı da ihmal etmiyor.

Fiilin niteliğini, ne durumda olduğunu, nasıl yapıldığını belirten sözcüklerdir. Birçok türleri vardır:

A) Niteleme zarfları

1.Niteleme sıfatlarından oluşan zarflardır. Niteleme sıfatları, adı nitelerse sıfat, fiili nitelerse zarfı olur. Fiili, nitelik, durum, biçim bakımından etkiler. Nasıl? Ne durum da? Ne biçimde? sorularını yanıtlar: *İyi söyledi; Doğru yaptı; Güzel konuştu*

2.Yinelenmiş, yakıştırılmış ve ikilemeli sözcüklerden oluşan zarflar.

Adlardan, sıfatlardan, ulaçlardan, zarflardan ve yansıma sözcüklerden kurulan ikilemeler, niteleme zarfı görevindedir.

"Köyü baştan ayağa, ev ev dolaştı." (Atabay ve diğ., 2003:91).

3.Pekiştirme ve küçültme sıfatları da zarf olabilir: *Apaçık söyledi: Tertemiz oldu; Dosdoğru anlat gibi. "Karataş köyünde akşam ıvırsız bastırdı."* niteleme sıfatlarında olduğu gibi, adları tümlerse gösterme sıfatı, fiilleri nitelerse zarf olur: *Böyle yaptı; Şöyle anlattı; Öyle oldu gibi.*

"... onun için en güzel söyleyiş böyle söyleyişti." (Atabay ve diğ., 2003:92).

B) Durum Zarfları

1. Kesinlik Zarfları: Fiillere ve fiilimsilere kesinlik katar: *elbet, elbette, mutlaka, tamamen, kuşkusuz, şüphesiz, er geç, asla, hiç, hiç mi hiç, ne olursa olsun, ne derlerse desinler* gibi sözcükler ya da sözcük öbekleridir. *"O zamanlar manavların tamamen kavrayamadığım bu bakışlarını, bu tebessümlerini, geçmiş senelerin yardımıyla, kendimce şimdi aşağı yukarı tefsir edebiliyorum."*

Yukarıdaki zarfların çoğundaki zarflık daha çok sözcüğün kendi anlamından ileri gelmektedir. Bunlardan yabancı kökenliler giderek yerlerini Türkçe olanlara bırakmaktadır.

Hiç, hiç mi hiç zarflarının kullanılışı oldukça değişiklik gösterir. Bunlar genellikle olumsuz fiillerle kullanılır ya da olumsuzluk gösterir:

a)Fiil ve fiilimsilerdeki olumsuzluğu pekiştirmek kullanılır: *Hiç görmedim; Hiç mi hiç oralı olmaz. "O ölmez. O dünyaya direk çakacak. Ölü mü hiçi der boyuna."*

b)Soru eki almış olumlu ve olumsuz fiillere, kimi kez, belirsiz zaman anlamı katar: *Hiç böyle şey olur mu? İnsan hiç arkadaşını kötüler mi? Hiç gelmez mi?*

"Bundan böyle ben bu köyün hiçbir işine karışmam. Hiç mi hiç karışmam."

c)Tümce vurgusuyla söylenince, karşıtı belirtilmek istenen yanıtı pekiştirir:

Hiç böyle şey olur mu? (olmaz); İnsan hiç arkadaşına böylesi oyun eder mi? (etmez); Sen hiç uyumadın mı? (uyumadım) gibi.

ç) Soru tümcelerinin yanıtında yalnız kullanılarak bitmemiş bir tümcenin bitirilmişini belirler:

-Bir şey gördünüz mü ? -Hiç (hiçbir şey görmedim) (Atabay ve diğ., 2003:93).

2.Yineleme Zarfları :Yineleme zarfları, tümcenin fiil ve fiilimsilerinin yinlendiğini gösterir. Pekiştirme ve süreklilik anlamları da katar: *yine (gene), bir kez, bir daha, bin kez, çok kez, ikide bir, ara sıra, arada sırada, bazı kere, bazı bazı, kimi kez* gibi.

"Kalaycı o kadar zulüm bile yapmasaydı, gene getirirdi parayı..." çok kez, ikide bir, ara sıra, arada sırada, bazı kere, kimi kez... gibi sözcükler, fiil ve fiilimsilerdeki yinelenişe belirtilmeyen bir süreklilik, bazı bazı... gibi sözcükler de azlık, seyreklik anlamları katar:

Ara sıra bize uğrar; İkide bir uğrar; Günde bir kez gelir; Belki bin kez gelir... gibi

3.Dilek Zarfları: Allah vere, Allah versin, bari, keşke, inşallah, tek... gibi sözcüklerdir. Bunlar bir dileği, bir isteği, olması istenilen bir duyguyu belirtir, koşul ve istek kiplerinin hikâyelerini pekiştirir: *Allah vere de gelse; O günler bari gelmese... gibi.*

"Tek zülfünü göreydim bahtım siyah olaydı Şu benim gönlüm için kanun icat olaydı"

"Madem hâlâ geriye bağlı kalanlarınız var, biz de bari öyle yapalım."

4.Umu(istek) Zarfları:Sanırım ki, umulur ki, inşallah, Allah vere... gibi sözcükler ve deyimlerdir. Bu zaman zarflar, dilek zarflarıyla aynı kullanılıştadır. Tümcedeki görevlerine bakılarak bu anlama gelecek birçok sözcük öbeğine ya da deyimlere rastlayabiliriz:

Sanırım ki gelir; Umulur ki yapar; İnşallah gelirim...(Atabay ve diğ., 2003:94).

5. Olasılık Zarfları:*Belki, olsa olsa, ola, ola ki, tutalım, tut ki, varsayalım, varsayalım ki, farz edelim, farz edelim ki, farz et ki...* gibi

Belki gelirim., olsa olsa bu para eder., Tutalım ki yaptın...

6.Yanıt Zarfları:Genellikle sorulara karşılık olarak kullanılan zarflardır. Fiilleri, fiilimsileri kimi kez olumlu, kimi kez olumsuz biçimde pekiştirir...

Evet, hayır, hay hay,memnuniyetle, kıvançla,sevinçle, elbet, elbette, yok, asla, herhalde...gibi

Evet ,gelirim., Hayır, yapmam., Peki, giderim...

7.Sınırlama zarfları:*Artık, ancak, yalnız, yalnızca...* gibi sözcükler fiilin gecikmeden yapılmasını ya da başka türlü olamayacağını belirtmek için kullanılır.

Artık gitmeyeceğim., Ancak doydu...(Atabay ve diğ., 2003:95).

8.Koşul Zarfı: Zaman bakımından koşul gösteren, yüklemeleri güçlendiren *eğer* sözcüğüdür.

9.Üleştirme Zarfları:Üleştirme sayılarından oluşan ikilemeler, durum zarfı görevindedir. *Birer birer gelmek, teker teker oturmak, beşer onar çıkmak, üçer üçer saymak...*

10. Yaklaşıklık Zarfları: *Şöyle böyle, öyle böyle, yakın, hemen hemen, aşağı yukarı, az çok* gibi sözcüklerdir. Anlama yaklaşıklık, aşağı yukarılık anlamı katar. *Şöyle böyle* oldu. *Hemen hemen* gözükmez... (Atabay ve diğ., 2003:96).

Atabay ve diğerleri, durum zarflarını iki ana bölüme ayırmış. Niteleme zarfları ve durum zarfları. Daha önceki kaynaklarımızda niteleme sıfatlarının durum zarflarıyla aynı değerlendirmeye tabi olduğunu görmüştük; ancak burada niteleme sıfatları niteleme zarfları olarak alınıyor. durum zarfları da sözcüklerin kendi anlamlarına bağlı olarak ortaya çıktığına işaret ediyor. Buradan da şu sonuca varabiliriz: “ durum zarfları niteleme ve durum zarfları olarak ayrılmaktadır.”

2.3.2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Hal (Durum) Zarfları

Durum Zarfları: Fiillerin, sıfatların niteliğini; fiillerin durumunu, nasıl yapıldığını belirten zarflardır.

Bence bu konuda *doğru* düşünüyorsun, ("doğru" durum zarfı)

Kızım, yufkaları *iyi* pişir, dedi. ("iyi" durum zarfı)

Niteleme bildiren sözcükler, bir adı nitelerse sıfat, bir fiili, sıfatı veya zarfı nitelerse zarf olur:

Doğru söz yemin istemez, (doğru -> sıfat) ad

İyi dost kara günde belli olur. (iyi -> sıfat) ad

Üzerinde *açık mavi* bir elbise vardı, -> sıfat) ad

O, *hep böyle düzenli* çalışır, (böyle -> zarf) zarf

Cümleye kesinlik, olasılık, yineleme (tekrar), yaklaşıklık, koşul, dilek, sınırlama, gösterme anlamı veren sözcükler birer durum zarfıdır.

Kesinlik anlamı verenler: *elbet, elbette, kuşkusuz, asla, mutlaka, hiç, hiç mi hiç, ne olursa olsun vb.*

Olasılık anlamı verenler: *belki, galiba, olaki, olsa olsa, bakarsın vb.*

Yineleme anlamı verenler: *yine, gene, bir daha, çok kez, ikide bir, arada bir, ara sıra, bazen, bazı bazı vb.*

Yaklaşıklık anlamı verenler: *Şöyle böyle, aşağı yukarı, az çok vb.*

Koşul anlamı verenler: *eğer, şayet vb.*

Dilek anlamı verenler: *keşke, bari, tek, inşallah, nolaydı, Allah vere.*

Sınırlama anlamı verenler: *ancak, artık* (Yıldız , 2002:238).

Fiilin niteliğini, nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirten zarflara durum zarfları denir. (Nasıl?)

Dersi *iyi* anlatıyor. (D. Zarfı)

Annem *koşarak* geldi. (D. Zarfı)

Malımızı satmak için *kapı kapı* dolaştık. (D. Zarfi)

Çocuk *kötü* düştü. (D. Zarfi)

Meyveleri *tertemiz* yıkadı. (D. zarfi) (Şentürk, 1999:190).

Fiil ya da fiilimsilerin nasıl, hangi yöntemle yapıldığını anlatan zarflardır.

"Çocuk bütün soruları *doğru* cevapladı." cümlesinde "doğru" sözcüğü, fiilin durumunu belirtiyor.

"Kurşun *ata ata* biter."

Yollar *gide gide* biter." dizelerinde "ata ata" ve "gide gide" ikilemeleri fiilin durumunu belirtiyor.

"*Böyle* davranarak beni üzüyorsun." cümlesinde "böyle" sözcüğü tarz anlamıyla fiilimsiyi belirten durum zarfıdır.

"*Kuşkusuz* o da seni çok seviyor." cümlesinde "kuşkusuz" sözcüğü kesinlik anlamıyla fiili belirten zarftır.

Durum Zarflarının Kullanım Özellikleri

1.Durum zarflarının da diğer zarflar gibi fiil ya da fiilimsiden hemen önce gelme zorunluluğu yoktur. Cümlenin neresinde olursa olsun fiil ya da fiilimsiyle ilgili olması yeterlidir.

"Dağlara, denizlere, ovalara

Uzansaydık yağarak *iplik iplik*" dizelerinde "iplik iplik" ikilemeleri fiilimsiden sonra gelmesine karşın fiilimsiyle ilgili olduğu için durum zarfı görevindedir.

2.Durum zarfları fiil ya da fiilimsileri değişik anlam ilgileriyle belirtir.
Niteleme Anlamı

"Nasıl" sorusunun yanıtı olarak fiil ya da fiilimsilerin niteliğini belirten durum zarflarıdır.

"Bu adam herkese *dostça* davranıyor." "Nasıl davranıyor?" = dostça

"Çocukları gidince *yapayalnız* kaldı." "Nasıl kaldı?" = yapayalnız

"*Saçma sapan* konuşan öğrenciyi uyardı. "Nasıl konuşan?" - saçma sapan

"Karşımda *süt dökmüş kedi gibi* duruyordu." cümlesinde edat öbeği biçimindeki deyim "duruyordu" fiiline yöneltilen "nasıl" sorusunun yanıtıdır.

"Nasıl" sorusunu, adlara yöneltilen yanıt alabiliyorsak, bu yanıt sıfattır; fiil ve fiilimsilere yöneltilen yanıt alabiliyorsak, bu yanıt zarftır.

Düzenli insanları severim. *Düzenli* çalışmalısın,
sıfat zarf

Kesinlik Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri belirten "*elbette, mutlaka, kuşkusuz, şüphesiz, kesinlikle, asla, hiç, ne olursa olsun...*" sözcük ya da sözcük öbekleri kesinlik anlamı durum zarflarıdır: Bu sınıfa *mutlaka* kazanacaksın. Yüzsüzlüğün *böylesini* de görmedim hiç (Budak,2003:178).

Olasılık Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri belirten "*sanırım, belki, herhalde, bakalım, galiba ola ki...*" sözcük ya da sözcük öbekleri olasılık anlamlı durum zarflarıdır: *Belki* ben de sizinle gelirim. Gelmediğine göre, *herhalde* işi çıkmıştır.

Yaklaşıklık Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri "tam değil, yakın" anlamıyla belirten "*aşağı yukarı, hemen hemen, az çok, şöyle böyle...*" sözcük öbekleri yaklaşık anlamlı durum zarflarıdır: Çocuk *az çok* dedesine benziyor. Böyle olacağını *aşağı yukarı* biliyordum.

Yineleme Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri belirten "*yine, tekrar, yeniden, bir daha...*" sözcük ya da sözcük öbekleri yineleme anlamlı durum zarflarıdır: Bu kitabı bir *daha* okuyacağım.

Dilek Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri belirten "*keşke, bari, hiç olmazsa, ne olur...*" sözcük ya da sözcük öbekleri dilek anlamlı durum zarflarıdır: *Keşke* buraya hiç gelmeseydim.

Koşul Anlamı

Fiil ya da fiilimsileri belirten "*eğer, şayet*" sözcükleri koşul anlamlı durum zarflarıdır: *Eğer* çok yorulduysan biraz dinlen.

Gösterme (İşaret) Anlamı

"İşte" sözcüğü gösterme anlamlı durum zarfıdır: *İşte* hiçbir şey değişmedi (Budak,2003:179).

Fiillerin ve fiilimsilerin nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirtir.

Kedi halının üzerine *boylu boyunca* uzanmış.

Sert sert bakışmışlardı.

Her zaman *heyecanla* konuşur.

Bildiklerini *durmadan* anlatıyor.

Herkes, kendi eşyasını *özenle* korumalı (Med,2008:133).

Niteleme ve durum zarfları; fiilleri niteler, fiilin ne durumda olduğunu ve nasıl yapıldığını belirtirler. Oldukça yaygın olarak kullanılan durum zarfları çeşitli dilbilgisi öğelerinden oluşabilirler:

Niteleme sıfatlarının çoğu durum ve niteleme zarfı görevinde kullanılmaktadır:

İyi uyudu. *Güzel* anlaştılar. *Eğri* oturalım, *doğru* konuşalım. *Sert* davranmış.

Doğru söylemiş. *Tertemiz* oldu.

İkilemeler ve yansımalar durum ve niteleme zarfı görevinde kullanılmaktadır:

Yalan yanlış konuştu. *Üzüle üzüle* gitti. *İnceden inceye* düşün.

Mışıl mışıl uyuyor. *Gürül gürül* yandı. *Hiç mi hiç* uğramaz.

Özene bezene yazdı. *Paldır küldür* yuvarlandı.

Fiilimsiler durum ve niteleme zarfı olarak kullanılabilir:

Üzülerek gitti, sevinerek döndü. Bilmeden kırdı.

Adlar da durum ve niteleme zarfı görevinde kullanılabilir:

O, çocuk doğdu, çocuk öldü.

Deyimler de durum ve niteleme zarfı görevinde kullanılabilir:

Yağdan kıl çekercesine halletti. Suya sabuna dokunmadan konuştu.

İki dirhem bir çekirdek giyindi. Canı yanmışçasına bağırdı.

Niteleme ve Durum Zarflarının başlıcaları şunlardır:

a- Niteleme Zarfları:

Niteleme sıfatlarından oluşan zarflardır. Niteleme sıfatları adları nitelerse sıfat, fiilleri nitelerse zarf olur.

Çok iyi yarıştı. Fena bozuldu. İnceden inceye düşün.

Tertemiz oldu. Öyle oldu. Kış fena bastırdı.

Dilek anlamı veren başlıca zarflar şunlardır:

Allah vere de geç kalmayalar. Bari sen gitme. Keşke onlar da gelse.

İnşallah bulurlar. Tek çalışsın da, isterse arada yaramazlık da etsin.

Olasılık anlamı veren durum zarfları:

belki, olsa olsa, ola ki, tut ki, varsayalım, farz et ki, farz edelim ki...

Yineleme anlamı veren durum zarfları:

yine (gene), bir kez, bir daha, bin kez, çok kez, ikide bir, ara sıra, bazı kere, bazı bazı, kimi kez...

Yanıt anlamlı durum zarfları:

evet, hayır, peki, şüphesiz, kuşkusuz, yok, memnuniyetle, hayhay...

Yaklaşıklık anlamlı durum zarfları:

Onlar gideli hemen hemen iki yıl oldu. Şöyle böyle yüz kişi varlardı.

Köy, aşağı yukarı bir saat çeker. Az çok bir şeyler yapmaya çalıştık.

Koşul anlamlı durum zarfı:

Eğer erken gelerseniz, sinemaya gideriz.

Üleştirme anlamlı zarflar:

üçer üçer sıralanmak., teker teker çıkmak... beşer onar gitmek...

b) Durum Zarfları:

Fiilleri türlü yönlerden belirten sözcüklerdir:

Kesinlik anlamı veren durum zarfları:

Kuşkusuz bitmiştir. Elbette gelecekler.

Fiil ve fiilimsilere kesinlik anlamı katan diğer zarfların başlıcaları şunlardır:

elbet, elbette, mutlaka, tamamen, kuşkusuz, şüphesiz, er geç, asla, hiç, hiç mi hiç, ne olursa olsun, ne derlerse desinler... (Aydın ,1992:99).

Fiilin durumunu yani nasıl yapıldığını bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan "nasıl" sorusuna cevap verir.

O, *hızlı* koşardı. (Nasıl koşardı?)

Çok *tatlı* gülümsüyor. (Nasıl gülümsüyor?)

Bu günler *zor* geçecek. (Nasıl geçecek?)

Zarfların mutlaka fiillerden önce gelmesi şart değildir. Zarfla fiil arasında başka sözcükler girebilir.

"Öğretmen *yavaşça* yerinden kalktı" (Güvender,1999:12).

Dün okulda olanları bize ayrıntılarıyla anlattı.

Bu cümlede yer alan "ayrıntısıyla" sözcüğü "anlatmak" fiilinin nasıl yapıldığını belirtmektedir. Fiillerin nasıl yapıldığını, ne durumda bulunduğunu belirten zarflara hâl (durum) zarfı denir. Hâl zarfları, fiile sorulan "nasıl" sorusunun cevabıdır.

Törene geç kaldığımız için hızlı yürüyorduk. Hastalar doktoru *sessizce* bekliyorlardı.

Ortam gürültülü olduğundan *bağırarak* konuşuyordu (Kültür,2009:61).

"Adam, gözlerini hafifçe kısmış."

cümlesindeki "hafifçe" sözcüğü "kısmak" fiilinin nasıl yapıldığını anlatmaktadır. Bu örnekte olduğu gibi fiilin nasıl yapıldığını bildiren sözcüklere durum (hâl) zarfı denir. Durum zarfları fiile sorulan "nasıl" sorusuna cevap verir.

"Arabamız *yavaş* gidiyordu." cümlesinde "gidiyor" fiiline sorulan "nasıl" sorusuna cevap veren "yavaş" sözcüğü durum zarfıdır.

"Bir akşam oturup *uzun uzun* konuştuk." cümlesinde "konuştuk" fiiline sorulan "nasıl" sorusuna cevap veren "uzun uzun" ikilemesi durum zarfıdır.

"Köylüler, turistlere *iyi* davrandı." "Büyük lokma ye, *büyük* konuşma... (Zirve, 2007:68).

Fiilleri, fiilimsileri nitelik, sebep, kesinlik, olasılık, yineleme gibi anlamlarla belirten zarflara durum zarfı denir.

Sen, her şeyi *inceden inceye* düşün. (Nitelik)

Oraya *asla* gitmeyeceğim. (Kesinlik)

Yaşlı adam *bakımsızlıktan* öldü (Sebepl)

Belki oraya ben de gelirim. (Olasılık)

Durum zarflarını bulabilmek için fiil ve fiilimsilere "nasıl, niye, neden, niçin" sorularından uygun olanları sorulur. Onlara *insanca* davranalım. (Nasıl davranalım? - İnsanca)

Küstüğü için gelmiyor. (Niçin gelmiyor? -Küstüğü için) (Taşel ve diğ.,2001:113).

Fiillerin, fiilimsilerin durumunu (niteliğini) gösteren zarflardır.

Hızla geç kalabalık caddeden

Eşyaları *gelişigüzel* yerleştirmişti.

Sezai Karakoç'un şiirlerini çok *güzel* okurdu.

Olayları *kısaca ve iyi* özetlemişti.

Yükleme (fiil) "nasıl" sorusunu sorduğumuzda, aldığımız cevap durum (niteleme) zarfını verir.

Kendisine söylenenleri *iyice* anlamıştı.

Durum zarfları, cümleye kattığı anlama göre değişik biçimlerde incelenir ve isimlendirilir:

Kesinlik Zarfları : Cümleye kesinlik anlamı kazandıran "*elbet, elbette, mutlaka, asla, hiç, kuşkusuz, hiç mi hiç, er geç, ne olursa olsun vb.*" gibi sözcük ya da söz öbekleridir.

Yineleme Zarfları : *Yine, gene, bir daha, ikide bir* gibi sözcüklerdir.

Cevap Zarfları : *Evet, hayır, peki* gibi sözcüklerdir.

Sınırlama Zarfları: *Artık, ancak, yalnız, yalnızca* gibi sözcüklerdir.

Olasılık Zarfları: *Belki, olsa olsa, ola ki, tut ki, turalım, varsayalım, farz edelim, farz et ki* gibi sözcüklerdir (Çözüm, 2004 :5).

Özel öğretim kurumu kaynakları durum zarflarını tek düze anlatıyorlar. Fiil ya da fiilimsiyi durum yönünden niteleyen sözcüklere durum zarfı denir. Durum zarfları fiil ya da fiilimsiyi sorulan "nasıl" sorusunun cevabıdır. Bu tanımın dışında farklı olarak, durum zarfı olan sözcüklerin fiil ya da fiilimsiyi hangi yönlerden nitelediği; bu nitelemeyi yaparken hangi anlam özelliğini kazandığı hususunda yapılan sınıflandırmalardır. Bu sınıflandırmalar da akademik kaynakların birebir alıntısı biçimde yapılmıştır.

2. 3. 3. Değerlendirmeler

Akademik kaynakları taradığımızda:

1-Durum zarfları, zarfların nitelediği sözcüklerin ya da söz öbeklerinin nasıllık, nitelik, pekiştirme, kesinlik, sebep, istek, ihtimal vb. gibi özelliklerini belirten sözcükler olarak tarif edilmiştir.

2-Akademik kaynaklarda durum zarflarının farklı adlandırmaları da dikkat çekicidir. (Nicelik zarfları, nitelik zarfları,)

3-Durum zarflarının anlam özellikleri özellikle vurgulanmış ve durum zarflarının ayrılmasında en önemli kıstas olarak kabul edilmiştir.

4-Durum zarfları niteleme sıfatlarına benzetilmiş hatta zarflarla sıfatların ayrılması noktasındaki tartışmaların kaynağı olarak bu bölüm kabul edilmiştir.

5-Durum zarfları fonksiyonları itibariyle sıfatlardan ayrılmıştır. Durum zarfları fiili, fiilimsiyi nitelerken; niteleme sıfatları isimleri nitelemektedir.

Özel öğretim kaynaklarında:

1-Durum zarfları fiil, fiilimsiyi niteleyen sözcüklerdir.

2-Durum zarflarını “nasıl” sorusuyla bulmak mümkündür.

3-Fiilleri, fiilimsileri nitelik, sebep, kesinlik, olasılık, yineleme bakımından nitelerler.

4-niteleme sıfatlarının bulmak için isme; durum zarflarını bulmak için fiil ya da fiilimsiyi “nasıl” sorusu sorulur.

Her iki alandaki kaynaklarımızdan edindiklerimize göre bizce: “ bir fiil ya da fiilimsiyi nasıl sorusunu sorduğumuzda cevap olan sözcük ya da söz öbeklerine durum zarfı denir. Durum zarfları nitelediği sözcüğü; yineleme, dilek, umu(istek), olasılık, yanıt, sınırlama, koşul, üleştirme, yaklaşıklık, kesinlik vb. anlamlar bakımından niteler. Durum zarfları fonksiyonları itibarıyla niteleme sıfatlarından ayrılırlar. Niteleme sıfatları durum zarflarıyla benzer fakat ayrıdır.

2.4. Miktar (Azlık-Çokluk, Ölçü) Zarfları

Bir fiili, bir fiilimsiyi, bir sıfatı, ya da bir zarfı nicelik(miktar) yönünden niteleyen sözcüklerdir.

Eski biçimi: Eski Türkçe de nicelik zarflarına da rastlamaktayız: *Körüklügrek irdi» (= daha güzeldi) (Oğuz) - «Yakşı körüklüg bir kız irdi» (= Çok güzel bir kız idi) (Oğuz) - «Oşul kız antağ körüklüg irdi kim...» (= O kız öyle güzeldi ki...) (Oğuz) - «Bunca kazanıp...*

Anadolu Türkçesi'nde de nicelik zarfları çok kullanılmagelmiştir: *Amma bir kuş denlü oğlandır. Kuyu kazsan kuyunun suyu tizcek çıkar* (Ediskun, 2007:282).

2.4.1. Akademik Kaynaklara Göre Miktar (Azlık-Çokluk, Ölçü) Zarfları

Miktar zarfları nicelik yönünden niteleme yaparken, özellikle sıfat ve kendisi gibi olan başka zarfların derecesini bildirir. Sayıları azdır; fakat oldukça işlek kullanılır. Bu zarf türünde bu fonksiyona sahip kelimeler bellidir.

Bunlar azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır.Sayıları çok değildir. Başlıcaları şunlardır: *en, daha, pek, çok, az, biraz...*

en

(< en) en tipik zarftır. Diğer zarflardan farklı olarak tek başına bir şey ifade etmez, isim gibi kullanılmaz. Bu hâli ile edat karakterindedir. Ancak sıfatların ve zarfların önünde kullanılabilir.

Fiillerin zarfı olamaz. Aşırılık ifade eder. Başına geldiği sıfat veya zarfın azlık-çokluk bakımından en yüksek derecesini bildirir : *en (güzel yer), en (yüksek dağ),en (çok yaşayan)* misallerinde olduğu gibi.

Daha

Azlık-çokluk zarfı olarak karşılaştırma vazifesi görür : *daha (büyük ağaç), daha (çok çalış-)* misallerinde olduğu gibi. Fiillerin önünde zaman zarfı, sıfat ve zarfların önünde azlık-çokluk zarfıdır,

biraz

bir ve az 'ın birleşmesi ile ortaya çıkmış ve tek kelime hâline gelmiştir. Bunlara *eksik (ver-), seyrek (uğra-), sık (görüş-)* gibi miktar ifade eden kelimeleri de ekleyebiliriz. (Ergin,1999: 262).

Muharrem Ergin, “miktar ve derece bildiren sözcükler miktar zarfıdır.” diye tanımlıyor. Miktar zarflarının sayıları çok azdır. Bu zarflar sayıları az olmasına rağmen çok işlek olarak kullanılmaktadır. Miktar zarfı olan her sözcük kendi anlamınca kullanılır. Aslında sözcükleri miktar zarfı yapa kendi anlamlarıdır. Bu zarfların içinde “en” sözcüğü tipik bir miktar zarfıdır.

Bir kılış ve oluşun, veya bir vasfın miktarın, derecesini belirtmeye yarayan zarflara miktar zarfları (adverbe de quantit.e) adını veririz. Bunlar “ne kadar? Ne derece?” sorularını karşılarlar.

az, çok, eksik, fazla, daha, pek, hep, en, aşırı, hepten, fevkalâde, müthiş, biraz, kısmen, az çok, dar... Miktar zarfları bu derecelenmeyi fiillerde de meydana getirirler : *Eksik* göndermişler. *Tam* göndermişler. *Fazla* göndermişler (Banguoğlu,2000:272-73).

Tahsin Banguoğlu, miktar zarflarını derece bildiren sözcükler olarak tanımlıyor. Bu sözcükler “ne kadar? ya da ne derece?” sorularının karşılığı olan sözcüklerdir. Banguoğlu, Miktar zarflarının nitelediği sözcüklere değinmeden; genel olarak oluş, kılış ve bir vasfın derecesini belirten tüm sözcükleri miktar zarfı olarak değerlendirmektedir.

Miktar (Azlık-çokluk) zarfları, bir sıfatın bir zarfın veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirleyen zarflardır. Kullanımda ne kadar?, ne derece? Sorularına karşılık oluştururlar. Yapıca yalın ve türetme sözlerden oluştuğu gibi, öteki zarf türlerinde görüldüğü üzere, çeşitli kelime gruplarından oluşurlar: *az, çok, az çok, azıcık, aşağı yukarı, aşırı, biraz, daha, dar, defalarca, ekseriya, eksik, en epeyce, fazla, fazlasıyla, fevkalâde, gayet, gayetle, kadar, kısmen, kıt, kıt kıt, müthiş, pek, oldukça, seyrek olarak, son derece, tamamıyla...*

Miktar (Azlık-çokluk) Zarflarının İşlevleri :

Miktar (Azlık-çokluk) zarfları karşılaştırmaya dayanan bir ölçü, miktar ve derece gösterdikleri için bunlar anlam ve işlevleri bakımından dört gruba ayrılabilir: Eşitlik derecesi gösterenler. Üstünlük derecesi gösterenler. En üstünlük derecesi gösterenler. Aşırılık derecesi gösterenler. (Korkmaz, 2009:517).

1. "Eşitlik" Derecesi Gösterenler: Bunlar, sıfatlara, sıfat-fiillere ve fiillere eşitlik anlam ve işlevi katan zarflardır. Kadar, denli, gibi sözleri ve "miktar" bildiren +cA eşitlik durumu ekini almış kelimelerle karşılanır. Bunlardan kadar ve denli miktarda eşitlik bildirdiği hâlde, gibi nitelikle eşitlik bildirir...(Korkmaz, 2009:518).

2. "Üstünlük" Derecesi Gösterenler: Üstünlük derecesi gösteren zarflar, sıfatlara, zarflara ve fiillere karşılaştırmada üstünlük anlamı katan daha kelimesi ile karşılanır...Üstünlük derecesi "daha" zarfı kullanılmadan da karşılanabilir: *Bu kumaşın kalitesi ötekilerden iyi. Sen benden çabuk yürüyorsun.*

3."En Üstünlük" Derecesi Gösterenler: En üstünlük derecesi, sıfatlarda olduğu gibi zarflarda da "en" sözü ile karşılanır. En zarfı yalnız başına bir anlam taşımaz, bir fiilden önce de gelmez. Yalnız sıfatların önüne gelerek zarflar oluşturur...(Korkmaz, 2009:519).

4."Aşırılık" Derecesi Gösterenler:Fiillere aşırılık anlamı katan bu zarflar yapıları bakımından da tür olarak da çeşitlidir. Başlıcaları *azıcık, biraz, birazcık, bol bol, büyük ölçüde, çok, çokça, çok çok, çok fazla, ekseriya, epey, epeyce, gayet, fevkalâde, harikulade, olağanüstü, pek, uzun uzadıya* gibi sözlerden oluşanlardır... (Korkmaz, 2009:520).

Zeynep Korkmaz'ın miktar zarflarındaki farklı yönü şudur: " Miktar zarfları anlamları sayesinde birtakım fonksiyonlara (işlevlere) sahip olmaktadır. Miktar zarflarını var eden de bu sözcüklerin işlevleridir. Bu sözcükleri işlevlerine göre ayırmak gerekir: Eşitlik derecesi gösterenler, üstünlük derecesi gösterenler, en üstünlük derecesi gösterenler, aşırılık derecesi gösterenler olmak üzere dört işlevde toplanmıştır.

Miktar zarfları, bir sıfatın, bir fiil ya da fiilimsinin ya da başka bir zarfın anlamını azlık-çokluk bakımından belirleyen, kısıp sınırlayan zarflardır: *Çok (oku-) - fazla ya da pek çok (çalış-) – hep (gez-) - az ya da pek az (uyu-) - dağ gibi yüksek (apartman) - pire gibi çevik (çocuk)...*

Miktar zarflarının çeşitleri ve yapıları şunlardır:

1)Eşitlik zarfları: Sıfatlara, fiil ya da fiilimsilere miktarla ilgili eşitlik ya da kıyaslama anlamı kazandıran zarflardır: *Minare kadar uzun (kavak) - sirke gibi ekşi (erik) - cennet kadar güzel (vatan) - Türk gibi kuvvetli (pehlivan) - fil gibi (iri) - üç saat kadar (uyu-) - onun kadar (çalışma-)...*

2)Üstünlük zarfları: Bir niteliğin iki ayrı varlıktan ikincisinde birincisinden daha üstün olduğunu belirleyen zarflardır: *Kediden daha nankör (hayvan) - senden daha sağlam (kimse) - pireden daha küçük (böcek) - tilkiden kurnaz (çocuk) - çelikten sert (kol)...*

Üstünlük zarfları, -den- daha ya da yalnızca -den ile kurulurlar, -den ile kurulanlarda da gizli bir daha zarfının bulunduğunu düşünmek gerekir.

Daha kelimesi, henüz anlamı veriyorsa zaman zarfı; başka anlamı veriyorsa nicelik zarfı olur: «Daha okuyamadım» - «Daha okuyacak bir şey kalmadı»...

3) En üstünlük zarfları: Varlıklar arasında bir niteliğin en üstünlüğünü gösteren zarflardır:

en çalışkan (öğrenci) - en temiz (giysi) - en şerefli (meslek)...

4) Aşırılık zarfları:

a) Bir niteliğin herhangi bir varlıkta sınırsız ve aşırı kertede bulunduğunu gösteren,

b) fiil ya da fiilimsilere de ölçü bakımından aşırılık anlamı kazandıran zarflardır: *çok büyük (ev) -pek çok. (borç) - fazla tuzlu (yemek) - bu kadar çalışkan (öğrenci) -pek fazla (yeme-) - çok az (kazan-) - bir parçacık (düşün-) - fazlaca (yorul-) - çokça (üzül-) - azıcık (ye-) - derece derece (yüksele-) - hiç ya da hiç mi hiç (kazanma-) - o kadar (güldü ki!...)...*

“ta” kelimesi de -e durumundaki kelimelerin başına geldiği zaman fiilin en sonunu; -den durumundaki kelimelerin başına geldiği zaman ise fiilin en başını belirtir; böylece bir aşırılık anlamı verir: «*Ta Ankaralara gitti*» - «*Ta sınırdan geliyormuş*»...

Yukarda görüldüğü gibi nicelik zarflarının birtakımı -ce, -cik küçültme ekleriyle türemiş (*çokça, fazlaca, azıcık...*); birtakımı da öbekleşmiş durumdadır: *Az çok, çok az, çok fazla, daha çok, daha fazla, daha az...*

Üleştirme sayı sıfatlarının yinelenen biçimleri de öbekleşmiş nicelik zarflarıdır:

teker teker geliniz - ikişer ikişer yürüyün... Bir sayı sıfatının yinelenen biçimi de öbekleşmiş nicelik zarfıdır: *bir bir saydım* (= birer, birer)... (Ediskun, 2007:281).

Haydar Ediskun da, miktar zarflarını genele uyararak açıklamıştır. Ediskun’un miktar zarfları için söylediği “Üleştirme sayı sıfatlarının yinelenen biçimleri de öbekleşmiş miktar (nicelik) zarflarıdır. Bir sayı sıfatının yinelenen biçimi de öbekleşmiş miktar (nicelik) zarfıdır.” fikirleri dikkat çekicidir.

Sıfatları, fiilleri ve kendi türünden olanları nicelik azlık- çokluk bakımından kısın ya da berkiten sözcükler başlıca iki bölüme ayrılır:

1-Ölçümleme zarfları: sözcüklere eşitlik, üstünlük, en üstünlük ayırtıları katanlardır:

Eşitlik zarfı: "kadar" sözcüğü zarf olarak kullanılınca:

a)Sıfatlara eşitlik anlamı katar:

Melek *kadar* uslu / Türk *kadar* güçlü / tüy *kadar* hafif...

b)Fiile de nicelikle ilgili eşitlik ayırtısı “kadar”

İki saat *kadar* yürüdünüz. / Beş yüz metre *kadar* koştuğundan sonra yarışı bıraktı.

O kadar... ki... biçiminde kullanılınca eşitlikten sıyrılarak sıfata ve fiile sınırsız bir aşırılık ayırtısı katar O *kadar* güzel ki... / Dün o *kadar* yorulduğum ki... / O *kadar* çalışkandır ki...

Sorulu cümlelerde de bu kadar, o kadar takımlarının temel anlamı, eşitlik olmakla birlikte, söyleyiş tonuyla aşırılığa kaymaya pek elverişli olur: O *kadar* uyunur mu?.. /Bu *kadar* yaramazlık görülmüş müdür?(Gencan, 2007:483).

“kadar” sözcüğü

a)Sıfatlara, fiillere nicelik ayırtısı katınca zarftır..

b)Öbekleştiği sözcüklerle fiiller arasında ilgi kurunca ilgeç görevin dedir.

Üstünlük zarfı “daha” zarf olarak kullanılınca

a-sıfatları ve zarfları üstünlük kertesine çıkarır...

b-ile(-le) edatıyla öbekleşmiş kimi adlara da üstünlük ayırtısı katar... (Gencan, 2007:484).

c-Fiillere; henüz, başka vb. anlamalar katar...

ç—den durum ekleriyle çekimlenen adlarla tamamlanmış kimi sıfatlarda da bu üstünlük ayırtısı bulunur...

En üstünlük zarfı “en” en, sıfatları en üstünlük kertesine çıkarır.

2-Aşırılık zarfları:

a-Bu zarflar niteleme sıfatlarını aşırılık kertesine yükseltir.

b-Fiillere aşırılık anlamı katar.

c-Aşırılık zarfları yinelenince anlam daha da pekişir... (Gencan, 2007:485).

Tahir Nejat Gencan, miktar zarflarını, ölçü ve aşırılık diye iki bölümde açıklıyor. Bu zarfların cümlede kazandığı anlamların yanı sıra kendi anlam özellikleri de dikkate alınarak kullanıldığından bahsediyor. Ve bu sözcüklerin sık kullanılanlarını anlam özellikleriyle açıklıyor.

... *çok, pek, gaye, fazla, fevkalade, harikulade, alabildiğine; daha çok, en çok, pek çok, daha fazla, en fazla, pek fazla, daha az, en az, çok az; çokça, fazlaca, azıcık, biraz, ta* Miktar zarfları; bir fiilin, sıfatın ya da başka bir zarfın ölçüsünü gösterirler. Bu ölçünün içinde azlık, çokluk, sayı, derece, karşılaştırma gibi anlamlar vardır. Ölçü(miktar) zarfları *pek, çok, en, kadar, daha, en çok, pek çok, az çok, biraz, fazla, azıcık* gibi sözcüklerdir. *Az, çok, biraz, azıcık* gibi zaman zarflar, bir adı nitelediklerinde sıfat görevin-dedirler: *az para, çok iş, biraz yemek, azıcık tuz...* Ölçü zarflarından *en, çok, daha, pek, pek çok* sözcükleri sıfatlarda, karşılaştırmada kullanılır: *en az para, pek çok iş* gibi . Ölçü zarfları, görev ve anlam bakımından, aşağıda ele aldığımız gibi, anlatıma eşitlik, üstünlük, en üstünlük anlamları katar.

a)Eşitlik Zarfları: Fiillere, fiilimsi ve sıfatlara eşitlik anlamı katar: *kadar, denli...* sözcükleri gibi. *Kadar* ve *denli* sözcükleri "*bu kadar, o kadar, bu denli, o denli*" biçimlerinde kullanıldığında, eşitlik, aşırılığa geçmiş olur:

b)Üstünlük zarfı: Üstünlük zarfı olan *daha* sözcüğü fiillere, sıfatlara ve zaman zarflara üstünlük anlamı katar: *Daha getir, Daha göndersinler, Daha anlat; Daha güzel oku, Daha küçük doğra, Daha kısa kes ...*(Atabay ve diğ., 2003:89).

c) En Üstünlük zarfı: En sözcüğü, zarflara ve sıfatlara, üstünlük anlamı katar. En üstünlük zarfı olabilmesi için sıfatın da zaman zarfı olması gereklidir:

En güzel konuşmuş.

En iyi yapmış...

ç) Aşırılık Zarfları:Bunlar *çok, pek, gayet, çokça, fazla, fazlaca, epeyce, az, azıcık, biraz* gibi sözcüklerdir; fiil ve fiilimsilere, niteleme sıfatlarıyla kendi türünden olan sözcüklere aşırılık anlamı katar: *Gayet kızgın gitti; Pek uzun konuştu; Çok üzüldüm; Pek çok kızdı; Pek çok*

yoruldu... Fevkalade, harikulade... gibi yabancı kökenli zaman zarflar bugün yerlerini olağanüstü, alabildiğine gibi sözcüklere bırakmıştır.

Aşırılık zarfları, öbekleşmiş biçimleriyle de kullanılır. Bunlar daha çok, daha fazla, pek fazla, en fazla, pek çok, pek az, daha az gibi sözcüklerdir. Her birinin Türkçede ayrı anlamlara gelen kullanım yerleri vardır (Atabay ve diğ., 2003:90).

Bu kaynağımızda diğerlerinden farklı bir bilgi olarak; “Fevkalade, harikulade... gibi yabancı kökenli zaman zarflar bugün yerlerini olağanüstü, alabildiğine gibi sözcüklere bırakmıştır.” bulunmaktadır. Bu kaynağımızda miktar zarflarını, bu sözcüklerin anlam ayırtlarına göre sınıflandırmıştır.

2.4.2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Miktar (Azlık-Çokluk, Ölçü) Zarfları

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da zarfların anlamını azlık-çokluk yönünden belirten zarflardır:

Eşitlik zarfları: "*kadar*", "*denli*" edatlarıyla oluşan zarflardır.

Üstünlük zarfları: daha

En üstünlük zarfı : en

Aşırılık zarfları :

çok, çokça, pek, epeyce, epey, fazla, fazlaca, azıcık, oldukça, birazcık vb.

Herkes başkalarını sevdiği *kadar* sevilir.

Eşitlik:*Daha* ucuz bir ev arıyorum.

Üstünlük:*En* ucuz kentimiz Adana'dır.

en üstünlük: O, halk müziğinin *en* ünlü sanatçısıdır.

en üstünlük: Biraz ileride suyu *çok* temiz bir çeşme var. (aşırılık anlamı) (Yıldız ,2002 :239).

Fiilin, sıfatın ya da bir başka zarfın ölçüsünü belirten zarflardır. *En* hızlı araba. *Biraz* fazla konuşuyor. Azlık-çokluk zarflarının en çok kullanılanlarından bazıları şunlardır:*kadar, en, pek, çok, az, fazla, daha, oldukça, epeyce, biraz, seyrek...* (Tansel, 2004:106)

Sıfatları, fiilleri ve görevce kendilerine benzeyen sözcükleri nicelik (miktar) yönünden bildiren sözcüklere azlık-çokluk zarfları denir.

Ören'de *aylarca* kaldık . *Biraz* bekleseydin. *Beş kilometre kadar* yürüdük.

Tüy kadar hafifti. Bu ev *daha* güzelmiş. *Saatlerce* bekledi.

Az, çok, biraz gibi zarflar, bir adı nitelediklerinde sıfat görevindedirler.

az para, *çok* iş, *biraz* meyve, *azıcık* ekmek... gibi. (Şentürk, 1999:191).

Fiilleri, fiilimsileri, sıfatları ya da başka zarfları derecelendiren, ölçü (nicelik, azlık - çokluk) yönünden sınırlayan, belirten zarflardır.

"Bugün yine *çok* yoruludum." → Fiilin anlamını nicelik yönünden belirten zarf

"*Çok* koşan çabuk yorulur." → Fiilimsinin anlamını nicelik yönünden belirten zarf

"Müdürümüz *çok* başarılı bir insandı." → Sıfatın anlamını derecelendiren zarf

"Bu çocuk *çok* iyi konuşuyor." → Başka bir zarfın (durum zarfının) anlamını derecelendiren zarf

Miktar(Ölçü) Zarflarının Kullanım Özellikleri

1-Ölçü zarflarını belirlemek için fiile, fiilimsiye, sıfata ya da zarfa ne kadar sorusunu sormak gerekir. "Ben, *pek* konuşkan bir insan değilim." "Ne kadar konuşkan?" = pek

2-"*çok, az, pek, fazla, biraz, daha, en...*" sözcükleri ve "*pek çok, pek az, daha az, en az, en çok, pek fazla...*" sözcük öbekleri de ölçü zarfı olarak kullanılabilir.

Bu yıl, *az* çalışıyorsun. "En çok, *açık* mavi gömleğini giyerdi." "*açık*" sözcüğü bu cümlede "mavi" sıfatının tonunu derecelendirdiği için ölçü zarfıdır.

3-Ölçü zarfları, belirttikleri sözcükleri değişik anlamlarla derecelendirir (Budak, 2003:180).

Eşitlik Derecesi: "*kadar, gibi, denli...*" edatlarıyla kurulan sözcük öbekleri zarf göreviyle sıfatları, zarfları eşitlik anlamıyla derecelendirir.

"*Buz gibi* soğuk su içersen böyle olur." cümlesinde "gibi" edatıyla oluşan sözcük öbeği "soğuk" sıfatını eşitlik derecesiyle belirtiyor.

"Hiç kimse *aşureyi* bu *denli* güzel yapamaz." cümlesinde "denli" edatıyla oluşan sözcük öbeği "güzel" zarfını eşitlik derecesiyle belirtiyor.

Üstünlük Derecesi: "*daha*" sözcüğü, sıfatları ya da başka zarfları üstünlük anlamıyla derecelendirir."Bu paraya *daha* iyi bir araba alabilirdin." "*daha*" sözcüğü, "*iyi*" sıfatını üstünlük anlamıyla derecelendirmiş."Burada her şey *daha* ucuz satılıyor." "*daha*" sözcüğü, "*ucuz*" zarfını üstünlük anlamıyla derecelendirmiş.

"*daha*" sözcüğü, "*henüz*" anlamıyla fiil ya da fiilimsiyi belirtiyorsa zaman zarfı olur:Sizin dilekçenize *daha* bakamadım, zaman zarfı

En Üstünlük Derecesi :"*En*" sözcüğü, sıfatları ya da başka zarfları en üstünlük anlamıyla derecelendirir."Özgür *en* zor sorulan bile *çözüyor*." "*en*" sözcüğü, "*zor*" sıfatını en üstünlük anlamıyla derecelendirmiş."Bu *şii* *en* güzel sen okuyorsun." "*en*" sözcüğü, "*güzel*" zarfını en üstünlük anlamıyla derecelendirmiş.

Aşırılık Derecesi :"*Çok, fazla, epeyce, pek, oldukça, biraz, birazcık, en çok, pek çok...*" sözcük ya da sözcük öbekleri sıfatları ya da başka zarfları aşırılık anlamıyla derecelendirir."Bana göre, sen *fazla* iyimser birisin." "*fazla*" sözcüğü, "*iyimser*" sıfatını aşırılık anlamıyla derecelendirmiş.

"Bugün yine *pek* şık giyinmişsiniz." "*Pek*" sözcüğü, "*şık*" zarfını aşırılık anlamıyla derecelendirmiş (Budak, 2003:181).

Menekşeyi ve papatyayı *çok* seviyorum.

Kilo vermeye çalıştığım için *az* yiyorum.

Bugünlerde dersleriyle *fazla* ilgileniyor.

Onlar eşyaları hazırlarken ben de *biraz* uyudum.

Karşıda oturan aileyi *pek* tanımıyorum.

Bu örneklerde görüldüğü gibi *az, çok, biraz, pek, fazla* gibi sözcükler fiilleri azlık - çokluk bakımından niteler.

Evlerinin *pek* geniş bir bahçesi var.

Ondan *daha* çalışkanını bulmak zordur.

En sevdiğim tatlı, cevizli baklavadır...

Ayrıca zarflar; fiilimsilerin, sıfatların, adlaşmış sıfatların ve zarfların anlamlarını da derecelendirir, "çok" anlamında kullanılan "ne" de bu tür zarftır.

"*Ne* büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhidi"

Ne güzel bir arkadaşlığımız vardı (Med, 2008:134).

Miktar (azlık-çokluk, ölçü) zarfları fiillerin, sıfatların ya da başka bir zarfın ölçüsünü gösterirler. Bu ölçünün içinde azlık, çokluk, sayı, derece, karşılaştırma gibi anlamlar vardır. Ölçü zarfları *pek, çok, en, daha, en çok, pek çok, biraz, fazla, azıcık...* gibi sözcüklerdir.

Ölçü zarfları anlatıma başlıca şu anlamları katarlar:

Bu yazı *daha* güzel (üstünlük) *En* güzel o konuşmuş (en üstünlük)

Gayet kızgın gitti (aşırılık)

Ölçü (miktar) zarfları fiillerin anlamlarının yanı sıra niteleme sıfatları ve diğer zarfların da anlamlarını pekiştirir ya da kısarlar: *Çok* çalıştık, (fiilin anlamını takviye etmektedir.)

Çok iyi uyudu, (durum zarfının anlamını takviye etmektedir.) *Çok* güzel bir gömlek (niteleme sıfatının anlamını takviye etmektedir.) (Aydın, 1992:98).

Zarflar içinde çok değişik özellikler gösteren sözcüklerdir bunlar. Fiilin, sıfatın, zarfın, adlaşmış sıfatın miktarlarını bildirebilen geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu zarflar "ne kadar" sorusuna cevap verir.

"Pastadan *biraz* alabilir miyim?" cümlesinde "alabilir miyim" fiiline "Ne kadar" sorusunu sorarsak "biraz" cevabı gelir, işte fiilin miktarını bildiren bu sözcük zarftır.

Bu tür zarflar sığara sorulan "ne kadar" sorusuna da cevap verebilir.

"*Çok* güzel bir kitap." cümlesinde "kitap" isimdir. "Nasıl kitap?" diye sorarsak "güzel" sıfatı cevap verir. "Ne kadar güzel?" diye sorarsak "çok" cevabı gelir, işte sıfatın derecesini bildiren bu sözcük zarftır. Çünkü burada çok olan güzelliştir.

Bu tür zarflar, başka bir zarfın derecesini de bildirebilir. Bu durumda zarfa sorulan "ne kadar" sorusuna cevap verir.

"*Çok* hızlı koşuyor." cümlesinde "koşuyor" fiildir. "Nasıl koşuyor?" diye sorarsak "hızlı" zarfını buluruz. "Ne kadar hızlı?" diye sorduğumuzda ise "çok" cevabı gelir. Zarfın derecesini bildiren bu sözcüğe de zarf diyoruz.

Miktar (azlık-çokluk, ölçü)adlaşmış sıfatların da derecelerini bildirebilir.

"Bu plan *en* yaşlılar bile göz önüne alınarak hazırlandı." cümlesinde "yaşlılar" adlaşmış sıfattır. Buna "Ne kadar yaşlı?" diye sorarsak "en yaşlılar" cevabı gelir. Yaşlıların derecesini bildiren "en" sözcüğü zarftır.

"O, bu derse *pek* çalışmadı." (Fiilin zarfı)

Pek akıllı bir çocuk bu." (Sıfatın zarfı)

"Sınıfın *en* çalışkanı odur." (Adlaşmış sıfatın zarfı)

"*Ne kadar*" sorusu elbette sadece zarfı buldurmaz. Örneğin:

"*Fazla* mal göz çıkarmaz." cümlesinde altı çizili sözcük "mal" isminin miktarını bildirdiği için sıfattır. Çünkü isimlerin zarfı olmaz.

"*Bu kadar çok* arabayı nasıl taşıyor bu köprü?"

derken "çok" sözü "araba" isminin sıfatı, "bu kadar" sözü de "çok" sıfatının zarfıdır.

Bazen cümlede birden fazla zarfın veya sıfatın olması, aklımızı karıştırabilir. Örneğin:

"Sevimli , sarışın bir çocuk içeri girdi." cümlesinde "çocuk" isim, "sarışın" sıfat, "sevimli" sıfattan önce geldiği için zarftır, gibi bir yanlış düşünceye kapılmayalım. Bir sözcüğün, zarfın ya da sıfatın zarfı olması sadece onlara sorulan "ne kadar" sorusuna cevap vermesiyle, yani derece bildirmesiyle mümkündür. Bu cümlede ise altı çizili bütün sözcükler ismin sıfatlarıdır

(Güvender, 1999:13).

Kimse söylenilen saatte gelmediği için müdür çok sinirlenmiş.

Bu cümlede yer alan "çok" sözcüğü "sinirlenmek" fiilinin miktarını, derecesini bildirmektedir. Fiillerin miktarını, derecesini belirten zarflara azlık - çokluk (miktar) zarfı denir. Miktar zarfları fiile sorulan "ne kadar" sorusunun cevabıdır.

Nedense ona hiçbirimiz *pek* güvenmiyoruz.

Sabah erken gittiğimiz için *fazla* beklemedik.

Çayı ocağa koymadığımızdan *bir hayli* soğumuş (Kültür, 2009:62).

"Kardeşim derslerine *çok* çalışıyor."

cümlesindeki "çok" sözcüğü "çalışmak" fiilinin ne kadar yapılacağını belirtmektedir. Bu örnekte olduğu gibi fiilin miktarını bildiren sözcüklere miktar zarfı denir. Miktar zarfları fiile sorulan "ne kadar" sorusuna cevap verir.

Miktar zarfı olarak kullanılabilen sözcükler sınırlıdır. Bu sözcüklerin başlıcaları şunlardır:

"*Az, çok, daha, pek, oldukça, fazla, en, en çok, pek çok...*"

Çocuklar pastadan *biraz* yemiştir."

Çocuklar pastadan ne kadar yemiştir?

Çocuklar pastadan *biraz* yemiştir.

Görüldüğü üzere "yemek" fiiline yönelttiğimiz "ne kadar" sorusu bize "biraz" cevabını verdi. Öyleyse "biraz" sözcüğü miktar zarfıdır.

"Bu ormana *tatillerde* pikniğe geliriz."

"Çocuklar *ara sıra* ödevlerini unutuyorlar."

"*Bazen* sahilde dolaşırız." cümlelerindeki altı çizili sözler, fiillerin zamanını belirttiği için zaman zarfıdır. (Zirve, 2007:69).

Bir fiilin, fiilimsinin, sıfatın ya da başka bir zarfın ölçüsünü gösteren zarflardır.

Çok çalışkan öğrenciler disiplinli olurlar.

Filmi *kısmen* seyredip dışarı çıktım.

Dergiden *biraz* okudum.

Bu gece *çok fazla* okudum.

Çok az konuşup *çok fazla* düşünmelisin. (MEB, 2003:53,54).

Fiilleri ölçü (miktar, nicelik) bakımından belirten zarflara ölçü zarflan denir. Ölçü zarfları, kendi arasında "eşitlik, üstünlük, en üstünlük, aşırılık" anlamları bakımından derecelenir.

Ayşe de Orhan *kadar* çalışıyor. (Eşitlik)

Senden *daha* hızlı koşabilirim. (Üstünlük)

Konuyu *en* güzel ben anlattım. (En üstünlük)

Gelirsiniz diye *çok* bekledik. (Aşırılık) Uyarı:

"kadar, denli" gibi eşitlik zarflan aşırılık anlamına kayabilir.

Onun *kadar* haylaz bir çocuk görmedim. (Aşırılık)

Bu *denli* beklenir mi? Geç kaldık. (Aşırılık)

Ölçü zarflarını bulabilmek için "ne kadar" sorusu fiillere, fiilimsilere ya da sıfatlara yöneltilir; alınan cevap ölçü zarfıdır.

Erdal, bugünlerde *çok* çalışıyor. (Ne kadar çalışıyor? - çok → ölçü zarfı) (Taşel ve diğ., 2001:113).

Bir sıfatın, bir zarfın, bir fiilin ya da bir fiilimsinin anlamını azlık - çokluk gibi açılardan belirleyen sözcüklerdir.

Dilara arkadaşlarından *daha çok* okurdu.

Sümevra derslerine *fazla* önem verirdi.

Az yer, *az* uyur, *çok* çalışırdı. Nicelik (ölçü, miktar) zarfları, cümleye kattığı anlama göre değişik şekillerde isimlendirilir:

a)Eşitlik Zarfları: Sıfatlara, fiillere, fiilimsilere, zarflara miktarla ilgili eşitlik ya da kıyaslama anlamı katan sözcüklerdir; *kadar, denli* gibi...

Oralı mıdır, değil midir; beni zerre *kadar* ilgilendirmez.

Senin cennet *kadar* güzel vatanın var.

Sirke gibi ekşi erikler yedirdi bize.

b)Üstünlük ve En Üstünlük Zarfları: *daha, en*

Kediden *daha* nankör hayvan yoktur.

Daha güzel günler görmek için yaşadık.

En güzel şarkıyı bir kurşun söyler.

Babam, köyümüzün *en* yaşlı adamıydı.

daha sözcüğü, zaman zarfı olarak da kullanılır:

Daha derse başlamamıştım.

daha" cümleye "ilâve olarak" anlamı da katar:

Bir test *daha* çözelim

c) Aşırılık Zarfları : Bunlar "*çok, pek, gayet, çokça, fazlaca, epeyce, az, azıcık, biraz*" gibi sözcüklerdir.

Bu sözüne ne cevap verdiğimi *pek* iyi hatırlamıyorum.

Bu sözler yüreğime *birazcık* su serpmiştir. (Çözüm, 2004 :6).

Özel öğretim kurumları kaynaklarında(öğretimlik kaynaklarda) miktar zarfları fiile, fiilimsiye, sıfata sorulan “ ne kadar ” sorusunun cevabı olarak tanımlanmıştır. Bu zarfların işlevleri farklı olsa da hepsi “ne kadar” sorusunun cevabı olabilen sözcüklerdir. Bu kaynaklarda sınav odaklılık sebebiyle miktar zarflarının sıfatları ve zarfları nitelemesi ayrıca ele alınmıştır. Ve aralarındaki farka dikkat çekilmiştir. Çünkü sınavlarda bu farkları bilmekle ilgili pek çok soru sorulmaktadır.

2.4.3. Değerlendirmeler

Akademik kaynaklarla özel öğretim kaynaklarının en fazla örtüştüğü zarf türü olarak dikkati çekiyor.

Akademik kaynaklarda:

1-Miktar zarfları; fiili, fiilimsiyi, sıfatı ve başka bir zarfı miktar, nicelik, ölçü bakımından niteleyen sözcüklerdir

2-Sayıları azdır.

3-Sayıları az olmasına rağmen oldukça işlek kullanılır.

4-Kendi anlamları bu sözcükleri miktar zarfı yapmıştır.

5-Miktar zarfları genellikle sayısal nitelikleri belirtmek için kullanılmaktadır.

6-Miktar zarfları sözcüklerin anlamlarına göre değişik fonksiyonlara sahiptir. Her miktar zarfı yerine getirdiği bu fonksiyonlara göre sınıflandırılmıştır.

Özel öğretim kurumları kaynaklarında:

1-Miktar zarfları, fiili, fiilimsiyi, sıfat, başka bir zarfı niteleyen ve “ne kadar” sorusuna cevap veren sözcüklerdir.

2-Akademik kaynaklarda miktar zarflarının içinde yer alan derecelendirme fonksiyonlu zarflar, özel öğretim kurumları kaynaklarında ayrı bir zarf türü olarak sınıflandırılmıştır.

3-Özel öğretim kaynaklarında derecelendirme zarfları içine dahil edilen en üstünlük zarfı da akademik kaynaklarda miktar zarflarının alt başlığı olarak verilmiştir.

4-Derecelendirme zarfları bir sıfatın, bir zarfın “ne kadar” sorusuna cevap vermesiyle oluşmaktadır.

Bizce miktar zarflarının ortak tanımı için: “Bir fiilin, bir fiilimsinin, bir sıfatın, bir zarfın ölçü, miktar, nicelik bakımından nitelenmesini sağlayan sözcüklerdir.” Bu sözcüklerin bulunması için “ne kadar” sorusunu kullanılması gerekmektedir. Miktar zarfları fonksiyonlarına göre üstünlük, en üstünlük, aşırılık, ölçü ve eşitlik bildiren zarflardır .

2.5. Yer-yön Zarfları

Yer-yön zarfları genel olarak: “Bir fiilin anlamını yer ve yön yönünden niteleyen sözcüklerdir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sayıları azdır. Bu zarfların tarihi seyri de kısaca şöyledir:

“Eski Anadolu Türkçesinde *ilerü, girü, aşağı, yukarı, içerü, dışarı (tışaru), berü* şeklinde görürüz. Tabi bu yer isimleri çekimsiz kullanıldıklarında zarf olurlar. Aşağı in-, geri dön-, beri gel-, içeri gir-, misallerinde olduğu gibi. Çekimli şekiller zarf olmaz. Tamamlayıcı isim unsuru olarak kalırlar. Eski Anadolu Türkçesindeki *karşu yat- «karşıda yat-»* misallerinde olduğu gibi. Sonra, öte ismi de eskiden zarf olarak kullanılırdı: öte geç- misalinde olduğu gibi. Bunlara Eski Anadolu Türkçesinde *taşra (çık-), anaru «öte» (git-)* yer zarflarını da eklemeliyiz. bura, şura, ora gibi yer isimleri de Azeri sahasında zarf olarak kullanılabilirler: bura gel, ora git misallerinde olduğu gibi. Fakat Osmanlı sahasında bu yer isimleri zarf olarak kullanılmamaktadırlar (Ergin,1999:262).

2.5.1. Akademik Kaynaklara Göre Yer-Yön Zarfları

Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Sayıları çok değildir. Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak fiilin yönünü gösterirler. Zaten çoğu yön eki ile zarf yapılmıştır. Eskiden beri en çok kullanılanları *ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı, beri* kelimeleridir (Ergin,1999:259). Uzak, yakın gibi isimlerde de bir yer ifadesi vardır ve uzak dur-, yakın gel- gibi misallerde bunlar da yer zarfı sayılabilirler. Fakat bu isimlerin sıfat olarak kullanılmaları ve sıfat mânâları düşünülürse zarf durumunda iken bunları yer zarfı yerine nasıllık-nicelik zarfı saymak daha doğrudur (Ergin,1999:260).

Muharrem Ergin'e göre, bir yönü ifade eden isimler yer-yön zarflarıdır. Sayıları azdır. Yer-yön zarfları fiilin yönünü gösteren sözcüklerdir. İlk şekillerinden itibaren yön ekiyle zarf yapılmıştır.

Bir oluş, veya kılışın mekân içinde yerini ve yönünü belirten zarflara yer yön zarfları (adverbe de lieu) adını veriyoruz. Bunlar —Nerede? —Nereye? —Nereden sorularını cevaplamaya yararlar. Bunların çoğu eski ve yeni yer- yön hallerindeki adlar ve zamirlerle bazı zarf-fiilerdir:

aşağı bakmak, *dışarı* çıkmak, *ortada* dolaşmak, *önden* gitmek, *yana* düşmek, *yukarı*, *ileri*, *geri*, *şuraya*, *nerede*, *karşıdan*, *öte*, *beri* gibi (Banguoğlu, 2000:373).

Bunlardan eski “ *kimeri*” halinde olanlar ve zarf-fiiller de yeni yer yön halleri ekleri alarak çeşitlenmişlerdir: *içeri*, *içeriye*, *içeride*, *içeriden*; *ileri*, *ileriye*, *ileride*, *ileriden*; *öte*, *öteye*, *ötede*, *öteden* gibi. Yer yön zarfları anlatımları gereği ve yukarıda gördüğümüz gibi fiillere gelirler ve daha çok yeni eski sıfat-fiillerle de görülürler: *dışarı* taşmış, *önden* koşan, *aşağıya* dönük, *ileri* gidecek, *ortada* kalmış gibi (Banguoğlu, 2000:374).

Tahsin Banguoğlu, yer-yön zarflarını “ nerede? nereye? nereden?” sorularına cevap olan sözcüklerdir, diye tarif ediyor. Yer-yön zarfları bir oluş veya kılışın ya yerini ya da yönünü belirtir. Ayrıca yer-yön zarflarının isim, zamir ve bazı zarf-fiillerden oluştuğunu ifade ediyor.

Bu gruba giren zarflar, fiildeki oluş ve kılışın yerini ve yönünü belirleyen zarflardır. *Nereye?*, *nerede?*, *nereden?*, *nereye doğru* ve *nereye kadar?* sorularına karşılık olurlar. Ya yer ve yön gösteren adların zarf olarak kullanılmalarından yahut da yer ve yön gösteren kelimelerin bazı ad çekimi ekleri alarak zarflaşmalarından oluşmuştur. İçlerinde, tamlama ve kelime gruplarından oluşan türleri de vardır: *arasında*, *ardında*, *arkadan*, *arkasında*, *aşağı*, *aşağıda*, *baştan aşağı*, *boydan boya*, *burada*, *dışarı*, *dışarıda*, *dışarıya doğru*, *derinden*, *geri*, *geride*, *geriye doğru*, *geri geri*, *gerisin geri*, *içeri*, *içerde*, *ileri*, *ileriye doğru*, *ileri geri*, *orada*, *öbür tarafta*, *önde*, *önünde*, *öne doğru*, *tepeden tırnağa*, *yanda*, *yanında*, *yan yana*, *yer yer*, *yukarı*, *yukarıda*, *uzak*, *uzakta*, *uzaktan* ... (Korkmaz, 2009:498).

Zeynep Korkmaz, yer-yön zarflarını bulmada kullanılan sorulara, iki tane daha ilave etmiş: “*nereye doğru* ve *nereye kadar?* “ ayrıca yer-yön zarflarının oluşmasında Banguoğlu'ndan ayrılır, şöyle ki: “ Ya yer ve yön gösteren adların zarf olarak kullanılmalarından yahut da yer ve yön gösteren kelimelerin bazı ad çekimi ekleri alarak zarflaşmalarından oluşmuştur. İçlerinde, tamlama ve kelime gruplarından oluşan türleri de vardır.” diyerek yer-yön zarflarının oluşumunu isimlerin zarflaşmasına bağlar.

Yer ve yön zarfları, fiilleri ya da fiilimsileri yer ve yön bakımından belirli duruma koyan zarflardır: *Yukarı* (çık-) - *aşağı* (in-) - *içeri* (gir-) - *dışarı* (bak-) - *geri* (dön-) - *ileri* (git-)... vb. Yer ve yön zarfları, zaman zarfları kadar çok değildir. Bunlar; yön bildiren kelimelerden ve bunların durum ekleri almış biçimlerinden oluşurlar. Yapılarına göre, yer ve yön zarflarının başlıcaları şunlardır:

I.Kök yer ve yön zarfları:

içeri (gir-) - *dışarı* (çık-) - *ileri* (git-) - *sonra* (gel-) - *geri* (çekil-) - *yukarı* (çık-) - *aşağı* (in-) - *beri* (gel-)... vb. Bu örneklerde görülen -arı, -eri, -ra, -re heceleri eski birer yön ekidir. Bugün, bu eki almış bu kelimeleri de kök saymaktayız

II.Türemiş yer ve yön zarfları:

a)Yer ve yön bildiren kelimelerin -de durum eki almış biçimleri fiilin varış yönünü; -den durum eki almış biçimleri fiilin çıkış yerini bildirirler *içerde* (kal-) - *içeriye* (gir-) - *içerden* (çık-) - *geride* (kal-) - *uzağa* ya da *uzaklara* (git-) - *geriye* (çekil-) - *geriden* (gel-) - *yakında* ya da *yakınlarda* (otur-) - *yakına* ya da *yakınlara* (taşın-) - *yakından* ya da *yakınlardan* (geç-)... vb.

b)Yakında ya da yakınlarda kelimesi hem zaman, hem de yer zarfı olarak kullanılabilir: «Okullar, bu yakında (yakınlarda) açılacak» -«Biz, *yakında* (*yakınlarda*) oturuyoruz»... vb. *Ora*, *bura*, *şura* gibi yön bildiren kelimeler, yer zarfı olarak kullanılacakları zaman, durum eki alırlar; yalın olarak kullanılamazlar: *oraya* (git-) - *orada* (kal-) *oradan* (geç-) - *buraya*, *şuraya* (bak-) - *burada*, *şurada* (otur-) - *şuradan*, *buradan* (haber gel-)... vb.

c) *Yan*, *arka*, *sağ*, *sol*, *alt*, *üst*... vb. gibi kelimeler de yer zarfı olarak kullanılacakları zaman, durum eki alırlar; yalın olarak pek seyrek kullanılırlar: *Yan ya da yana* (yat-) - *yanda* (taşı-) - *yandan* (ayırma-) - *arkaya* (kal-) - *arkada* (git-) - *arkadan* (gel-) - *sağa* (dön-) - *sağda* (git-) - *sağdan* (yürü-) - *sola* (sap-) - *solda* (otur-) - *soldan* (çark et-) - *alta* (düş-) - *altta* (güreş-) - *alttan* (geç-) - *üste* (çık-) - *üstte* (bulun-) - *üstten* (geç-)... vb.

ç) -ce eki ulanmış *bura*, *ora* (*buraca*, *oraca*) kelimeleri de burası (orası) tarafından ya da buradakiler, (oradakiler) tarafından anlamlarında yer zarfı olabilirler: «*buraca* verilecek bilgi yok» - «Bu haber, *oraca* beğenilmemiş»... vb.

III. Yer zarfı öbekleri

İki ya da daha çok kelimededen oluşan zarflardır:

a) Yinelenme ile yapılan yer zarfı öbekleri:

1) Birincisi yalın durumlarda bulunan, ikincisi -e durum ekini almış yer isimlerinin yinelenmesiyle: *iç içe* (geç-) - *üst üste* (koy-) - *yan yana* (otur-) - *karşı karşıya* (yerleş-)

(Ediskun, 2007:277).

2) Birincisi -den, ikincisi ise -e durum ekini almış kelimelerin yinelenmesiyle: *boydan boya* (uzan-) - *dağdan dağa* (kaç-) - *evden eve* (dolaş-)... vb.

b-Zaman isimleri dışındaki kelimelerin -e durumlarına *kadar* (*dek*, *değin*), *karşı*, *doğru* gibi yön ilgisini belirleyici kelimeler ulanmakla:

eve kadar (git-) - *bakkala karşı* (otur-) - *parka doğru* (git-)... vb.

c-Fiilin çıkış yeriyle varış yönünü birleştirmek amacıyla, kelimelerin -den durumlarına *dışarı*, *içeri*, *yana* gibi kelimeler getirilerek:

Evden dışarı (çıkama-) - *sokaktan içeri* (girme-) - *bizden yana* (otur-)... vb.

IV. Deyimleşmiş yer zarfları: Bir aşağı bir yukarı (dolaş-) - bir o yana bir bu yana (koş-)... vb.

(Ediskun, 2007:278).

Haydar Ediskun, yer-yön zarflarını diğer kaynaklarımızdaki gibi tanımlarken, diğer kaynaklardan ayrılan özelliği, yer-yön zarflarını yapı özellikleriyle birlikte ele alması olmuştur.

Geri dönmeyelim.

Dışarı çıkınız.

İçeri giriniz.

Yiğit Mehmetçikler *ileri* atıldı.

Uzak durmayınız...

Yer ve yön anlamlı sözcüklerin sonlarında çoklukla -re, -ra, -eri, -arı parçalarının bulunduğunu görerek bunları -sözcüklerin birçoğu yalın görünüşlü olsalar da- birer yapım eki saymak gerekiyor

Sonra / taşra / içre / üzere / üzre... dışarı /içeri/yukarı /doğru/eğri/ayrı /ileri/geri

Kullanılışları: *geri* düşünce, *aşağı* mahalle, *yukarı* kat... takımlarında, bu sözcükler, adları niteledikleri için sıfattır. Aşağıdaki cümlelerde ise fiillerin yerlerini, yönlerini belirttikleri için zaman zarfıdır. *Geri* dönelim. / *Aşağı* bakınız. / *Yukarı* çıktılar. / *İçeri* geliniz... *Geriye* dön. / *Aşağıya* bakınız. / *Yukarıya* çıktı. / *İçeriye* gel...

Örnek cümlelerin hepsinde de birinci sözcükler fiilin yerle, yönle ilgisini belirtiyor; biçimce aralarında az çok fark vardır:

Birinci satırdaki "geri, aşağı yukarı, içeri" sözcükleri yalın durumdadır ve yer, yön zarfıdır.

İkinci satırdaki "geriye, aşağıya, yukarıya, içeriye" sözcükleri ise -e durum takılarını aldıkları için dolaylı tümleç sayılır. Böyle düşünülmez ve sayılmazsa: *Yukarıyı* gördük. / *İçeride* kalmayınız. / *Aşağıdan* geliyor... cümlelerindeki nesne ile dolaylı tümleçleri de zaman zarfı saymak gerekir. Yer ve yön anlamlı *üst, alt, ön, arka, art, sağ, sol, yatkın, uzak, irak, yukarı, aşağı, dışarı, ileri, içeri, geri, yan, öte, yanı sıra, ardı sıra...* zarfları sıfat ve ad olarak da kullanılır: *Üst* yamaç / *alt* yol / *ön* kapı / *arka* bahçe / *sağ* kol / *uzak* ülkeler / *Orta Asya/öte* yanda / *ileri* uluslar / *suyun üstü* / *duvarın altı* / *önde* duruyor / *uzaklardan* geliyor. / *Sağa* dön. / *Ortada* ne var? / *yandan* çarklı / *yolun ötesi* / *berisi...* Türlü konularda birkaç kez belirtildiği gibi, sözcüklerin çeşidi, konuluş anlamından çok, kullanım anlamına bağlıdır. Bir sözcük hem ad, hem sıfat, hem zaman zarfı olarak kullanılır.

Öbekleşmiş yer, yön zarfları ...*Dağdan dağa* (kaç-) / *bir baştan bir başa* (dolaş-) / *karşıdan karşıya* (geç-) / *uzaktan uzağa...*

-den, -e durum takılarını almış adlar, sıfatlar yinelenerek öbekleşmişlerdir. Yapılışları: -e takısıyla çekimlenmiş sözcüklerden sonra "doğru, karşı..." sözcükleri gelmektedir (Gencan, 2007:471).

Tahir Nejat Gencan, "Yer ve yön anlamlı sözcüklerin sonlarında çoklukla -re, -ra, -eri, -arı parçalarının bulunduğunu görerek bunları -sözcüklerin birçoğu yalın görünüşlü olsalar da- birer yapım eki saymak gerekiyor" der. Aslında yer-yön zarfları türemiş yapı sözcüklerdir. Bu tür zaman zarflar, fiili yer bakımından belirleyen sözcüklerdir; bunlar çoğunlukla fiilin yönünü de belli ederler:

aşağı, yukarı, içeri, dışarı, ileri, geri, karşı, yan, ön, arka, sağ, sol, üst, alt... Bu sözcükler ad durumu eklerini aldıkları zaman da zarf olarak kullanılırlar: *yukarıya, yukarıda, yukarıdan, aşağıya, ileriye, geriye, içeride, dışarıda, karşıda, yanda, önden, arkada, sağa, sola, üstte, altta* gibi . Bu, şu, o gösterme sıfatlarından oluşan bura, şura, ora sözcükleri ad durumu ekleri

aldıklarında, yer zarfı olarak kullanılırlar. Yer, yön zarfı olarak kullanılan sözcükler, iyelik eki aldıklarında da zarf olurlar; kimi zaman da tamlamada tamlanandılar: *aşağısı, yukarısı, ilerisi, şurası, orası, evin önü, masanın altı, yol üstü* gibi. Tamlamada, tamlayan olarak kullanılan yer, yön zarfları niteleme sıfatı görevindedir: *üst oda, sağ el, alt kat, üst çekmece, aşağı mahalle* gibi. Yer ve yön zarfları, -lar, -ler çoğul ekini aldıklarında anlatıma abartma katarlar: *yukarılardan, aşağılardan, uzaklardan, gerilerden, önlerde, arkalarda...*(Atabay, 2003:87).

Atabay ve diğerleri, yer-yön zarflarının ekleşmeyle birlikte farklılaşan fonksiyonlarına dikkat çekmişler. Yer-yön zarflarının en genel özelliklerine değinmişlerdir. Bu kaynağımızdaki “ Bu sözcükler ad durumu eklerini aldıkları zaman da zarf olarak kullanılırlar” ifadesi halen tartışma konusudur. Bu özellik genelgeçer bir hüküm değildir.

Yazar da eserine bir dip not düşerek bu durumu açıklamıştır. Bu özellikle ilgili genel kanı şudur: “ yer-yön zarfları isim çekim ekleri alınca isimleşir, yer-yön zarfı olmaz.”dır.

2.5.2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Yer-Yön Zarfları

Fiillerin, fiilimsilerin anlamını yer - yön bakımından tamamlayan zarflardır:

İçeri, dışarı, ileri, geri, aşağı, yukarı, beri vb.

İçeri girdi ve yerine oturdu. Müdür *yukarı* çıktı. Biraz *ileri* gider misin?

Yön zarfları bir adın durumunu belirtirse sıfat olur

İleri ülkeler, maddi sorunlarını en alt düzeye indirmişlerdir. *ileri* (sıfat)

Yer-yön belirten sözcükler, ad durum eklerinden birini aldıklarında ad olur.

İleride büyük bir göl var. Bu akşam *dışarıda* oturalım.

Yer-yön belirte sözcükler bazen yalın durumdayken de ad olur.

Yukarı daha kullanışlıdır. *Aşağı* temizleniyor (Yıldız, 2002:239).

Fiillerin anlamlarını yer ve yön bakımından tamamlayan zarflardır.

İleri git. Şimdi *aşağı* iner.

Yer-yön zarflarının sıkça kullanılanları şunlardır:

ileri, geri, aşağı, yukarı, sağ, sol, ön, arka, üst, alt...(Tansel,2004:106).

Fiili yer bakımından belirleyen zarflara yer-yön zarfı denir.

Çocuk *dışarı* çıktı. Birlikte *yukarı* çıktık. *Aşağı* gel, *İçeri* gir, *ileri* git.

Geri kalanlar gitsinler.

1.Yön zarfları adlardan önce gelirse sıfat görevinde kullanılmış sayılırlar:

Yukarı mahalle, *üst* kat, *geri* vites.

Sıfat sıfat sıfat

2. Yön zarfları durum eki alırlarsa ad sayılırlar:

*İçeri*yi ısıttık. *Dışarı*dan sesler geliyordu.

isim isim (Şentürk, 1999: 190).

Fiil ya da fiilimsilerin anlamını yer - yön anlamıyla belirten zarflardır.

"Telaş içinde *dışarı* çıkıp *içeri* giriyordu." cümlesinde ilk sözcük fiilimsiyi, ikinci sözcük fiili yer anlamıyla belirtiyor.

"Gaza basınca araba *ileri* fırladı." cümlesinde "*ileri*" sözcüğü yüklem görevindeki fiilin yönünü belirtiyor.

Yer - Yön Zarfının Kullanım Özellikleri

1. Yer - yön zarflarını belirlemek için fiil ya da fiilimsiye “ nereye, nereye doğru, nereye kadar” sorusunu sormak gerekir.

"Az önce telâşla *yukarı* çıktı." → "Nereye çıktı?" → yukarı

"Yerinden kalktı, *pencereye doğru* yürüdü." → "Nereye doğru yürüdü?" → pencereye doğru
"Şimdi *oraya kadar* nasıl gideceğiz?" → "Nereye kadar gideceğiz?" → oraya kadar

2. Yer - yön bildiren sözcükler, yalın olarak bir isimden önce geliyor ve tamlama oluşturuyorsa "sıfattır.

"*Yukarı* dairede de teyzemler oturuyor." cümlesinde "*yukarı*" sözcüğü adı tamlayan bir sıfattır ve sıfat tamlaması oluşturmuştur. (Yukarı daire)

3. Yer - yön bildiren sözcükler ad çekim eki aldığında "ad" olur.

"Az önce telâşla *yukarıya* çıktı." cümlesinde "*yukarıya*" sözcüğü, yönelme durum eki

(-a) almıştır, addır ve "dolaylı tümleç" görevindedir.

"*Dışarının* tozu toprağı *içeri* taşıyor." cümlesinde "*dışarının*" sözcüğü, tamlayan ekini (-ın) almış, addır ve "tamlayan" görevindedir. "*İçeriye*" sözcüğü, yönelme durum eki

(-e) almış addır ve "dolaylı tümleç" görevindedir (Budak, 2003:177).

Yer - yön bildiren sözler, isim hal eki aldıklarında isim, yalın kullanılışlarında zarf olarak kabul ediliyor. Bu nitelikteki sözler şunlardır: *içeri, dışarı, aşağı, yukarı, ön, arka, sağ, sol, doğru, ileri, geri, üzere, uzak, yakın...*

-*Aşağı* inelim, *yukarı* çikalım, *ileri* gidelim...

-*Aşağıya* inelim, *yukarıya* çikalım, *ileriye* gitmek gerekiyor...

-*Aşağı* komşuya inelim, *yukarı* mahalleye çikalım, *ilerideki* yoldan gelmişler.

Aşağı, yukarı, ileri sözleri;

- ilk satırdaki kullanımlarında zarf,
- ikinci satırdaki kullanımlarında isim,
- son satırdaki kullanımlarında sıfattır (Med, 2008:134).

Yer -yön zarfları, fiili yer bakımından belirleyen, sözcüklerdir. Çoğunluklu fiilin yönünü de belli ederler:

Yukarı çık, *içeri* gel. *İleri* git. *Geri* dön. *Uzak* düştünüz...

Aşağı, yukarı, içeri, dışarı, ileri, geri, karşı, yan, ön, arka, sağ, sol, üst, alt... gibi sözcükler yer, yön zarfı olarak kullanılmaktadır.

Yer, yön zarfları kimi zaman sıfat görevinde kullanılırlar. Bu ayrıma dikkat etmek gerekir:

Uzak dur. (yer zarfı) *Uzak* akraba (niteleme sıfatı)

İleri gider misiniz? (yer zarfı) *ileri* uluslar (niteleme sıfatı) (Aydın, 1992:98).

Fiilin yöneldiği yeri bildiren sözcüklerdir. Fiile sorulan "nereye" sorusuna cevap verir ve ek almaz. Bu tür zarfların sayısı bellidir. "*Yukarı* çık, ben de geliyorum." cümlesinde, fiile "Nereye çık?" diye sorarsak, "yukarı" cevabı gelir (Güvender, 1999:12).

Ek de olmadığına göre bu, yer - yön zarfıdır. Eğer cümle "*Yukarıya* çık." şeklinde olsaydı, sözcük isim görevinde kullanılmış olacaktı. *Aşağı*_ indi. *Geri* geldi. *İleri* gitti. *İçeri* girdi. *Öte* gitti. *Beri* geldi.

cümlelerinde altı çizili sözcükler yer zarflarıdır. Yer - yön zarflarını yön bildiren sözcüklerle karıştırmamalıyız.

"*Sağa* gider misin?" cümlesinde de yön var ancak fiilin yöneldiği yer "sağ" sözcüğünden değil "-a" ekinden belli oluyor. Çünkü "*sağ* gider misin" şeklinde eksiz kullansak cümle bozuk olduğunu görürüz. Oysa yer zarfları ek almadan fiilin yönünü bildirebilen sözcüklerdir.

Yer - yön zarfları da cümlede değişik görevler kazanabilir.

"*Aşağı* kattaki kiracılar taşındı." cümlesinde *aşağı* ismi "kat" isminin sıfatıdır.

"*Aşağısı* çok karanlık." cümlesinde ise isim olmuştur (Güvender, 1999:13).

İşimizi bitirdikten sonra *aşağı* inelim.

Bu cümlede yer alan "*aşağı*" sözcüğü "inmek" fiilinin yönünü belirtmektedir. Fiillerin yönünü belirten zarflara yer - yön zarfı denir. Yer - yön zarfları fiile sorulan "nereye" sorusunun cevabıdır.

Yer - yön zarfları yönelme hâli eklerini aldığı anda isimleşir.

Arabanızı biraz daha *ileri* park edin.

Az önce kardeşiyle *içeri* giriyorlardı.

Burası dar ise eşyaları *yukarı* taşıyalım (Kültür, 2009:62).

Çocuklar *yukarı* çıktı.

Cümlesindeki "yukarı" sözcüğü "çıkma" fiilinin hangi yöne doğru yapıldığını belirtmektedir. Bu örnekte olduğu gibi fiilin yapıma yönünü belirten sözcüklere yön zarfı denir.

Yön zarfları fiile sorulan "nereye" sorusuna cevap verir. Yön zarfı olarak kullanılacak sözcüklerin sayısı sınırlıdır. Yer - yön zarfı olarak kullanılacak sözcükler şunlardır: "*Aşağı, yukarı, ileri, geri, öte, beri, içeri, dışarı*"

- "Öğrenciler az önce *içeri* girdi."

- Öğrenciler az önce nereye girdi?

- Öğrenciler az önce içeri girdi."

Görüldüğü üzere "girmek" fiiline yönelttiğimiz "nereye" sorusu bize "içeri" cevabını verdi. Bu sözcük, cümlede ek almadan kullanılmıştır. Öyleyse "içeri" sözcüğü yer - yön zarfıdır.

"Öte git, ben de oturayım."

"Aşağı gel, biraz konuşalım."

"Kapı açılmayınca postacı *geri* döndü." cümlelerindeki altı çizili sözcükler, fiillerin gerçekleşme yönünü belirttiği için yön zarfıdır.

Yön zarfları çekim eki aldıklarında isim olur. "Bu saatten sonra *geri* dönemeyiz." cümlesinde "geri" sözcüğü yön zarfıdır. "Bu saatten sonra *geriye* dönemeyiz." cümlesinde ise "geri" sözcüğü "-e hâl eki" aldığı için isim olarak kullanılmıştır (Zirve , 2007:70).

Fiilin yönünü belirten zarflara yön zarfı denir.

Elindeki eşyaları *içeri* taşıdı.

Zil çalınca *dışarı* çıkalım.

Alttaki komşular *yukarı* taşındılar.

Arabayı önce *ileri*, sonra *geri* hareket ettirdi (MEB, 2003:51).

Yukarıdaki cümlelerde yüklemın yön bakımından tanımlandığı görülüyor.

Bu zarflar "-arı,-eri" yön eklerinin kelimeye eklenmesiyle oluşmuştur.

Yön zarfları hâl eklerini alınca tıpkı sıfatlar gibi adlaşırlar. Hâl eklerini alan zarflar cümle içinde değişik görevler üstlenebilirler.

Yeni kiracılar *aşağıyı* tutmuşlar. (belirtili nesne)

Gürültü *dışarıdan* geliyor, (dolaylı tümleç)

Aradığımız kitapların hepsi *içeridedir*. (yüklem) (MEB, 2003:52).

Fiil ve fiilimsileri yer ve yön bakımından belirten sözcüklere yer - yön zarfı denir.

Eşyaları *yukarı* çıkardık.

Sen *beri* gel, *öteki* de otursun.

Öğrenciler biraz sonra *içeri* girecekler.

Yer - yön zarfları cümlede yalın biçimde kullanıldıklarında zarf tümleci görevi üstlenirler. Ancak bu zarflar, ismin hâl eklerinden birini alırlarsa isimleşir ve dolaylı tümleç ya da belirtili nesne göreviyle kullanılır.

Çocuklar *dışarı* çıkıyor. (Zarf, yalın durumda, zarf tümleci)

Çocuklar *dışarıya* çıkıyor. (Zarf, hâl eki alarak isimleşmiş, dolaylı tümleç)

Yer - yön zarfları cümlede ismin belirtme durumu ekini (-i) alırsa, belirtili nesne görevi yapar:

Yukarı çıkalım, (zarf tümleci)

Yukarıyı da biz kiralayalım. (belirtili nesne)

Yer - yön zarfı olan sözcükler, kimi durumlarda sıfat görevi de yapabilir.

Aşağı kat daha ucuz. (sıfat)

Yukarı mahallede oturuyoruz, (sıfat) (Taşel ve diğ., 2001:113).

Fiilleri, fiilimsileri yer ve yön bakımından tamamlayan sözcüklerdir.

Yukarı çık. *Aşağı* in. *İçeri* gir. *Dışarı* bak. *Geri* dön. *ileri* git.

Yer-yön zarfı olan sözcükler ismin durumunu gösterdiklerinde sıfat olur:

- *Yukarı* mahalle; *aşağı* taraf; *geri* taraf; *ileri* uluslar (Çözüm, 2004:5).

Özel öğretim kurumları kaynaklarında yer-yön zarfları, bir fiilin yerini ve yönün gösteren sözcüklerdir, diye tanımlanmış. Yer-yön zarflarını bulmak için “nereye, nereden” soruları kullanılmış. Yer-yön zarflarının en önemli özelliği olarak da : “bu zarflar isim çekim eki aldıklarında zarf olamazlar, isimleşirler” görüşü verilmiş. Öğrenciler bu konuda özellikle uyarılmıştır.

2.5.3. Değerlendirmeler

Akademik kaynaklarda:

1-Zarflar konusunda en sade anlatımlı bölümü yer-yön zarflarının oluşturmaktadır.

2-Yer- yön zarfları her türlü yön anlamı taşıyan ve bir yeri karşılayıp fiili niteleyen sözcükler olarak tanımlanmış.

3-Yer-yön zarflarının tespiti için nereye, nerede, nereden, nereye doğru, nereye kadar? gibi sorular verilmiş.

4-Yer-yön zarfları isim çekim ekleri alırsa isimleşir. Bu vasıf ihtilaflıdır.

5-Yer-yön zarfları yer isimlerinden, yer zamirlerinden ve bazı zarf-fiillerden oluşmaktadır.

6-Yer-yön zarflarının günümüzdeki yalın şekillerinde bile yapım eki vardır. Yer-yön zarfları türemiş yapılıdır.

Özel öğretim kurumu kaynaklarında:

1- Fiilin yönünü, yerini niteleyen sözcüklerdir.

2-“nereye?” sorusunun cevabı olan sözcüklerdir.

3-Yer-yön zarfları isim çekim eklerini alında adlaşırlar,

Yer-yön zarflarının en dikkat çeken özellikleri, isim çekim eki alınca isimleşmeleri, ve bu zarfları bulmak için kullanılan sorulardır.

Özel öğretim kurumları olsun diğer resmi okullar olsun yer-yön zarfları anlatılırken genele uyularak, “nereye,nereden?” sorusunun cevabıdır, gibi bir tanım yapılmaktadır. Bu durum öğrencilerin kafasında soru işareti olarak kalmaktadır. Çünkü yer-yön zarfları isim çekim eki almaz; ama sorusu eklidir. Bir de aynı sorularla cümle öğelerinden dolayı tümleci bulmak için de yararlanınca işler büsbütün karışıyor. Böylece isim çekim eki almaması gereken yer-yön zarflarını nere-ye, nere-den gibi ekli sorularla bulmaya kalkıp cevaplarını dolaylı tümleç olarak veriyorlar. Dikkat edilirse karıştırılan durumun alanı ayırılır, birisi sözcük türü; diğeri cümle ögesi...ama buna rağmen yer-yön zarfları bahsettiğim sebeple öğrenilememektedir. Teklifimiz şudur ki: “ yer-yön zarflarını ararken nere-ye, nere-den gibi ekli biçimler yerine “ Hangi yön? Hangi taraf? soruları sorulmalıdır. Bu sorular eksizdir,yalındır; cevapları da yalın yani yer-yön zarfları olacaktır.

2.6. Soru Zarfları

Fiilin anlamını soru yoluyla niteleyen sözcüklere soru zarfları denir. Bu sorular asıl soru sözcüklerinden oluşmaktadır. Yine bu sorular sadece zarf olarak değil; soru sözcükleri olarak da kullanılmaktadırlar. Muharrem Ergin, soru zarflarına hiç değinmemiş; Tahsin Banguoğlu'da zamirsi zarflar tablosunda sadece ad olarak zikretmiş, üzerinde durmamıştır.Eski biçimi: Eski Türkçe'de ve Anadolu Türkçesi'nde de soru zarflarına rastlıyoruz: kandan, kaçan vb.

2.6.1. Akademik Kaynaklara Göre Soru Zarfları

Soru zarfları, fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır: *hani, nasıl, ne, ne denli, ne biçim, neden, nerede, nereden, ne kadar, nice, niçin* gibi.

Nasıl oldu? Nasıl birdenbire insanlıktan çıktım? (Korkmaz, 2009:523).

Zeynep Korkmaz'a göre soru zarfları: fiili, durum, tarz, yapılış, sebep, zaman vb. gibi yönlerden soru yoluyla niteleyen özcüklerdir.

Soru zarfları, bir sıfatı, bir fiili, bir fiilimsiyi ya da bir zarfı soru ilgisiyle belirleyen zarflardır: *Ne* (konuş-) - *nasıl* (yap-) - *niçin* (git-) - *ne kadar* yüksek? - *nereye kadar* (git-) - *ne zamana kadar* (oku)... vb.

Soru zarflarının anlamları ve yapıları şunlardır:

I-Ne soru zarfı fiille ilgili sebebi sorar:

Ne karşıyorsun benim işime? - *Ne* konuşup duruyorsun?...

2-*Ne* soru zarfının -e ve -den durumları da sebep bildirebilir:

Neye (neden) gelmedin?...

3-*Nasıl* (ne asıl) bileşik soru zarfı fiille ilgili niteliği sorar:

Nasıl durayım? *Nasıl* konuşsun?...

4-*Ne diye* soru zarfı öbeği, fiille ilgili sebebi sorar:

Ne diye düştün yollara böyle?...

5) *Niçin* (ne için) bileşik soru zarfı, fiilin amacını, sebebini sorar:

Niçin okumadın? *Niçin* gelmemişler?...

6) *Ne kadar* soru zarfı öbeği, fiilin ölçüsünü sorar:

Ne kadar uyumalı? *Ne kadar* fazla verdi? Bu kuyu, *ne kadar* derin?...

7) *Ne biçim* deyimleşmiş bir soru zarfıdır:

Ne biçim (otur-) - *ne biçim* (konuş-)...

8) *Kimin* ile ya da *kiminle*, *kim* soru zamirinin belirten eki almış biçimiyle ile bağlacının bileşiminden oluşmuştur.

Bu soru zarfı, herhangi bir kimsenin yanında bulunanı öğrenmek için kullanılır:

Siz, derslerinize kiminle çalışıyorsunuz?...

Kiminle sarfını, kimle biçiminde kullanmak, bugüne kadar yanlış sayılmıştır.

9) *Kimin* için, *kim* soru zamirinin belirten eki almış biçimiyle, için edatının birleşmesinden meydana gelmiştir (Ediskun, 2007 :282).

Bu soru zarfı, amaç edinilen ya da özgülünen kişiyi öğrenmek için kullanılır. Bu zarfı, bugün, kim için diye kullananlar da bulunmaktadır.

10) *Kim gibi* ya da *kimin gibi*, *kim* soru zamirinin yalın ya da belirten eki almış biçimiyle, gibi edatından oluşmuştur.

Bu soru zarfı, benzeyen ya da örnek olan kişiyi öğrenmek için kullanılır:

Sen, benim kim gibi (kimin gibi) olmamı istiyorsun? (Ediskun, 2007 :283).

Haydar Ediskun, sıfat, fiil, fiilimsi, başka bir zarfı belirten sözcükler soru zarfıdır, diye tanımlama yaparken soru zarflarını; sıfat, fiil, fiilimsi, başka bir zarfı “ belirtmek” ifadesini kullanmaktadır. Bunun için soru zarfı olarak kullanılan sözcüklerin anlamları önemlidir. Soru zarflarını da anlamlarına göre sınıflandırmıştır.

Yüklemleri ve sıfatları soru yoluyla kısan ya da berkiten sözcüklerdir:

I. *Ne*?

Ne bakıyorsun?

O adam buralarda *ne* dolaşıp duruyor?

"Ne" sözcüğü: Sıfatlara, ses tonuyla pekişen bir aşırılık ayırtısı katıyor.

Fiillere de değişik ayırtılı soru anlamı katıyor.

Eklerle çekimlenen "ne'leri soru adılı saymak gerekir.

Ne'ler "etmek, eylemek, olmak" yardımcı fiilleriyle "idi, imiş, ise, -dir" ek-fiillerine -bir önek gibi- bitişir:

II.Nasıl?

III. Niçin (ne için)?

Beni *niçin* aradınız? / *Niçin* erken çıkıyorsunuz? / *Niçin* gelmiyor?..

IV. Ne diye? öbeği

Anlatıma pişmanlık sorusu katan bir zaman zarfı görevindedir:

Ne diye bu acıklı hatırlara saptım.

V. Ne biçim?

Deyimi yüklemelere "nasıl?" anlamını katınca zarf olur:

...*Ne biçim* okumaktır?

VI. Nice? VII. Hani? (Gencan, 2007:490).

Eski biçimi: Kani: kandan / nereden?

"Hani"nin soru anlamından sıyrılarak "değil" sözcüğünü ve olumsuzluk kavramım -türlü ayırtılar katarak- pekiştirdiği de olur:

"Ya" ünlemiyle uzamış olan "hani ya" anımsatma zarfı olur:

Hani ya sen geçen gün bana, "gelirim" demiştin, niçin gelmedin?

VIII. Ne kadar?

Sıfatlara ve fiillere sorudan çok abartı ve nicelik ayırtıları katarak berkitir:

Ne kadar tatlı konuşuyordu? / Bu dağ *ne kadar* yüksekmış? / *Ne kadar* aradım sizi? /

Ne kadar zengin olsa da... Eski biçimi “ ne denli ” (Gencan, 2007:491).

Tahir Nejat Gencan, soru zarflarının nitelediği sözcükleri fiil, fiilimsi, sıfat, zarf diye ayırmak yerine “ yüklemi” soru yoluyla niteleyen sözcüklerdir, demiş. Burada “yüklem” derken fiilden dolayı mı demiştir; yoksa soru zarfları ancak yüklem olan sözcükleri niteler mi demek istemiştir izahata muhtaçtır.

Soru zarfları, fiilleri ve, fiilimsileri soru yoluyla belirler: *ne, nasıl, ne biçim, nice, hani, nerden, ne denli, ne kadar* gibi (Atabay ve diğ., 2003:99).

Atabay ve diğerleri, soru zarflarını fiil ya da fiilimsiyi niteleyen diye daraltarak vermiş.

Bu daraltma acaba soru zarfları sadece fiil ya da fiilimsiyi niteler anlamında mıdır?

Akademik kaynaklarımızın ortak noktası diyebileceğimiz soru zarfları, hemen hemen her kaynakta yer almaktadır. Muharrem Ergi soru zarflarına hiç değinmemiştir. Soru zarflarından bahseden birisi

2. 6 . 2. Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Soru Zarfları

Soru zarfları, yüklemli soru yoluyla belirten zarflardır.

Ne zaman, nasıl, ne, niçin, ne diye, ne kadar, ne biçim? vb.

Bu yıl *ne zaman* tatile çıkacaksın?

Yığılmış sorunları *nasıl* çözmeli?

Sürekli işimize *ne* karışıyorsun?

Ankara'da *ne kadar* kalacaksın?

Toplantıya *niçin* katılmadınız?

Onun teklifini *neden* kabul etmediniz? (Yıldız, 2002:240).

Fiilleri soru yoluyla belirten zarflardır:

Nasıl gelmiş ?
s. zarfı fiil

Soru zarflarının yaygın kullanılanları şunlardır:

Ne, nasıl, niçin, niye, ne kadar, ne biçim, hani (Tansel, 2004: 107).

Fiil ya da fiilimsilerin anlamını soru kavramıyla belirten zarflardır.

"Seni o kadar kalabalığın içinde *nasıl* bulacağız?" → Fiili soru anlamıyla belirtiyor; durum, yöntem öğrenmeye yöneliktir.

"Tabağındaki yemeği *neden* bitirmedin?" → Fiili soru anlamıyla belirtiyor; fiilin gerçekleş-meme sebebini (nedenini) öğrenmeye yöneliktir.

Soru Zarflarının Kullanım Özellikleri

"*Nasıl, ne zaman, niçin, neden, ne kadar...*" sözcükleri soru zarfı olarak kullanılır.

Niçin beni telefonla aramadınız?

Soru cümleleri; soru sıfatı, soru zamiri, soru edatı ve soru zarfıyla kurulabilir. Soru sözcüğü fiil ya da fiilimsiyle ilgiliyse soru zarfidir.

"Daha çok, ne renk giysileri seversin?" "Ne" sözcüğü, "renk" adıyla tamlama oluşturduğu için soru sıfatıdır.

"Doğum gününde kardeşine ne alacaksın?" "Ne" sözcüğü alınması düşünülen nesnenin yerini tuttuğu için soru zamiridir.

"Haksızlığı gördüğün halde ne susuyorsun?" "Ne" sözcüğü, "niçin" anlamıyla fiili belirttiği için soru zarfidir (Budak, 2003:182).

Ne, nasıl, ne zaman, ne kadar, nerden?

Fiilleri, soru yoluyla belirten sözcüklerin cümlede üstlendikleri göreve soru zarfı denir.

Ne duruyorsun orada?

Oradan buraya *nasıl* geldiniz?

Onunla *ne zaman* buluştunuz?

Ne kadar beklediğimi biliyor musun?

Niçin çağırmadın?

Neyle gittiniz? (Şentürk, 1999:191).

Soru zarfları, fiilleri ve fiilimsileri soru yoluyla belirtirler:

Ne söyledi?

Nasıl konuştu?

Nice uyudu?

Ne denli yoruldu?

Ne biçim koştu?...

Soru zarflarının başlıca anlamları şöyledir:

Ne bekleyip duruyorsun? (neden) *Niçin* ödevini bitirmedin? (neden) *Ne kadar* çalıştı? (ölçü)
Hani uykun vardı?

Ne diye yollara düştün böyle? (neden) (Aydın , 1992:100).

Cümlelerde zarfları bulmak için kullandığımız sorular vardı. Bunların hepsi - nereye hariç - soru zarflarıdır. Bunlara cevap olarak verilen sözcükler de çoğu kez zarf olur.

Nasıl buldun burayı? (*Güzel* buldum.)

Gittiği yerden *ne zaman* dönecek? (*Yarın* dönecek.)

Gölde *ne kadar* kaldınız? (*Çok* kaldık.)

Bazen ise soru zarfına zarf türündeki tek bir sözcükle cevap veremeyiz. Böyle cümlelerde soru, zarf olmasına rağmen cevap zarf olmayabilir. Çoğu kez soruya verilen cevap, zarf tümlecidir.

Neden söz vermesine rağmen gelmiyor?

Ne gülüp duruyorsun iki saattir? cümlelerinde altı çizili sözcükler bu tür soru zarflarıdır.

(Güvender, 1999:14)

Sana verdiğim kitapları *ne zaman* getireceksin?

Bu cümlede yer alan "ne zaman" sözcüğü "getirmek" fiilinin zamanını öğrenmeye yönelik bir soru sözcüğüdür. Fiillerin *ne zaman*, *nasıl*, *niçin*, *ne kadar*, *ne miktarda* gerçekleştiğini öğrenmek için kullanılan soru sözcüklerine soru zarfı denir.

Bu küçük kasabada *ne kadar* kaldınız?

Toplantı saatini *neden* kimseye söylemediniz?

Onun gelip gelmeyeceğini *nasıl* öğrenebilirim? (Kültür, 2009:62).

"Derslerine *nasıl* çalışıyorsun? cümlesindeki "nasıl" sözcüğü, "çalışmak" fiilini soru bakımından etkilemektedir. Buraya kadarki konumuzda zarf çeşitlerini gördük. Zarfları bulabilmek için fiillere bazı sorular yönelttik. İşte böyle sözcüklere soru denir. "*Niçin* öğretmeninizi üzüyorsunuz?" cümlesindeki "niçin" sözcüğü, üzüme fiilinin nedenini sorduğu için soru zarfıdır.

"Bu resmi *nasıl* yaptınız?"

"Derslerine *ne kadar* çalışıyorsun?"

"Tatile *ne zaman* gideceksiniz?"

Yukarıdaki cümlelerdeki altı çizili sözler, fiillerin anlamını soru bakımından etkilediği için soru zarfıdır. Dikkat edilirse bu soru sözcüklerine verilen cevaplar da zarf olmaktadır. Tatile *ne zaman* gideceksiniz? Tatile *yazın* gideceğiz. Bu cümlelerde "ne zaman" sorusuna verilen "yazın" cevabı zaman zarfıdır. Öyleyse "ne zaman" sözcüğü de soru zarfıdır (Zirve , 2007:70).

Fiillerin ya da fiilimsilerin anlamını soru yoluyla güçlendiren ya da kısın sözcüklere soru zarfı denir. Toplantıya *niçin* katılmadınız? Milli takımımız *nasıl* oynadı?

Orada bizi *ne kadar* beklediniz? Oraya *ne zaman* gidebiliriz?

Bir soru zarfının yer aldığı cümlede soru anlamı zarfla sağlanmış demektir. Bir soru cümlesine verilen cevap zarf ise, cümledeki soru sözcüğü de soru zarfı olur.

Açık oturum *ne zaman* başlayacak? (soru zarfı)

Açık oturum *saat 3'te* başlayacak, (zaman zarfı) (Taşel , 2001:114).

Fiilin, fiilimsinin ve yüklem yapıları, oluş amacını, nedenini, biçimini, durumunu, miktarını, zamanını soran soru sözcükleridir.

-*Ne* feryat edersin divane bülbül?

-Bülbül *ne* yatarsın? Yaz bahar oldu.

-*Nasıl* geçti habersiz, o güzelim yıllarım?

-*Nasıl* korku verir yalnızlık İnsana?

-Bilmem *neden* günlük işlerle telâştasın?

-Zihnim *neden* kapıldı bu sonsuz düşünceye?

-*Niçin* böyle melil melil gezersin?

-Siz kimsiniz, *niçin* yalnızsınız?

-Bugün *ne kadar* çalıştınız?

-Siz *ne biçim* oturuyorsunuz?

"Ne" soru zarfını, soru zamiri ve soru sıfatından ayırmak için "ne" yerine "niçin" getiririz. Cümle anlamlı oluyorsa "ne" soru zarfı olur.

Ne dönüp duruyor havada kuşlar? (Çözüm, 2004:6).

2.6.3. Değerlendirmeler

İncelediğim kaynaklar, zarflar içinde en az yeri soru zarflarına ayırmışlar. Muharrem Ergin, Tahsin Banguoğlu hiç değinmemiş. Bu durum soru zarflarının varlığının tartışmalı oluşu mudur? Bazıları soru zarflarının zaten soru sözcüklerinden yapıldığını buradan hareketle soru zarfları diye bir türün olmadığını savunuyorlar. Soru zarfları, asıl

soru sözcüklerinin fonksiyonları itibariyle bir fiili nitelemesinden başka bir şey değildir, düşünüyorlar.

Akademik kaynaklarda:

1-Zarflar içinde en az değinilen bölümdür.

2-Soru sözcüklerinin, fiil, fiilimsi,s ifat ve başka bir zarfı değişik yönlerden soru yoluyla nitelemesidir.

3-Soru zarfı olarak kullanılan sözcüklerin anlam özellikleri bunların fonksiyonlarını belirler.

Özel eğitim kaynaklarında:

1-Akademik kaynakların aksine soru zarflarına mutlaka yer verilmiştir.

2-Bu konu da sınavlarda sorulan güncel bir bölümdür. Bu sebeple soru sözcüklerinin, soru sıfatı ve soru zamiriyle olan ilişkisi ve birbirlerinden farkları üzerinde durulmuş.

3-Asıl soru sözcükleri bir fiili nitelediğinde soru zarfıdır.

Öğretimlik kaynaklardan edindiklerimden hareketle şunu söyleyebilirim. Soru sözcükleri sınavlarda öğrencilerin en çok zorlandıkları konuların başında geliyor. Özel öğretim kurumları kaynakları bu sebeple sıfatlarda ayrı olarak soru sıfatını, zamirlerde ayrı olarak soru zamirini, zarflarda ayrı olarak soru zarfını işlemektedirler. Ayrıca özel öğretim kaynaklarında bazı soru zamirleri soru zarflarıyla karıştırılmış. Mesela “kiminle?” soru zamiri olarak alınmış, soru zarfı olarak da alınmış.

Soru zarflarının tanımlarıysa ortaktır. Biz de bu tanıma ortak olabiliriz. Fiilleri soru yoluyla niteleyen sözcükler soru zarfıdır.

2.6.4. Zarf Türleri Mukayesesi

Buraya kadar edindiklerimden akademik kaynaklarla özel öğretim kurumları kaynakları arasında zarfları ele alış bakımından farklılıkları, çelişkileri ortaya koymaya çalıştım. Zarfların türleri hakkında iki alanda da birbirlerinden çok farklılıklar arz ediyordu. Bunu somutlaştırmak için bu tabloyu hazırladım. Bu konuda en kapsamlı çalışmayı yapan Zeynep Korkmaz'ın zarf tasnifini akademik kaynaklara baz aldım; fakat diğer kaynaklarda olup bu kaynakta olmayanları da yerine uygun olarak Korkmaz'ın tasnifine

ekledim. Özel öğretim kurumları kaynakları bir başka deyişle öğretimlik kaynaklar, zarfları türlerine göre aynı başlıklarla tasnif etmektedir, aralarında farklılık yoktur. Akademik kaynaklar derinlemesine, öğretimlik kaynaklar en yüzeysel biçimde konuyu işlemişler. Bu mukayesenin bana göre en önemli özelliği: “ Tezimin amacı olan “dilbilgisi öğretimindeki ikiliğe, dikkat çekmek” amacına en iyi şekilde hizmet etmesi olacaktır.

Tablo 2. Zarfın Türleri Mukayese Tablosu

AKADEMİK KAYNAKLARA GÖRE ZARF TÜRLERİ	ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI KAYNAKLARINA GÖRE ZARF TÜRLERİ
<p>I Kökenleri Bakımından Zarflar</p> <p>1.Yabancı Kökenli Zarflar:</p> <p>A. 2.Türkçe Kökenli Zarflar:</p> <p>II. Yapıları Bakımından Zarflar</p> <p>1. Basit (Yalın) Zarflar:</p> <p>2. Türemiş Zarflar:</p> <p>A. İsimden Türemiş Zarflar</p> <p>1. İsimden isim Çekimi Ekleriyle Türeyen Zarflar</p> <p>+<i>ra</i>, +<i>ArI</i> < +<i>gArU</i> Yön Gösterme Ekleriyle:</p> <p>+<i>In</i>/<i>+Un</i> Vasıta Durumu Ekiyle:</p> <p>+ <i>cA</i> Eşitlik Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>DAn</i> Çıkma Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>DA</i> Bulunma Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>(y)A</i> Yönelme Durumu Ekiyle:</p>	<p>Anlam ve görevlerine göre</p> <p>1-Durum zarfları</p> <p>2-Zaman zarfları</p> <p>3-Yer-yön zarfları</p> <p>4-Miktar(azlık-çokluk)zarfları</p> <p>5-Soru zarfları</p> <p>5-Üstünlük (derecelendirme) zarfları</p>

Tablo 2'nin devamıdır.

<p>+<i>lA</i> Vasıta Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>lAr</i> Çokluk veya Çokluk+ İyelik Ekiyle:</p> <p>2. İsimden isim Yapma Ekleriyle Kurulan Zarflar</p> <p>+<i>lIk</i> / <i>lUk</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>CA</i>, +<i>CAnA</i> Zarf Türetme Ekleriyle:</p> <p>+<i>cIk</i>/<i>cUk</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>cAk</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>cAcIk</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>Ar</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>lI</i> / +<i>lU</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>sIz</i>/ +<i>sUz</i>, +<i>sIzIn</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>lI</i> / + <i>lU</i> + +<i>sIz</i>/<i>sUz</i> Ekiyle:</p> <p>+<i>DIr</i>/<i>DUr</i> Bildirme Ekiyle:</p> <p>1. Fiilden -<i>Ik</i> / -<i>Uk</i>, -<i>GIn</i> / -<i>GUn</i>, -<i>mA</i> / -<i>mAcA</i> Ekleriyle Türetilen Zarflar</p> <p>-<i>Ik</i> / -<i>Uk</i> Ekiyle:</p> <p>-<i>GIn</i> / -<i>GUn</i> Ekiyle:</p> <p>-<i>mA</i>, -<i>mAcA</i> Ekleriyle:</p> <p>2. Fiilden Zarf-Fiil, Ad-Fiil ve Sıfat-Fiil Ekleriyle Türetilen Zarflar</p> <p>Zarf-Fiil Ekleriyle:</p> <p>3. Kelime Grubu Yapısındaki Zarflar</p> <p>3.1 Tekrar Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.2 Ad Tamlaması Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.3 Edat Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.4 Sıfat-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p>	
---	--

Tablo 2'nin devamıdır.

<p>3.5 Zarf-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>-A Ekiyle</p> <p>-(y)Ip / -(y)Up Ekiyle:</p> <p>-(y)All Ekiyle</p> <p>-(y)ArAk Ekiyle:</p> <p>-(y)ArAktAn Ekiyle:</p> <p>-DlkçA / -DUkçA ekiyle:</p> <p>-(y)IncA /-(y)UncA Ekiyle:</p> <p>-iken / -ken Ekiyle:</p> <p>-mAdAn Ekiyle:</p> <p>-mI / -mU Ekiyle:</p> <p>3.6 Ad-fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.7 Bağlama Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.8 Kısaltma Grupları Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.9 İsnat Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>4. Cümle Kuruluşundaki Zarflar:</p> <p>5. Birleşik Kelime Yapısındaki Zarflar:</p> <p>III. İşlevleri Bakımından Zarflar</p> <p>1. Zaman Zarfları</p> <p>2. Yer ve Yön Zarfları</p> <p>3. Tarz Zarfları</p> <p>3. A) Nitelik Bildirme Zarfları:</p> <p>3. B) Durum Bildirme Zarfları:</p>	
--	--

Tablo 2'nin devamıdır.

<p>1-"Benzerlik, tıpkılık" Bildirenler:</p> <p>2."Birliktelik" Bildirenler:</p> <p>3."Dilek" Bildirenler:</p> <p>4. "Görecelik, bakımından, hatırlatma, öyle sayma (farz etme), zıtlık" Bildirenler:</p> <p>5. "Karşılaştırma" Bildirenler</p> <p>6. "Kesinlik" Bildirenler:</p> <p>7. "Pekiştirme" Bildirenler:</p> <p>8. "Olasılık (ihtimal), duraklama (tereddüt), şüphe ve şaşırma" Bildirenler:</p> <p>9. "Sebepl" Bildirenler:</p> <p>10. "Sınırlama" Bildirenler:</p> <p>11. "Tekrarlama" Bildirenler:</p> <p>12. "Üleştirme" Bildirenler:</p> <p>13. "Vasıta" Bildirenler:</p> <p>14. "Yaklaşıklık" Bildirenler:</p> <p>4. Azhk-Çokluk (Miktar) Zarfları</p> <p>4.1 "Eşitlik" Derecesi Gösterenler:</p> <p>4.2 "Üstünlük" Derecesi Gösterenler:</p> <p>4.3 "En Üstünlük" Derecesi Gösterenler:</p> <p>4."Aşırılık" Derecesi Gösterenler:</p> <p>5. Soru Zarfları</p>	
--	--

BÖLÜM 3: YAPISINA GÖRE (BİÇİMİNE GÖRE) ZARFLAR

Türkiye Türkçesinde zarflar genel olarak yapısı bakımından üçe ayrılır.

1-Basit(yalın) zarflar: Bunlar çekim eki almış ya da kök halindeki zarflardır.

2-Türemiş zarflar: En az bir yapım ekiyle türetilmiş zarflardır.

3-Bileşik zarflar: En az iki sözcüğün birleşmesinden oluşan zarflardır.

3.1. Akademik Kaynaklara Göre Zarfın Yapısı

Akademik kaynakları incelediğimde Zeynep Korkmaz'ın diğer tüm kaynaklarımızı da kapsayacak şekilde bir sınıflandırma yaptığını gördüm. Bu sebeple yapısına göre zarfları sadece Zeynep Korkmaz'ın sınıflandırmasını alıntılıyarak inceleyeceğim.

Zarflar yapıları bakımından kendi içlerinde: 1. Basit (yalın) zarflar, 2. Türemiş zarflar, 3. Kelime grubu biçimindeki zarflar, 4. Cümle yapısındaki zarflar ve 5. Birleşik kelime yapısındaki zarflar olmak üzere beş gruba ayrılır.

1. Basit (Yalın) Zarflar: Basit zarflar ister Türkçe ister yabancı kökenli olsun, kök veya gövde durumunda tek kelimedenden oluşan zarflardır. Bunların bir kısmı asıl zarflardır. Bir kısmı da başka kelime sınıflarından alınan ve zarf olarak da kullanılan sözcüklere dir. Örnekleri daha çok zaman ve tarz zarfları arasında görülür: *Âdeta, akşam, ancak, artık, asla, aynen, bazen, bazı, bazı bazı, belki, beraber, bilhassa, billâki, çabuk, daha, daima, derhal dik (otur-), eksen, ekseriya, el'an, elbette, esasen, evvelâ, galiba, gayret, gece, gene, geri, gündüz, güzel, hakikaten, hâlâ, hassaten, hemen, hep, hiç, hoş, ihtimal, kat'iyen, kazara, lakayt, muhakkak, mutlaka, nihayet, önce, öyle, resmen, sanki, şart, sonra, şifâhen, şimdi, tekrar, tesadüfen, uzak, vallahi, yalnız, yumuşak, yarın, yazın, yaz kış, yeni, yine, zaten* vb (Korkmaz,2009:455).

2. Türemiş Zarflar: Dilimizde zarf türeten eklerin sayısı da birkaçı geçmez. Aslında onlar da başka nitelikte eklerdir. Kalıplaşma ve sınıf değiştirme yoluyla sonradan zarf türetme eki olmuşlardır.

Türemiş zarflar

A) İsimden türemiş zarflar,

B) Fiilden türemiş zarflar olmak üzere kendi içinde iki temel grup oluşturur.

Bu iki grubun aldıkları ek türlerine göre bir takım alt grupları da vardır.

A. İsimden Türemiş Zarflar

1. İsimden isim çekimi ekleriyle türeyen zarflar 2. İsimden isim türeten eklerle kurulan zarflar , olmak üzere kendi içinde iki alt bölüme ayrılır.

1. İsimden İsim Çekimi Ekleriyle Türeyen Zarflar

İsimden türemiş olan zarfların bir kısmı, yukarıda isim, sıfat veya zamir gibi ad soylu sözlerin ad çekimi, iyelik ve çokluk gibi durum ekleri alarak kalıplaşmasından oluşmuş bulunan zarflardır. Bunlardan +rA, +gArU yön gösterme eklerinin kaynaşmasından oluşan *sonra, dışarı, içeri, ileri*; -leyin ekinin kalıplaşmasından oluşan *akşamleyin, geceleyin, sabahleyin*; +In / +Un vasıta durumu ekinin kalıplaşmasından oluşan *ilkin, güzün, yazın*; +CA eşitlik durumu ekinin kalıplaşmasından oluşan *bence,delice, ruhça, iyice, sertçe* gibi zarflar daha eski birer kalıplaşma aşamasının verileridir (Korkmaz,2009:457).+ra, +ArI < +gArU Yön Gösterme Ekleriyle:

...Sabahleyin annesi tercümanla konuşurken de onu *dışarı* çıkarmıştı (Ö. Seyfettin).

Müdür *yukarı* çıkmıştı, fakat durmayıp avdet etti ve kızgın bir çehre ile(...)...

+In/+Un Vasıta Durumu Ekiyle:

Dünyada hiç bir şeye inanmaz, gibi görüldüğü şeylere *için için* gülerdi (Ö.Seyfettin,).

Azdıkça azan bir rüzgâr çıktı *ilkin* (N.Cumalı,)...

+In/+Un vasıta durumu eki +sIz/+sUz sıfat yapma eklerinden sonra gelerek de birtakım tarz zarfları oluşturmuştur:

Sesler duyulmaz olur, solar renkler *ansızın* (Ü.Y.Öğuzcan)

+ çA Eşitlik Durumu Ekiyle (Korkmaz,2009:458).

Kız ağladı. Advıye Hanım

Berberce yiyin oğlum dedi. Ben sana yine korum (S. Çokum,).

...Etrafına bakmaksızın *doğruca*.

...Herkes *gücünce* hazırlıklı bulunsun! (K. Tahir,)...

+ÇA eşitlik durumu ekinin kalıplaşmasından oluşan zarfların yer yer +nA (<ETGInA) pekiştirme veya 3. şahıs iyelik eki +sI 'dan sonra gelen pekiştirme ekiyle genişletilerek +CANa ve +cAsInA biçimiyle kullanıldığı da oluyor:

İşte *böylecene* Türkmen Mahmud'un çiftliğın tapusunu Arif Saim Bey'e devretmesiyle Akmezar köylülerinin de maceraları başlamış oldu (Y. Kemal).

İhtiyar yemeğini bitirdi çıkını *iyicene* sıkı sıkıya bağladıktan sonra gitti, suyun kıyısına yatıp doya doya içti (Y. Kemal) (Korkmaz,2009:459).

Bugün Türkiye Türkçesinde çıkma (ablatif), bulunma ve yönelme durumu ekleriyle, +lA vasıta, iyelik ve çokluk ekleri de aslında işlek birer ad çekimi ekleri oldukları hâlde, kalıplaşma yoluyla yine zarflar oluşturmuşlardır. Bu canlı ekler içinde kalıplaşmaya en elverişli olan +DAn çıkma(ablatif) durumu ekidir.

+DAn Çıkma(ablatif) Durumu Ekiyle:

Ananın işinin çokluğundan birer ot yastık gibi oraya buraya bırakılan çocuklar *açlıktan* ağlarlar, ağlarlar, nihayet yorularak susarlardı (H. R. Gürpınar).

Kör Fehmi *akşamdan* sormuş soruşturmuştu (N. Cumalı) (Korkmaz,2009:461).

+DA Bulunma Durumu Ekiyle:

Salonda, oğlunu sıkı sıkı bağrına basan Sabiha Hanım, *ayakta* bekledi (E. Işınsu,).

Köyde *arada bir* birkaç torba tarhana ile İstanbul'u dönüp dolaşarak gelen Güllü Kadın vardı (H. R. Gürpınar) (Korkmaz,2009:462).

+(y)A Yönelme Durumu Ekiyle:

Yönelme durumu ekinin kalıplaşmasından oluşan zarflar daha çok iyelik eki üzerine yönelme durumu eki almış zarflar biçimindedir. Bu durum, onların kalıplaşma aşamasından önce bir ad tamlaması oluşturduklarını ve tamlamanın tamlayan ögesinin atılmasıyla kalıplaşmaya uğradıklarını ortaya koymaktadır:

...Gazeteler *boyuna* hudutlarda Muzafferiyetleri yazıyorlar, yaza yaza bitir emiyorlardı (Ö. Seyfettin,).

Arif, çok üzgün ve sıkıntılı olmasaydı ne bu kadar *boşa* konuşur, ne beni böyle alaya alırdı (E. Işınso) (Korkmaz,2009:463).

+IA Vasıta Durumu Ekiyle:

Yabancı *hızla* yerinden kalktı ve olanları etrafındakilere öfkeyle anlatmaya başladı.

...Koca Osman önde, ötekiler arkada, çarşıdan geçerlerken dükkâncılar, manifatura, bakırcı, ayakkabıcı, demirci esnafı dışarı uğrayıp Koca Osman'ı *hayretle* seyrettiler (Y. Kemal)...

+IAr Çokluk veya Çokluk+ İyelik Ekiyle:

Küçük bir çocuğum ben. iyi bir çocuğum. Renkli kitaplarım var. *Akşamları* babam getirir (S. İleri).

Mektedir binası *bir zamanlar* hastahane olmuş (Ö. Seyfettin) (Korkmaz,2009:464).

2. İsimden İsim Yapma Ekleriyle Kurulan Zarflar

İsimden isim türeten eklerle kurulan zarflar da ek türü bakımından pek sınırlıdır. Bu eklerin bir ikisi dışında kalanlar, aslında isim ve sıfat türeten ekler olup, zarf olarak da kullanıldıkları için aynı zamanda zarf türeten ekler arasında yer almışlardır. Bu ekler ve oluşturdukları başlıca zarflar şunlardır:

+ Iik / IUk Ekiyle:

Sakallı Vasfi *bir aralık* hafif'hafif öksürdü (M. C. Kuntay).

Bu kasaba kendi kuvvetlerinin *şimdilik* gidebileceği son basamaktı (H. E. Adıvar)...

+CA, +CANa Zarf Türetme Ekleriyle:

Bu eklerle türetilen zarflarda ek vurgusuzdur. Vurgu ekten önceki hece üzerindedir:

Bir güvence arıyordu Said Halim Paşa, fakat bu güvence sadece kendisi için miydi yoksa gerçekten devlet millet için mi? Burasını *açıkça* çıkaramıyordu Talât Bey ...(M. N. Sepetçioğlu).

Dün, topal dostumun, "gözlerinin içi güldü" bu serseri şansın aksak temposuna uyararak şehrin dışına çıktım. Batıda heybetli bir gölge gibi, şehre çöken hisarı gördüm. *Berberce* ona tırmandık (R. O. Arık) (Korkmaz,2009:465).

+cIk /+cUk Ekiyle:

Elleri pamuk gibi *yumşacık* olmuştu.

Peynir dilimlerini *incecik* kesmeli, patatesleri *ufacık* doğranmalıydı...

+cAk Ekiyle:

Güzelim yaz *çabucak* geçip gitti. Ada'ya yazlığa gelmiş olanlar İstanbul'a göç ediyorlar (A. Nesrin)...

Bu mektubu al ve *tezcek* postaya yetiştir (Korkmaz,2009:466).

+cAcIk Ekiyle:

Bu ek +CA zarf ekinin +cIk küçültme ekiyle genişletilmesinden oluşmuş bir türüdür:

Genç kadın o gün dışarı çıkabilmek için ev işlerini *çabucacık* bitirmişti.

Ayol, o adam *demincecik* buralardaydı. Şimdi nerelere kayboldu.

+Ar Ekiyle:

Üleştirme sıfatları kuran +Ar eki arka arkaya tekrarlanınca bir zarf türetme eki olmaktadır.

Doktor hastalarını *birer birer* dinledi ve ilaçlarını yazdı...

Çocuklar sınıfa girerken *üçer üçer* sıra oluşturdular.

+II / +IU Ekiyle:

Tarihinden gelen çaresizliklerle *alacaklı* kalmış cemiyetlerde, tarihi ve vatani karışmış olan asıl kütlenin, çoğunluğun siyasetçe, iktisatça, kültürce ön safta bulunmaması, o topluluğu yıkacak olan şeydir (R. O. Arık)...

Aklın ereli beri gördüğüm manzara bu; yıkanlar yapanlardan *kazançlı* çıkıyorlar (M.Çınarlı,) (Korkmaz,2009:467).

+sIz/ +sUz, +sIzIn Ekiyle:

En haklı bir davacı kendisine rüşvet vermeğe teşebbüs etse, o saatte onu *haksız* çıkarırmış (Ö. Seyfettin). Selanik'i babalarımız *muharebesiz mi* almışlardı ki, şimdi *muharebesiz* düşmana veriliyordu (Ö. Seyfettin).

+II/+IU + +sIz/+sUz Ekiyle:

Aliye'nin kalbi birden bir korku ile attı. Meselenin Tosun Beyle olan ilgisini *belli belirsiz* sezmişti (H.E. Adıvar) (Korkmaz,2009:468).

+Dİr/+DÜr Bildirme Ekiyle:

Zaman gösteren adlara gelen bu ek bir adı fiilleştirme yerine "bir zamandan beri" anlamıyla zarflar oluşturmuştur:

Sıfatlardaki ön hecenin olduğu gibi veya genişletilmiş biçimde tekrarlanması ile kurulmuş olan ilaveli zarflar da vardır:

Apaçık, apansız, basbayağı, besbelli, büsbütün, çepeçevre, dimdik, düpedüz, dosdoğru, sapasağlam, sımsıkı gibi.

Mektubun satırları arasında her şey *apaçık* görünüyor.

Kitap gönderecekti, göndermedi. *Besbelli* unutmuştur (Korkmaz,2009:469).

B. Fiilden Türemiş Zarflar

Fiilden türemiş zarflar kendi içinde iki farklı grup oluşturur:

1. Fiilden -Ik -Uk, -GIn -GUn ve -mA ekleriyle türetilmiş olan ad ve sıfatların zarfa dönüşmesi veya aynı zamanda zarf olarak kullanılması yoluyla oluşan zarflar.

2. Zarf-fiil yapısında olan zarflar.

1. Fiilden –Ik / -Uk, -GIn /-GUn, -mA / -mAcA Ekleriyle Türetilen Zarflar

Fiilden -Ik -Uk, -GIn -GUn ve -mA, -mAcA ekleriyle türetilmiş olan ad ve sıfatların zarf olarak kullanılmasına dayanan şekiller, sayıca sınırlıdır. Başlıcaları *açık bırak-*, *açık seçik anlat-*, *artık konuşma-*, *uzak düş-*; *azgın davran-*, *kırgın dur-*, *küskün aynı-*, *pişkin görün-*; *gülme tuttur-*, *hırsızlama gir-*, *kesmece sat-*, *silmece doldur-* gibi kullanılışlardaki şekillerdir (Korkmaz,2009:470).

-Ik / -Uk Ekiyle:

Artık açık konuşmalısın!,

İnsan mağlûbiyetini bu kadar *açık* kabul eder mi? (M. Yesari).

-GIn / -GUn Ekiyle:

Kendini ciğerine ok saplanmış gibi güçsüz ve *bitkin* hissediyordu.

Azime Hanım etrafına bakınmadan dalgın dalgın yürüyordu.

Pembe üstelemedi, *kırgın* yürüdü (S. Çokum).

-mA, -mAcA Ekleriyle:

Suya, idmancı gençlerin yaptığı gibi balıklama atladı (S. F. Abasıyanık).

Arabada bir arıza olmalı! ikide birde *aksama* ve *duraklama* yapıyor.Buraya bir mim koydu, sonra: "Dalamandı he ya"dedi. Üstelik *hırsızlama* girdi eve, sağı solu kollayarak (M. N. Sepetçioğlu) (Korkmaz,2009:471).

2. Fiilden Zarf-Fiil, Ad-Fiil ve Sıfat-Fiil Ekleriyle Türetilen Zarflar

2.1 Zarf-Fiil Ekleriyle:

Zarf-fiil ekleriyle türetilen zarfların bir takımı -A, -I, -U zarf-fiil eklerinin eski dönemlerde birer kalıplaşma aşamasından geçmesiyle oluşmuştur. Bunlar yapıca zarf-fiil oldukları hâlde, artık işlek zarf-fiil olma özelliğini yitirdikleri için asıl zarf niteliği kazanmışlardır. Öyle ki, içlerinde başka kelime sınıflarına ait olup da aynı zamanda zarf olarak kullanılanlar da vardır:

ayrı (<ayır-ı): *ayrı yaşa-*; *erte* (<ert-e): *pazar ertesi* > *Pazartesi gelecek*; *çevre* (<çevir-e): *insanlar çevre çevre toplanmış*; *daha* (<tak-ı): *daha başlamadı*; *dolayı* (<tola-y-u): *Toplantıya hastalığından dolayı gelememiş*; *geçe* (<geç-e): *Beşi on geçe hareket edilecek*; *geri* <ki-rü: *geri dönmeyecek*; *kala*(<kal-a): *oraya ona on kala varmışlar*; *ite kaka* (<it-e kak-a): *adamı ite kaka bu duruma düşürdüler*; *karşı* (<karış-ı): *Babası oğluna yanlış davranışı yüzünden karşı çıktı*; *öte* (<öt-e "geçerek"): *Biraz öte gider misiniz? Ötürü* (*öt-ür-ü* "geçirerek: dolayı"): *Size bundan ötürü gücenmiş*; *yine* (<yan-a "geri dönerek"): *Bugün yine uğramadı* vb.

Fiilden yapılan zarfların çok geniş ve önemli bir bölümü zarf-fiil ekleriyle kurulmuştur. Bunlar, çekimli fiil olma özelliğinden sıyrılarak zarfa dönüşmüş bulunan, canlı ve işlek fiil şekilleridir. Bu nitelikte zarf türeten başlıca ekler şunlar (Korkmaz,2009:472).

a.-(y)A: ballandıra ballandıra anlat-, düşünce düşünce bunal-

b.-(y)İp/-(y)Up: Korkup kaç-, zıplayıp yakala-.

c.-(y)ArAk: Anlayarak çalış-, bilerek yap-.

ç. -(y)IncA/-(y)Unca: Başlayınca göster-, bakınca gör-.

d.-(y)AlI: Geleli oturma-, iyileşeli çevikleş-.

e.-mAdAn: Çekinmeden sal-, yılmadan çalış-.

f.-(i)ken: Çalışırken düşün-, dolaşırken gör- vb.

Fiilden türemiş olan bu zarflar, "Çekimsiz Fiiller"in "Zarf-Fiiller" bölümünde hem yapıları hem de işlevleri yönünden geniş ölçüde ele alındıkları için, bu bölümde zarfların yapısını tamamlama bakımından ek türlerini sıralamakla yetinilmiştir .

Zarf-fiillerin bir kısmı da ad-fiil ve sıfat-fiillere bazı ad çekimi eklerinin getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu nitelikteki başlıca ekler de şunlardır:

a.-mAksIzIn: Yüzüne bakmaksızın konuştu.

b.-mAsIyLA: içeriye girmesiyle çıkması bir oldu.

c.-DIğIndA: Emaneti sana uğradığımda alırım.

ç. -DlkÇA: Bahçede çiçekler açtıkça insanın gönlü ferahlar.

d.-mlşcAsInA: Sanki bilmişcesine konuşuyor.

e.-AsIyA: Bazı insanlar korunması gereken değerlere kıyasıyla saldırıyor ve onları yok etmeye çalışıyor.

f.-(y)AcAkçAsInA: Delikanlı kıza yiyecekçesine baktı.

g.-IrcAsInA: Turist tepeden aşağı yuvarlanırcasına indi.

h.-r,-Ar/-Ir: Âdem Bey karısını o geç saatte hâlâ sofrada bekler buldu.

j. -r...-IrmAz: Cevap gelir gelmez size sonucu bildiririm vb.

Ad-fiil ve sıfat-fiillerden kurulan zarflar da ilgili bölümlerde genişlemesine ele alındığı için, burada yine konunun ayrıntısına inilmemiştir (Korkmaz,2009:474).

3. Kelime Grubu Yapısındaki Zarflar: Bir kısım zarflar da yapıca kelime gruplarına dayanır. Zarf oluşturan kelime grupları tekrar, ad tamlaması, sıfat tamlaması, edat grubu, bağlama grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, ayrılma grubu, isnat grubu, zarf-fiil grubu biçimlerindedir. Bunları birkaç örnekle kısaca gözden geçirelim:

3.1 Tekrar Grubu Biçimindeki Zarflar: Türkiye Türkçesinde bol bol kullanılan tekrar grubundaki zarflar, daha çok ad ve sıfatlardan oluşan zaman, tarz ve pekiştirme zarfları biçimindeki tekrarlara dayanır. Bu tekrarlar da aynen tekrarlar, eş veya zıt anlamlı tekrarlar veya eklemeli tekrarlar biçimindedir: *acele acele git-, açık seçik bil-, adım adım dolaş-, ağır ağır yürü-, ağlaya sızlaya anlat-, bir bir anlat-, bön bön bak-, buram buram terle-, çepe çevre kuşat-, damla damla birik-, derin derin düşün-, dipdiri dur-, düpedüz yap-, düşe kalka yürü-, güldür güldür ak-, kayıtsız şartsız kabul et-, gün gün zayıfla-, iyi kötü hakkından gel-, köy köy dolaş-, parça parça bul-, sıra sıra dizil-, yeni yeni alış-* gibi (Korkmaz,2009:476).

3.2 İsim Tamlaması Biçimindeki Zarflar: Dilimizdeki zarfların bir kısmı da yapıca yalın veya bazı ad çekimi ekleri ile genişletilmiş ad tamlamalarından oluşmuştur:

Akşam üstü her evden bir sıcak ekmek kokusu geliyordu (Y. Kemal).

Akşam üstleri, saat beş altı sularına doğru, bir pasta-hanede sıcak bir çay yahut bir tabak dolusu dondurma ve küçük bir iki pasta yemek daima iyi olur (K. Hulusi, H) (Korkmaz,2009:477).

3.3 Sıfat Tamlaması Biçimindeki Zarflar: Sıfat tamlaması biçimindeki zarflar da ya eksiz yalın durumdadır. Yahut da bulunma, yönelme, çıkma durumu gibi bazı ad çekimi ekleriyle genişletilmiştir. Tamlamayı oluşturan öğelerden biri bir tamlama veya grup hâlinde de olabilir:

Her ikisi de *aynı yıl aynı gün* gelin olmuşlardı (A. G. Yıldız)

Bazı geceler üç beş arkadaş toplanır, poker oynarlardı (N. Cumah,) (Korkmaz,2009:479).

3.4 Edat Grubu Biçimindeki Zarflar: Bunlar, -DAn beri, boyunca, -A doğru, gibi, +A kadar, +A karşı, +DAn evvel, +DAn önce, +DAn sonra, -A göre, ile, +sınA rağmen gibi türlü edatlarla oluşturulan edat grubu yapısındaki zarflardır:

Hayri Efendi de onun birkaç adım gerisinde gidiyor ve *birkaç günden beri* zihninden geçen şeyleri mırıldanıyordu (M. Ş. Esendal).

Yalnız bende meçhul bir hastalık vardı, *sekiz yaşımdan beri* çekiyordum (P. Safa) (Korkmaz,2009:481).

3.5 Sıfat-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar: İyelik, bulunma ve eşitlik durumu eklerini almış –Dik, -DUK, -mİş, -mUş, -Ası vb. sıfat-fiil eklerinin oluşturduğu gruptur.

Gözlerimi açtığımda kapının vurulduğunu duydum (P. Safa).

Gür sesi avluyu, selâmlığı doldurduğunda, Rıfat hemen sinerdi (S. Çokum,) (Korkmaz,2009:482).

3.6 Zarf-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar: Bunlar, -A, -(y)ArAk, -(y)ArAktAn, -DlkÇA, -(y)IncA, -İ-kenl-ken gibi türlü eklerle kurulmuş zarf-fiillerin oluşturduğu gruplardır:

-A Ekiyle:Sanatın ve sanatçının Moskova'da daima el üstünde tutulduğunu, bazıları gibi Taner de *allandıra ballandıra* iddia etti (Y. B. Bakiler)...

Gece yarısını iki saat geçe, misafirler dağıldılar (M. Ş. Esendal)

-(y)İp, -(y)Up Ekiyle:...Dağlar kül rengi bir aydınlığın içinde kapkara yükseliyorlardı. *Son yıldız vadinin üstünde bir yanıp* bir sönüyordu (T. Buğra).

Nevber Hanım gazete parası veriyor. Cevat *koşup alıp* geliyor gazeteyi (A. Nesin,) (Korkmaz,2009:483).

-(y)AlI Ekiyle:*Ben kendimi bildim bileli*, onlara teslim olmamış mıydım (Y. K. Karaosmanoğlu).

Şurada o deniz ağlarından kurtulalı beş altı yıl oldu (H. Balıkcısı)...

-(y)ArAk Ekiyle: *Genç subaylar şapkalarını havaya atarak* haykırıyorlar (E. M. Karakurt).

İki oda arasındaki karanlık koridorda, ayaklarının ucuna basarak her gün saatlerce yürür, yürür, yürürüm. Sonu yoktur (P. Safa) (Korkmaz,2009:484).

-(y)ArAktAn Ekiyle: Mavro, *napıp netliklerini, nereden girip, nasıl türlü korkulu geçit aşaraktan nerelere vardıklarını*, Kel Dervişi Ezrailin pençesinden çekip alıp *sonunda kılınc çekip "Yektir Allah Yek" diyerekten* ve de *"Kutsal Meryem Ana aşkına" diyerekten* ve *nâralanarak hain düşmanların üzerine nasıl uğradıklarını* anlatırken (...) Kerim de Kazpınar'dan sonra olanları soruşturmuş (...) öğrenmişti (K. Tahir)...

-DlkçA / -DUkçA ekiyle: *Senden ayrılık yüzünden ümitsizliğe düştükçe* geçmişte tekrar yaşamak istiyorum (H. R. Gürpınar)...

-(y)IncA /-(y)UncA Ekiyle: ... *Mavro, Şövalyenin dinlemediğini anlayınca* somurtarak sustu (K. Tahir).

Enver Paşa birdenbire içeri girince susmuşlar (F. R. Atay) (Korkmaz,2009:485).

-iken, -ken Ekiyle: Öyle ki, bu karı-koca, *mangallarının başında, sayısız faciaları böylece uzaktan tahlil ederken*, kendilerini bunlardan masun bulmanın saadetine ererlermiş (A. Ş. Hisar).

Ayın parıltısını emiyor sanılan bu suların üstünde gezerken onların için için duyulan, kendilerine mahsus, yosun ve açıklık hatırlatan canlı engin, taze kokusu bizi sarar (A. Ş. Hisar)...

-mAdAn Ekiyle:

Çıkarken avlunun çitlerine, kapının kenarlarına, ahırın saçaklarına çaktırmadan dikkatli dikkatli baktı (Ö. Seyfettin) (Korkmaz,2009:485).

-mI, -mU Ekiyle:

Fakat bu yaştan sonra, babalar sustu mu, oğullar onlara cevap vermek ihtiyacını duyarlar (A. Ş. Hisar).

Korku, akşam oldu mu, evimizi küçük ve tehlikeli bir deniz gibi istilâ ederdi (A. H. Tanpınar)...

3.7 Ad-fiil Grubu Biçimindeki Zarflar: Bu gruba girenler ad çekimi ekleri almış -mAk,-(y)Iş l-(y)Uş gibi kılış adları ile ona bağlı öğelerin oluşturduğu zarflardır:

Ertesi gün ondan uzun bir mektup aldım. *Birinci göz gezdirişte* yazısını okumak kaabil değildi (P. Safa).

Akşamları uzun süre çalışmaktan yorulmuyor, aksine zevk alıyordu. (A. H. Tanpınar)...

3.8 Bağlama Grubu Biçimindeki Zarflar: Bunlar, birbirine birer bağlaçla bağlanmış grupların oluşturduğu zarflardır: *Kışın, büyük yağmurda ve fırtınaların uğultuyla dolaştığı günlerde* sofrada dizili kaplar sırlı sessizliklerini daha da uzatırlardı (S. Çokum). *Gayet yumuşak ve zarif* hareket ediyordu (E. Işinsu) (Korkmaz,2009:487).

3.9 Kısaltma Grupları Biçimindeki Zarflar: Adından da anlaşılacağı üzere, bu gruptaki zarflar, çoklukla cümlelerden ad-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil grubu gibi kelime gruplarından kısalmış ve genellikle bulunma, yönelme, çıkma durumu gibi durum ekleri almış yahut da biri ötekine isnat edilmiş olan iki ad ögesinden oluşmuştur:

O geceleri kendi rahat yatağında bile *bir kulağı kirişte* uyurdu (A. H. Tanpınar)...

...Bu dünyada, birçok öğrenilmesi kolay, faydalı hakikatler var. Biz bunlardan şüphe dahi etmeden *boşu boşuna* yaşayıp gidiyoruz! (K. Tahir) (Korkmaz,2009:489).

3.10 Isnat Grubu Biçimindeki Zarflar: Bütün köylü *alınları terli, kafaları üzüntülü*, yorgun argın, sıkra, alçak, karanlık yıkık evlerine dönerler (H. R. Gürpınar)...

...Misafirlerin gidişinden sonra odada bir tütün kokusu kalmıştı. Ellerini karın üstünde kavuşturup *başı eğik* bekledi (S. Çokum)...

4. Cümle Kuruluşundaki Zarflar: Yer yer cümle kuruluşlarındaki bazı kısa anlatımların da yalnız başına yargı bildirme özelliklerini yitirerek zarflaştıkları görülüyor:

Geceliklerimizle kalacaktık *az kaldı*, alimallah ayağımızdaki donu bile çekip alırlardı ya, hele işitmeseydin de gürültüyü göreydin bak (O. Hançerlioğlu).

Ben yıllardır denize hasret, *bakar bakar* ağlarım (O. V. Kanık) (Korkmaz,2009:491).

5. Birleşik Kelime Yapısındaki Zarflar: Zarfların bir kısmı da yapıca birleşik kelime niteliğindedir. Bunlar genellikle iki ayrı kelimedenden oluşan ve anlamca tek bir kavrama karşılık olan sözlere dir. Bu yapıdaki zarflarda ya birleşik zarfı oluşturan her iki kelime de kendi anlamlarını koruyarak eskisinden farklı yeni bir kavrama karşılık olmuştur. Yahut da birleşme sırasında birleştiği oluşturan sözlere den biri veya her ikisi anlam kayma ve değişmesine uğrayarak eskisinden farklı yepyeni bir anlam oluşturmuştur: *alabildiğine, alelacele, ara sıra, başlı başına, behemahal, bermutat, birdenbire, biraz, bir gün, bugün, er geç, firdolayı, gelişigüzel, giderayak, gitgide, gözalabildiğine, haddizatında, harikulade, her daim, her gün, her hâlde, her halükârda, hıncahınc, karma-karışık, neredeyse, pekâla, uzunboylu, yan yana, yüzükoyun, yüzüstü* vb.

Yapıca birleşik zarfların imlâda ayrı veya bitişik yazılmaları onların birleşik zarf olma niteliklerini etkilemez. Önemli olan iki kelimenin oluşturduğu tek bir kavramdır.

Bayağı tutkuları, kirli niyetleri *alabildiğine* işledi, yüksek düşünce ve duygulara eserlerinde yer vermedi (M. Çınarlı).

Dudakları arasından, uğurlu saydığı mısraları *alelacele* tekrar edip müdürün masasına yaklaştı (M. Ş. Esenal). *Arada bir* uyanıyor, boynuna sarılı kollarını biraz daha sıkarak uyuyor (P. Safa) (Korkmaz, 2009:493).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Zeynep Korkmaz, zarfların yapılabilecek en geniş manada sınıflandırmış. Zarfların gerek anlamları, gerek fonksiyonları, gerek ekleşmeleri gerekse kullanılış özelliklerine göre yapısı bakımından sınıflandırmış. Biz bu alıntıyı ana hatlarıyla bölümün sonundaki değerlendirmemizde özetledik.

3.2. Özel Eğitim Kurumları Kaynaklarına Göre Zarfların Yapısı

1.Basit Zarflar: Yapım eki almamış zarflardır:

Dün, şimdi, ne, çok, pek, daha, gece vb.

2.Türemiş Zarflar: Yapım ekleriyle türetilen zarflardır:

Önce, akşamleyin, yavaşça, yazın, erken...

3.Birleşik Zarflar: İki den fazla sözcükten oluşan zarflardır.

Biraz, bugün, niçin (ne için), nasıl (ne asıl), ne kadar? vb.

4.Öbekleşmiş Zarflar: Değişik yollarla birleşerek kalıplaşan bazıları da deyim olan zarflardır:

hemen şimdi, aşağı yukarı, arada sırada, hemen hemen, ikide bir (Yıldız, 2002:240).

1-Basit Zarflar: Hiçbir yapım eki almamış, kök halindeki zarflardır: *pek, dün, yarın, çok, az...*

2.Türemiş Zarflar :Yapım ekleri ile türetilmiş zarflardır: *Aniden, günlerce, yeşilimtrak, sarımsı, akşamleyin...*

3.Birleşik Zarflar:En az iki sözcüğün kaynaşması veya öbekleşmesinden oluşmuş zarflardır. Sözcüklerin bir araya geliş biçimine göre ikiye ayrılırlar:

3.a)Kaynaşmış Birleşik Zarflar: En az iki sözcüğün kaynaşıp birleşmesiyle oluşan zarflardır: *Bugün, birçok, gelişigüzel, biraz...*

3.b)Öbekleşmiş Birleşik Zarflar: Bazı sözcükler yan yana getirilerek zarf öbekleri oluşturulur. Bu tür zarfların sıkça kullanılan biçimleri şunlardır:

Usul usul, şöyle böyle, hemen hemen, -den önce, -e kadar, -den sonra...

Öğleden sonra gelecek.

Akşama kadar bekledim.

Gide gele öğrenecek .

Deyim biçiminde öbekleşmiş ve kalıplaşmış zarflar da vardır. Deyim biçimindeki zarflar da öbekleşmiş zarflardandır:

Arada sırada uğruyor. *Er geç* öğreneceğiz (Tansel, 2004:107).

1-Basit Zarflar: *Pek, çok, az, geç, dün, yarın, gene, en.*

2-Türemiş Zarflar: *Önce, sonra, ansızın, yazın, güzün, saatlerce, çabucak, kışın.*

3-Birleşik Zarflar: *Bugün, biraz, böyle, ilk önce, birçok, şöyle, pekçok ağlaya ağlaya, er geç, ne kadar...* gibi (Şentürk, 1999:192).

1. Basit Zarflar

Anlam ve yapısı bozulmadan parçalanamayan zarflardır. Aslında isim olan "*güzel, çirkin, doğru, gece, ileri*" gibi kelimeler, cümlede zarf göreviyle kullanılabilir.

Gece yangını bizi korkuttu. (isim)

Evimiz *gece* soyuldu. (zarf)

Güzel konuşur, *güzel* yazarım. (zarf)

2.Türemiş Zarflar

-layın, -leyin, -sızın, -ca, -ce, -arı, -eri, -n eklerini alarak oluşmuş zarflardır:

Geceleyin, yazın, güzün, insanca, içeri, dışarı...

Yazın tatile çıkacağız. *Kardeşçe* yaşamak hepimizin arzusudur.

İçeri girmek istemiyordu. *Geceleyin* gökyüzüne bakmak istiyordu.

Yağmur *ansızın* bastırdı.

3.Birleşik Zarflar: Birden fazla kelimenin birlikte kullanılmasıyla oluşmuş zarflardır.*Bugün, bir gün, her gün, birçok, biraz, böyle, şöyle...* Bir gün en çok istediğim buluşu gerçekleştireceğim (MEB, 2003:55).

Zarflar yapı bakımından :

1- Basit Zarflar: *En, çok, dün, yarın pek vb.*

2- Türemiş Zarflar : *Sonra, önce, erken, akşamleyin, yazın, saatlerce, yiğitçesine, ansızın vb.*

3- Birleşik Zarflar: *Bugün, ilk önce, biraz vb.*

4- Öbekleşmiş Zarflar : *Hemen şimdi, neden sonra, er geç, doğru dürüst vb (Çözüm, 2004:7).*

3.3. Değerlendirmeler

İncelediğim kaynaklar arasında yapısına göre zarfları akademik olarak en ayrıntılı içimde işleye Zeynep Korkmaz olduğu için onun tasnifi aldığımı daha önce belirtmiştim

Akademik kaynaklarda

1-Akademik kaynaklarda türemiş zarfların hangi eklerle ve nasıl oluşturulduğu anlatılmış.

2-Türetilen zarfların anlam değişiklikleri verilmiş.

3-Zeynep Korkmaz'ın tasnifini ana başlıkları halinde özetlersek yapısı bakımından zarflar:

1-Basit zarflar 2-Türemiş zarflar 3-Kelime grubu yapısındaki zarflar

3a-Tekrar grubu biçimindeki zarflar 3b-Ad tamlaması biçimindeki zarflar

3c-Sıfat tamlaması biçimindeki zarflar 3-Edat grubu biçimindeki zarflar

3d-Sıfat-fiil grubu biçimindeki zarflar 3e-Zarf-fiil grubu biçimindeki zarflar

3f-Ad-fiil grubu biçimindeki zarflar 3g-Kısaltma grubu biçimindeki zarflar

3h-İsnat grubu biçimindeki zarflar 3ı-Cümle kuruluşundaki zarflar

3i-Birleşik kelime yapısındaki zarflar diye sınıflandırılmaktadır.

Özel eğitim kaynaklarında:

1-Zarflar yapılarına göre genel olarak üç grupta toplanmış.

2-Bu üç grup: a-Basit yapılı zarflar. b-Türemiş yapılı zarflar. c- bileşik yapılı zarflar'dır.

3-Bazı tasniflerde basit, türemiş, bileşik zarflara ilaveten “ bekleşmiş zarflar”ı da vermişlerdir

4-bekleşmiş zarflar olarak da daha çok deyimler, ikilemeler örneklendirilmiştir.

3.4. Kaynaklara Göre Zarfların Yapısı Bakımından Mukayese Tablosu

Tablo 3. Kaynaklara Göre Zarfların Yapısı Bakımından Mukayese Tablosu

AKADEMİK KAYNAKLARA GÖRE YAPISI BAKIMINDAN ZARFLAR	ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI(ÖĞRETİMLİK) KAYNAKLARINA GÖRE YAPISI BAKIMINDAN ZARFLAR
<p>Yapıları Bakımından Zarflar</p> <p>1. Basit (Yalın) Zarflar:</p> <p>2. Türemiş Zarflar:</p> <p>2.1 İsimden Türemiş Zarflar</p> <p>2.1.1 İsimden Ad Çekimi Ekleriyle Türeyen Zarflar</p> <p>+<i>ra</i>, +<i>ArI</i> < +<i>gArU</i> Yön Gösterme Ekleriyle:</p> <p>+<i>In</i> /+<i>Un</i> Vasıta Durumu Ekiyle:</p> <p>+ <i>çA</i> Eşitlik Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>DAn</i> Çıkma Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>DA</i> Bulunma Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>(y)A</i> Yönelme Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>lA</i> Vasıta Durumu Ekiyle:</p> <p>+<i>lAr</i> Çokluk veya Çokluk+ İyelik Ekiyle:</p>	<p>Yapıları Bakımından Zarflar</p> <p>1. Basit (Yalın) Zarflar:</p> <p>2. Türemiş Zarflar:</p> <p>3. Bileşik zarflar</p> <p>4. Öbekleşmiş zarflar</p>

Tablo 3'ün devamıdır.

2.2 İsimden Ad Yapma Ekleriyle Kurulan Zarflar

+Ik / +IUk Ekiyle:

+CA, +CA_nA Zarf Türetme Ekleriyle:

+cIk / +cUk Ekiyle:

+cAk Ekiyle:

+cAcIk Ekiyle:

+Ar Ekiyle:

+II +IU Ekiyle:

+slz/ +sUz, +slzIn Ekiyle:

+II /+IU + +sIz/+sUz Ekiyle:

+Dır / +DUr Bildirme Ekiyle:

2.3 Fiilden -Ik / -Uk, -GIn / -GUn, -mA / -mAcA Ekleriyle Türetilen Zarflar

-Ik / -Uk Ekiyle:

-GIn / -GUn Ekiyle:

-mA, -mAcA Ekleriyle:

2.4 Fiilden Zarf-Fiil, Ad-Fiil ve Sıfat-Fiil Ekleriyle Türetilen Zarflar

Zarf-Fiil Ekleriyle:

3. Kelime Grubu Yapısındaki Zarflar

3.1 Tekrar Grubu Biçimindeki Zarflar:

3.2 Ad Tamlaması Biçimindeki Zarflar:

Tablo 3'ün devamıdır.

<p>3.3 Edat Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.4 Sıfat-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.5 Zarf-Fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>-A Ekiyle</p> <p>-(y)Ip / -(y)Up Ekiyle:</p> <p>-(y)All Ekiyle</p> <p>-(y)ArAk Ekiyle:</p> <p>-(y)ArAktAn Ekiyle:</p> <p>-DlkÇA / -DUkÇA ekiyle:</p> <p>-(y)InCA /-(y)UnCA Ekiyle:</p> <p>-iken / -ken Ekiyle:</p> <p>-mAdAn Ekiyle:</p> <p>-mI -mU Ekiyle:</p> <p>3.6 Ad-fiil Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.7 Bağlama Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.8 Kısaltma Grupları Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.9 İsnat Grubu Biçimindeki Zarflar:</p> <p>3.10. Cümle Kuruluşundaki Zarflar:</p> <p>3.11. Birleşik Kelime Yapısındaki Zarflar:</p>	
--	--

BÖLÜM 4: DEĞERLENDİRMELER

Bu bölümde, incelediğim aynı seviyedeki kaynakların birbirleri arasındaki farklılıklardan bahsedeceğim. Kaynaklarımdan edindiğim bilgilerin tutarlılığı ve birbirleri arasındaki nitelik farklarının anlaşılması ve eldeki bilgileri derlenmesi açısından elzem gördüğüm bu bahiste ilk olarak akademik kaynaklar arasındaki farklılıklardan bahsedeceğiz. Çünkü aynı konuda aynı seviyede yazılmış eserler bazen birinin sayfalarca yazdığı bölüme öbürü hiç değinmemiş; bazen de çok az değinip geçmiş ya da farklı bir isimle adlandırılarak değinilmiş.

4.1 Zarflar Konusunda Kaynaklar Arası Farklılıklar

4.1.1 Akademik Kaynaklara Göre Farklılıklar

1. Muharrem Ergin, zarfları ayrı bir tür olarak kabul etmiyor. Zarflar, fonksiyonları gereği fiili niteleyen isimlerdir.
2. Muharrem Ergin, soru zarflarından hiç söz etmemektedirler.
3. Tahsin Banguoğlu, soru zarflarına zamirli zarflar tablosu verirken başlık olarak yer vermiş.(bknz. tablo 4 -5) Bunun dışında soru zarflarından bahsetmiyor.
4. Zeynep Korkmaz, durum zarflarını ana başlıkta değil tarz zarflarının alt başlığı olarak vermiş
5. Muharrem Ergin, durum zarflarını ana başlık yapmış ve adına “ nasıllık-nicelik, hal zarfları demiş.
6. Tahsin Banguoğlu, diğer eserlerde değinilmemiş bir başlıkla “Gerçekleme Zarfları” adıyla ana başlıkta bir zarf türü anlatmış.
7. Tahsin Banguoğlu, yine diğer yazarların değinmediği “ berkitme” adını verdiği bir zarf türünden bahsetmiş.
8. Haydar Ediskun, genelin “ miktar (azlık-çokluk)” dediği zarfa türüne sadece “nicelik zarfları” ismini vermiş.
9. Tahir Nejat Gencan, zarf adı yerine “ zaman zarfı” adını kullanmış.
10. Tahir Nejat Gencan, diğer zarf türlerine ilaveten “ gösterme - tanıtma zarfı: işte” adlı bir zarf türünde de bahsetmiş.

11. Tahir Nejat Gencan, diğer kaynakların anlamlarına göre zarf türü olarak genellikle durum zarfı maddesinin alt başlığı şeklinde değindiği bölümleri ana madde olarak(zarf türü) işlemiş.

12. Tahir Nejat Gencan, diğer kaynaklarda yer almayan “ umunma zarfları” ndan bahsetmiş.

13. Neşe Atabay ve diğerleri, Doğan Aksan’ın editörlüğünde yayınlanan kitapta genel olarak miktar zarfları içinde değerlendirilen üstünlük zarflarını bölümlere ayırmış ve en önemli farklılık en üstünlük diye bilenen zarfları da kapsayan “aşırılık zarfları” adıyla ortak bir madde halinde vermiş.

14. Tahsin Banguoğlu, “ zamirsi zarflar”dan bahsetmiştir: Banguoğlu (2000, 383) : “adlarda olduğu gibi eski ve yeni isimçekimi hallerinden üremiş olmakla beraber,birçok değişiklikler gösterirler. Bunlar, soru ve gösterme zamirlerinin yer-yön halleriyle bazı dışçekim hallerinden doğmuş zarflardır.” Zamirsi zarfların tanımını yapmıştır. Bu zarfların eski Osmanlıca’daki şekline de aşağıdaki tabloyu vermiştir.

Tablo 4. Tahsin Banguoğlu “Zamirsi Zarflar”ın Osmanlıcadaki Biçimleri

	Soru zarfları	Gösterme zarfları		
		Yakın için	Az uzak için	Uzak için
Yönelme Hali	kancaru?	Buna	Şuna	Ana
Kalma Hali	kanda? kanı?	Bunda	Şunda	Anda
Çıkma Hali	kandan?	Bundan	Şundan	Andan
Bilelik Hali	neyle?	Böyle	şöyle	Eyle
Görelilik Hali	nice?	Bunca	Şunca	Anca

Kaynak: Banguoğlu, (2000:383)

Banguoğlu, “zamirsi zarflar”ın günümüzde aldığı şekilleri (yeni biçimleri) göstermek için de bir tablo yapmış. (bkz. Tablo 5)

Tablo 5. Tahsin Banguoglu “Zamirsi Zarflar”ın Günümüzdeki Biçimleri

	Soru zarfları	Gösterme zarfları		
		Yakın için	Az uzak için	Uzak için
Yönelme Hali	nereye?	Buraya	Şuraya	Oraya
Kalma Hali	nerede? hani	Burada	Şurada	Orada
Çıkma Hali	nereden?	Buradan	Şuradan	Oradan
Bilelik Hali	nasıl?	Böyle	şöyle	Öyle
Görelilik Hali	ne kadar?	bu kadar	şu kadar	o kadar

Kaynak: Banguoğlu, (2000:383)

4.1.2 Özel Öğretim Kurumları Kaynaklarına Göre Farklılıklar

1.MEB için Nazmi Şentürk’ün yazdığı eserde yardımcı sözcük olarak da nitelediği zarflarla sıfatları ayırmasına ilişkin karşılaştırma yapılmış.

2. Nazmi Şentürk, zarf türlerini anlattıktan sonra bu türlerin en belirgin örneklerini bir tablo halinde göstermiş.(bkz. tablo 6).

3.Nazmi Şentürk, zarfların cümle içindeki görevlerini de (cümle ögesi olarak) hatırlatmış.

4.Sabahattin Budak, diğer özel öğretim kaynaklarından farklı olarak konuya zarfların özelliklerini bir arada vererek başlamış.

5.İbrahim Taşel başkanlığındaki komisyonun kitabında, diğer özel öğretim kaynaklarından farklı olarak zarflarda pekiştirmelerden ve pekiştirmeli zarfların nasıl yapıldığından bahsetmiş.

6.Özel öğretim kurumları kaynaklarının hepsi genel olarak yüzeysel, birbirinin aynı örnekleri kullanarak; daha çok bilginin soru çözümünde kullanılmasına uygun pratik bilgileri vererek konuyu anlatmıştır.

Tablo 6. Nazmi Şentürk Sözcük Türleri

ZAMAN	YER-YÖN	DURUM	AZLIK- ÇOKLUK	SORU
ZARFLARI	ZARFLARI	ZARFLARI	ZARFLARI	ZARFLARI
(Ne zaman?)	(Nereye-Nereden?)	(Nasıl?)	(Ne kadar?)	
Hemen	Aşağı	İyi	Pek	nasıl?
Şimdi	Yukarı	Güzel	Çok	ne zaman?
Daha	İçeri	Eğri	En	ne?
Henüz	Dışarı	Sert	Daha	ne kadar?
Dün	İleri	Kötü	en çok	ne diye?
Daima	geri .	Dürüst	pek çok	niçin?
Demin	Karşı	Sessiz	Biraz	hani?
Sonra	Yan	Sevinçli	Fazla	nice?
akşamleyin	Ön	Şaşkın	Azıcık	ne biçim?
Kışın	Arka	Bozuk	Kadar	
Yazın	Sağ	Apaçık		
Bugün	Sol	Tertemiz		
Yarın	Üst	Yavaş		

Tablo 6'nın devamıdır.

Sabah	Alt	Hızlı		
gelecek yıl	Öte	Çabuk		
biraz sonra	Beri	Ansızın		
	Uzak	Böyle		

Kaynak: Şentürk, (1999:189)

KAYNAKÇA

- ATABAY, Neşe, Özel S., Kutluk İ., (2003), **Sözcük Türleri**, Dil Derneği Dizisi II, Papatya Yay., İstanbul
- AYDIN, Celal (1992), **ÖSS –ÖYS Türkçe – Edebiyat**, Geliştirilmiş 17. Baskı, Ankara
- BANGUOĞLU, Tahsin (2000), **Türkçenin Grameri** , TDK Yay. 528, Ankara
- BUDAK, Sabahattin (2003), **LGS Hazırlık Türkçe**, Zafer Yay., Ankara
- Çözüm Dergisi, (2004), **ÖSS-EA - Sözel Hazırlık Dergisi**, Çözüm Yay., sayı 18, s. 4-7
- EDİSKUN, Haydar (2007), **Türk Dil Bilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul,
- ERGİN, Muharrem (1999), **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım Yay., İstanbul
- GENCAN, Tahir Nejat (2007), **Dilbilgisi**, Tek ağaç Yay., Ankara
- GÜVENDER, (1999), **ÖSS Türkçe Dilbilgisi 1**, Güvender yay., İzmir
- KORKMAZ, Zeynep (2009), **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yay., Ankara
- KÜLTÜR, (2009), **Türkçe, İlköğretim 7**, Kültür Yay., İstanbul
- MEB Komisyon, (2003), **Türk Dili ve Edebiyatı- Türk Dili 3 Lise 2**, MEB Yay., 3474 Ders Kitapları Dizisi 677, Ankara
- MED, (2008), **Türk Dili Edebiyatı 11. Sınıf** , İstanbul
- ŞENTÜRK, Nazmi (1999), **Testli Uygulamalı Kompozisyon Dilbilgisi Dil Yeteneği- İlköğretim**, Mutlu Yay., İstanbul
- Tansel Dershanesi, (2004), **Türkçe LGS Konu Anlatımlı**, Sakarya
- TAŞEL İbrahim, Murat S., Örskaya İ., Oğuz O., Güner Ö.Tacettin (2001), **ÖSS Türkçe**, Final yayınları, İstanbul

TURAN, Fikret (1998), **Türkçede Zarflar Üzerine**, Prof. Dr. Dursun Yıldırım

Armağam, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/fikret_turan_turkcede_zarflar_uzerine.pdf

YILDIZ, Abdürrezzak (2002), **Türkçe LGS Hazırlık**, Esen yayınları, Ankara

Zirve Dergisi, (2007), **Konu Anlatımlı Türkçe- İlköğretim 6** , Sürat Dizgi Grafik,

İzmir

ÖZGEÇMİŞ

02.05.1979 tarihinde Giresun'un, Tirebolu ilçesine bağlı Kuluncak köyünde doğdum. İlkokulu doğduğum köyde; Orta okulu komşu köyümüz Gurağaç Köyü ortaokulunda, lise öğrenimi mi ise lise 1. Sınıfı Tirebolu lisesinde, 2. ve 3. sınıfları devlet parasız yatılı olarak Giresun merkez Atatürk lisesinde tamamladım. 1999 yılında Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandım. 2003 yılında mezun oldum. 2004 yılında girdiğim Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans programını 2006 yılında tamamladım. 2007 Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili Bölümüne girdim.

Özel bir eğitim kurumunda çalışmaktayım.